

# Könyvtár- és információ- tudomány

## Történet

131/2017

GUERRINI, Mauro – STAGI, Tiziana: Per un sistema bibliotecario nazionale : le biblioteche nei lavori della Commissione Franceschini. – Bibliogr. 14 tétel In: AIB studi. – 56. (2016) 3.

Res. angol nyelven

**Egy országos könyvtári rendszer érdekében: a könyvtárak a Franceschini-bizottság munkáiban**

*Könyvtárügy története*

Az 1964-ben alapított Franceschini-bizottság által közzétett dokumentumok mérföldkövet jelentenek az olasz könyvtárügy történetében, és igen hasznos eszközök annak megértéséhez, hogy milyen volt a könyvtári valóság a múlt század hatvanas éveinek közepén, és hogyan tekintettek a könyvtár kulturális funkcióira. A *Per la salvezza dei beni culturali in Italia* (Az olasz kulturális javak biztonságos megőrzése) címen kiadott tanulmányokban javasolták a kulturális örökség megőrzésével kapcsolatos jogszabályok revízióját és – legfontosabbként – a kulturális javak új fogalmának bevezetését, amely ne csak az értékes műalkotásokkal legyen azonos, hanem egy civilizáció anyagi kultúrájának minden bizonyítékával. E megközelítés szerint a könyvek és a levéltári anyagok is bekerülnek a kulturális javak körébe. Ez a meglehetősen forradalmi koncepció jelentős vitát váltott ki a levéltári és könyvtári csoport tagjai körében, és a 2. világháború vége óta először történt meg, hogy egy országos könyvtári rendszer megszervezését az ország fejlődése szempontjából

kritikus jelentőségűnek tekintsenek. Végre elkezdtek a könyvtárakról a szűk szakmai körökön kívül is beszélni. Ezért és sok más ok miatt a Franceschini-bizottság munkái sokáig – és ma is – a könyvtárügyi viták egyik vonatkozási pontja.

(Autoref.)

## Kutatás

Lásd 190

## Tudománymetria, bibliometria

132/2017

KRATOCHVÍL, Jiří: Comparison of the accuracy of bibliographical references generated for medical citation styles by EndNote, Mendeley, RefWorks and Zotero. – Bibliogr. In: The journal of academic librarianship. – 43. (2017) 1., p. 57-66.

Hivatkozás-kezelő szoftverek összehasonlítása pontosság alapján

*Felmérés; Hatékonyság; Hivatkozás; Szoftver*

Az EndNote, a Mendeley, a RefWorks és a Zotero által generált online és nyomtatott cikk, könyv, könyvrészlet és webes forrás bibliográfiai adatait hasonlították össze olyan kézzel írt hivatkozásokkal, melyek megfeleltek 15 orvosbiológiai folyóirat-hivatkozási előírásainak és az Országos Orvostudományi könyvtár (NLM) hivatkozási stílusának. A legkevesebb hibát a Zotero által generált 11 folyóirat hivatkozásaiban és az NLM stílusában észlelték, míg a második legkevesebb hibát a Mendeley-ben találták. 9 folyóirat legtöbb hibáját az EndNote által készített hivatkozásokban találták, míg 4 folyóirat esetében a RefWorks hivatkozásokban volt a legtöbb hiba. A dokumentumtípusokat tekintve a legalacsonyabb hibaszámot a Zotero, míg a legmagasabbat a RefWorks mutatta. Minden program esetében akadt gond, különösen az online dokumentumok URL-címeinek és a hozzáférés időpontjának generálásában. Azt is kiderült, hogy több hibát a hivatkozás-kezelők technikai korlátai okozták, míg más hibák a hivatkozási stílusok helytelen beállításából keletkeztek. Az összehasonlítás kimutatta, hogy Zotero és Mendeley a legmegfelelőbb hivatkozás-kezelő.

(Autoref.)

# Könyvtár- és tájékoztatásügy

## Általános kérdések

Lásd 136

## Nemzetközi könyvtárügy

133/2017

BRADLEY, Fiona: 'A world with universal literacy': the role of libraries and access to information in the UN 2030 Agenda. – Bibliogr. In: IFLA journal. – 42. (2016) 2., p. 118-125.

Res. arab, francia, kínai, német, orosz és spanyol nyelven

„Legyen az írás- és olvasástudás egyetemes a világon”. A könyvtárak szerepe és az információhoz való hozzáférés a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló ENSZ-programjában

*Egyesület -könyvtári -nemzetközi; Fejlesztési terv; Információs társadalom; Nemzetközi szervezet; Tájékoztatási politika*

Az ENSZ tagállamai 2015 szeptemberében fogadták el az ENSZ 2030-ig megvalósítandó, a fenntartható fejlődésre összpontosító programját (a továbbiakban: 2030 Agenda), amely a 2015-ig érvényes Millenniumi Fejlesztési Célok helyébe lépett. A program megalkotása a 2012. évi Rio+20 konferencia után kapott lendületet. A dokumentum a fenntartható fejlődéssel

kapcsolatosan 17 átfogó célt tartalmaz, amelyek 169 részletesebb célra bomlanak le. A 2030 Agenda olyan egyetemes célokat tűz ki a tagországok elé, mint a szegénység megszüntetése, a klímaváltozás kezelése és az emberek fejlesztése. A célok elérésében elengedhetetlen szerep hárul a könyvtárakra, mégpedig az információhoz való hozzáférés, az IKT-hez való nyilvános hozzáférés, az információ hatékony felhasználásához szükséges képességek fejlesztése és az információnak a jövő generációk számára való megőrzése terén.

Az IFLA mint civil szervezet az ENSZ különböző szervezeteiben konzultánsi szerepkört vívott ki magának, és más globális szerveződések (WSIS, ITU, UNESCO, WIPO, ICA, EIFL) által kezdeményezett tárgyalásokon és rendezvényeken is képviselteti magát, és igyekszik érvényre juttatni a könyvtáros közösség érdekeit. Képviselői a 2030 Agenda előkészítése során folyamatosan részt vettek az online konzultációkon és egyéb fórumokon; és mindent megtettek annak érdekében, hogy a kulturális vonatkozások szerepeljenek a fenntartható fejlődési célok (SDG) között. Az IFLA érdekérvényesítési tevékenysége egy már létező programra (Action for Development through Libraries, ALP) épült. A könyvtárak szerepét az információhoz való hozzáférés szélesebb kontextusában foglalmazták meg. Arra törekedtek, hogy az Agenda 2030 előkészítésében a kezdetektől aktívan részt vegyenek, és sikerült elérniük, hogy az információhoz való hozzáférés mint cél megjelenjen a programban (a 16. átfogó cél és a 16.10 részletes cél).

Az IFLA sikeres szereplésében nagy szerepet játszott a hasonló témájú, 2014. évi lyoni nyilatkozat, amelyet 600-nál több könyvtári és más intézmény és egyesület írt alá, és amelyre számtalanszor hivatkoztak a tárgyalások során. Ez a nyilatkozat rögzíti – egyebek mellett –, hogy az egyetemes írás- és olvasástudás a fenntartható fejlődés igen fontos „tartóoszlopa”. A tárgyalások fő eredménye az volt, hogy ez a megfogalmazás belekerült a 2030 Agendába. 2015-ben az IFLA iránymutatást adott közre konkrétan arról, hogy a könyvtárakat hogyan lehet szerepeltetni az országos fejlesztési tervekben, az információhoz való hozzáférést milyen mutatókkal érdemes mérni, és a 2030 Agendát hogyan célszerű megvalósítani. Annak érdekében, hogy a kultúra szerepeljen a fenntartható fejlődési célok között, az IFLA aláírta a kultúráról szóló 2015-ös nyilatkozatot, és koalíciós partneri szerepet vállalt.

Az ENSZ 2030 Agenda több fejezetből álló dokumentum: szerepel benne egy nyilatkozat, egy vízió a 2030-as helyzetről, a fenntartható fejlesztési célok, mit kell elérni a világban 2030-ra (a szegénység megszüntetése, jó oktatás, fenntartható városok, béke és igazságosság), mik a megvalósítás eszközei, szó esik benne a forrásokról, a nyomon követés és áttekintés eszközeiről, a globális mutatókról. Az információhoz való hozzáféréssel kapcsolatos SDG esetében a következő mutatót fogadták el: „alkotmányos, jogi és/vagy politikai garanciák megléte és megvalósítása az információhoz való nyilvános hozzáférésre”. Maga a dokumentum politikai elköteleződést jelent, a fenntartható fejlődési célok megvalósítása pedig az egyes kormányok felelőssége.

Az IFLA megítélése szerint az ENSZ 2030 Agendával kapcsolatos tárgyalássorozat és kampány elérte, sőt meghaladta célját. Az IFLA a következő években is foglalkozik a programmal, nyomon követi annak fejleményeit, és részt vesz a kormányzatok tevékenységével kapcsolatos hatásvizsgálatokban és mérésekben.

(Hegyközi Ilona)

### 134/2017

DELVE, Janet: Tout cela est bien quelque chose : digital preservation today : how European Commission programmes and policy have brought us here : Festschrift for Patricia (Pat) Manson In: LIBER quarterly. – 26. (2017) 4., p. 308-324.

### Digitális megőrzés ma: az Európai Bizottság programjai és a szakmapolitikai törekvések

*Együttműködés -nemzetközi; Elektronikus könyvtár; Fejlesztési terv; Megőrzés*

Patricia (Pat) Manson az 1990-es évek elejétől kezdve az Európai Bizottságnál dolgozott, kezdetben mint projektekkel foglalkozó munkatárs, majd mint a kulturális örökség és technológia által támogatott tanulás osztály vezetője az Információs Társadalom és Média igazgatóságon belül. Az osztály a digitális könyvtári kutatásokkal, digitális megőrzéssel és az i2010 digitális könyvtári stratégia kidolgozásával foglalkozott. Az 1990-es években az Európai Bizottság felismerte a kérdés jelentőségét, ezért számos projektet finanszírozott ezen a területen.

Az első kezdeményezések a digitális megőrzés terén a tudatosság növelését tűzték ki célul. Az

ERPANET (2001–2004) a szervezeteknél felhalmozott tudás, tapasztalatok megosztását kívánta ösztönözni. A DELOS (2004–2008) egy 57 partnerintézményből álló hálózatot alakított ki, amely digitális könyvtári területen a tudáscserét célozta. A DigitalPreservationEurope (2006–2009) együttműködés a digitális megőrzés terén szerzett európai tapasztalatok összegyűjtésével a digitális repozitóriumok fejlesztéséhez dolgozott ki eszközöket (pl. DRAMBORA, PLATTER)

2007 után az *i2010 digitális könyvtárak* kezdeményezés a digitalizálást tűzte ki célul a kulturális örökség megőrzésének fő stratégiájaként. Az információs társadalom technológiái (*Information Society Technologies*) kutatási program 2005–2006 között integrált projektek támogatásával kísérleti platformok fejlesztésére, webarchiválásra, szakmák közötti kapcsolatok kialakítására, dinamikus tartalmakra, valamint európai szintű kutatói mobilitásra koncentrált. A PLANETS (2006–2009) a hosszú távú megőrzésre épített eszközöket és szolgáltatásokat. A CASPAR (2006–2009) a teljes digitális életciklust támogató keretrendszert fejlesztett ki kulturális és tudományos tartalmakhoz. A SHAMAN (2007–2011) megosztott repozitóriumok számára dolgozott ki egy megőrzésre vonatkozó keretrendszert és elméletet. A PROTAGE (2007–2010) kutatási projekt a szoftverágensek digitális folyamatok automatizálásában való használhatóságát vizsgálta. A KEEP (2009–2012) az emulálást mint megőrzési stratégiát vizsgálta a gyakorlatban. A LIWA (2008–2011) az élő webes archívumok koncepcióját vizsgálta. Az IMPACT (2008–2012) az i2010 kihívásra adott válaszként az OCR és a tömeges digitalizálás technológiáit fejlesztette.

Az i2010 digitális könyvtárak kezdeményezést követően szintén számos követő projektet finanszírozott az Európai Bizottság. Az APARSEN projekt (2011–2014) egy virtuális digitális megőrzési központ fejlesztését célozta. A SCAPE (2011–2014) infrastruktúrát fejlesztett ki digitális megőrzési projektekhez. A 4C (2013–2015) a digitális gyűjtemények kurátori költségeinek a kiszámításához nyújt segítséget. A PRESTO PRIME és a DAVID projektek kifejezetten az AV tartalmak megőrzését támogatták. A TIMBUS (2011–2014) a digitális megőrzést az üzletmenet folytonosság-menedzsment világába hozta be. Az E-ARK (2014–2017) a levéltári források digitális megőrzéséhez fejlesztett infrastruktúrát, míg a THOR (2015–2017) a nyílt hozzáférés és az interoperabilitás érdekében az állandó azonosítók alkalmazását célozta.

Pat Manson az Európai Bizottságnál betöltött változatos szerepeiben nagyon sok, különböző szakterületek közötti együttműködést kezdeményezett, amelyekben nagyon sok tapasztalat és szakértelem összegyűlt. Vezetése alatt a digitális megőrzés néhány szakértőből egy nagy nemzetközi közösséggé formálódott, amely a megoldásokat ipari szinten fejleszti és szolgáltatja.

(Tóth Máté)

## 135/2017

LELIKOVA, Nataliâ Konstantinovna: Zarubežnaâ i otečestvennaâ bibliografičeskaâ deatel'nost' : sovremennye tendencii razvitiâ In: Bibliotekovedenie. – (2016) 5., p. 513-521.

Res. angol nyelven

### A hazai és külföldi bibliográfiai tevékenység fejlődésének jelenlegi irányai

*Bibliográfia; Bibliográfiai számbavétel; Egyesület -könyvtári -nemzetközi; Elektronikus publikáció; Jogszabály -könyvtárügyi; Kötelespéldány*

A bibliográfiai tevékenység oroszországi és külföldi fejlesztési tendenciáinak összevetése alapján érthetővé válnak az oroszországi problémák. Nemzetközi szinten a munkát az IFLA bibliográfiai szekciója szabályozza; a legnagyobb figyelmet a nemzeti bibliográfiákra helyezi, a többi típussal (tudományos, helytörténeti, ajánló stb.) nem foglalkozik, bár céljai és feladatai között ezek is szerepelnek. A szekció megerősíti a bibliográfia mint tudományág jelentőségét a könyvtári szakemberek, kiadók könyvterjesztők és a felhasználók számára.

Ma a nemzeti bibliográfia két irányban fejlődik: évente nő a nyilvántartásba veendő elektronikus dokumentumtípusok száma, és a legtöbb országban a nemzeti bibliográfia csak elektronikus formában érhető el. Az IFLA szekciója a nemzeti bibliográfiai ügynökségekkel van kapcsolatban; a nemzeti bibliográfiák szabad elérhetősége érdekében létrehozta és működteti a 44 ország adatait tartalmazó *Nemzeti bibliográfiák regiszterét*. A *Nemzeti bibliográfia a digitális korban* (National Bibliographies in the Digital Age: Guidance and New Directions) c. kiadvány (K.G. Saur, 2009) pontosan meghatározza, hogy nemzeti bibliográfiai ügynökség nemzeti könyvtár vagy bibliográfiai intézet lehet. A kurrens nemzeti bibliográfia a kötelespéldányra vonatkozó

jogszabályokra támaszkodik, sok országban ez az elektronikus forrásokra is kiterjed. A szekció munkájának másik fontos iránya az egyetemes bibliográfiai számbavétel, a 2014-ben Lyonban tartott konferencián az 1970-es években indult munka aktualitásaival foglalkoztak.

Oroszország sokirányú bibliográfiai tevékenységét a 2015-ben Moszkvában tartott nemzetközi kongresszuson mutatták be. A munka hét szekcióban folyt, köztük az egyetemes bibliográfiai források, a bibliográfia a tudomány, a technika, a kultúra, az oktatás szolgáltatásban, a szabad személyiségfejlődés biztosítása, a helytörténeti és a szolgáltatási szekcióban. A kongresszuson több mint 900 fő vett részt. Tény, hogy Oroszországban a munka műszaki színvonala elmarad a külföldiektől, az IFLA konferencián elhangzott problémákat sokan nem is értették. A kurrens nemzeti bibliográfia az ITAR TASS-ba integrált Oroszországi Könyvkamara (RKP) feladata maradt; a nyomtatott bibliográfiai mutatók új címen jelennek meg, néhány kiadvány pdf formátumban az RKP honlapján is elérhető. Ugyanakkor a retrospektív adatbázishoz senki sem férhet hozzá; a magyarázat, hogy a kurrens bibliográfiai információ kumulálása és ennek megfelelő retrospektív adatbázis építése nem az RKP feladata, alapszabályában nem szerepel. Így viszont az IFLA vonatkozó ajánlását nem lehet teljesíteni.

Többek szerint az *Oroszországi könyvtárak közös katalógusa* a retrospektív nemzeti bibliográfia megfelelője; ez nem igaz, mivel különböző források alapján, eltérő célokra készültek. Az Oroszországi Könyvtári Egyesület (RBA) bibliográfiai szekciója által megfogalmazott, 2020-ig szóló program elsősorban koordinációs jellegű, meghatározza a kurrens és a retrospektív bibliográfiai projektek felelőseit. A nemzeti bibliográfia mellett sok nagy projekt formálódik, mint az *Oroszország irodalmi világa*, a nemzeti könyvtárak közös katalógusai és bibliográfiai mutatói, tematikus és helytörténeti, biobibliográfiai mutatók stb. Az adatbázisok és kiadványok sokféleségének oka, hogy az 1990-es években indult könyvtárgépesítésben különböző rendszereket használtak.

A legtöbb országtól eltérően Oroszországban a 2017. január 1-jén hatályba lépő új kötelezpéldány-törvény a nyomtatott dokumentumok elektronikus változatára (ún. analóg források) is kiterjed. A törvényhez még ki kell dolgozni a hálózati források (először az e-könyvek és folyóiratok) kötelezpéldány-szolgáltatására, a kurrens nemzeti bibliográfiai intézményeknél történő archiválására és nyilvántartásba vételére vonatkozó jogszabályokat. Az elektronikus források leírásához

új szabványra van szükség, amely rögzíti, hogy a forrás lelőhelyét az URL jelöli.

(Viszocsekné Péteri Éva)

## Nemzeti könyvtárügy

### 136/2017

FICHTELIUS, Erik: Swedish libraries : the current situation In: Scandinavian library quarterly. – 49. (2016) 4., p. 26-29.

### A svéd könyvtárak jelenlegi helyzete

#### Általános helyzetkép: Könyvtárügy

Svédországban a könyvtárügyben rengeteg változás van folyamatban. A könyvtári stratégia első változatát benyújtották a kormánynak. Ebben két fő célt tűztek ki: a lakosság digitális készségeinek fejlesztését a közkönyvtárak által (a könyvtárosok ilyen irányú továbbképzésére 25 millió svéd koronát javasoltak előírányozni) és a regionális könyvtári együttműködés megvalósítását.

A digitális fejlesztés üteme a helyi adottságok függvénye (ennek elemei a társadalmi-demográfiai adottságok, az érkező menekültek száma, a széles sávú infrastruktúra megléte). A könyvtárak demokratikusa intézmények, ingyenes tudást biztosítanak mindenki számára. Eközben számos probléma is felmerül: a digitális szakadék, az információhoz való egyenlő hozzáférés korlátozása, az írástudás gyengülése. Minderről a svéd könyvtárosok egy Facebook-felmérés során nyilvánítottak véleményt; az eredmények 10 trendet azonosítottak.

1. Részvétel és hely – Az utóbbi évtizedben, amióta egyre több dokumentum hozzáférhető digitális formátumban, a könyvtárak egyre inkább olyan helyekké válnak, ahol a látogatók egymással szeretnének találkozni. Az egyetemi könyvtárak színvonalas szinteret biztosítanak a tanuláshoz, a települési könyvtárak pedig olyan „alacsony küszöbű” tereket, ahol az emberek közös programokon vehetnek részt. Minden könyvtártípusban nagyobb az igény a találkozásra alkalmas terekre, amelyek filmezésre, hangfelvételek készítésére, csevegésre, művészeti tevékenységekre is alkalmasak.

2. Média és digitális átállás – Elméletben a digitális fejlemények, a technológiai fejlődés révén javulnia kellene az egyenlő hozzáférésnek. A digitális hordozókra való átállás eltérő ütemben zajlik. A prognózis szerint a digitális gyűjtemény felváltja a fizikait. Azonban minden könyvtártípus arról számol be, hogy a digitális média egyes következményei és eredményei ellentétesek a könyvtár szerepével és a technológia által nyújtott lehetőségekkel.
3. Struktúra és együttműködés – A közös felelősségvállalás többletmunkát jelent, ezért tisztázni kell, hogyan oszlik meg a felelősség. A regionális együttműködésben számos dolog vár rendezésre, és a közigazgatási átalakítás is hatni fog rá. Ki kell jelölni, hogy ki a szektor fejlesztésének fő felelőse.
4. Város és vidék – A könyvtári törvény kívánalmait eltérően érvényesülnek az egyes svéd könyvtárakban, mind az egyes településeken, mind a városi és a vidéki környezetben. A hozzáférést mindig a helyi és a regionális adottságoknak megfelelően kell biztosítani.
5. Infrastruktúra – Ez az egyik legproblematisabb terület: különböző, egymással nem kompatibilis könyvtári rendszerek működnek; nem tisztázott a felelősség kérdése; megoldatlan a kutatási eredmények nyílt hozzáférhetősége. Sok helyi kezdeményezés állt le pénzügyi és működtetési támogatás hiányában.
6. A könyvtáros szerepe – Ez egyre sokoldalúbbá válik, szakértői tudásra, folyamatos készségfejlesztésre van szükség. A közkönyvtárakban újfajta kompetenciákra, a tudományos és szakkönyvtárakban például tudományos, kommunikációs és kiadói szaktudásra van szükség. Minden könyvtártípusban kívánatos a nyelvtudás.
7. Felsőoktatás és kutatás – A felsőoktatási autonómia reformja a könyvtárakat az egyes intézmények szerves részévé tette, az intézményi brand és marketing tekintetében is. A könyvtárak a tudás előállításában, kiadókként a közreadásában is szerepet vállalnak, felelősek a tudományometriai mérésekért, a fejlett keresési szolgáltatások üzemeltetéséért.
8. Gyűjteményépítés – A kötelezpéldány-szolgáltatásnak köszönhetően a svéd nemzeti könyvtár gazdag nyomtatott kulturális örökséget őriz. Az információhordozók fejlődése következtében megváltozott, és másfajta jogi szabályozást követel meg, hogy mit kell beszolgáltatni a kulturális

örökséget őrző gyűjtemény számára. A nemzeti könyvtár és a Lundi Egyetemi Könyvtár mellett 5 másik egyetemi könyvtár részesül nyomtatott kötelezpéldányban, rájuk nem vonatkozik a megőrzési kötelezettség. Még nincs szabályozva, hogyan őrizték meg a jövő számára a közösségi médiában zajló tevékenységek lenyomatát.

9. Iskolai könyvtárak – A könyvtári törvény szerint minden iskolában hozzáférést kell biztosítani egy iskolai könyvtárhoz. (Ez a hozzáférés szó nagy vitát váltott ki szakmai körökben.) A nemzeti könyvtár ezt követően az iskolai könyvtári szolgáltatást úgy definiálta, hogy hetente legalább 20 órát nyitva kell tartania. Kiderült, hogy ezt alkalmazva a svéd tanulók több mint fele számára nem áll rendelkezésre személyzettel rendelkező iskolai könyvtár. Az iskolai könyvtárak fejlesztése ezért bekerült a kiemelt feladatok közé.
10. Mindenkiene! – Az 1994-es és a 2014-es svéd könyvtári törvény között az a különbség, hogy az utóbbi bevezette a „mindenki számára elérhető” megfogalmazást. Ez a fogalom kapcsolódik a szabad véleménynyilvánításhoz és az aktív, kifelé irányuló tevékenységekhez is, és elsősorban a közkönyvtárak esetében vet fel követelményeket. A gondolat gyakorlati megvalósítását az országos könyvtári stratégiában kell megfogalmazni.

(Hegyközi Ilona)

## 137/2017

ROSA, Kathy – STOREY, Tom: American libraries in 2016 : creating their future by connecting , collaborating and building community. – Bibliogr. In: IFLA journal. – 42. (2016) 2., p. 85-101.

Res. arab, francia, kínai, német, orosz és spanyol nyelven

### Amerikai könyvtárak 2016-ban: jövőjük biztosítása összekapcsolódás, együttműködés és közösségépítés révén

*Egyesület -könyvtári -nemzeti; Könyvtárügy; Prognózis*

A tanulmány áttekintés nyújt az amerikai könyvtárügyről, és bemutatja az amerikai könyvtárakat érintő trendeket és kihívásokat. Az Egyesült Államok könyvtárai bármilyen korú és háttérű látogatók számára nyújtanak hozzáférést az információhoz és a technológiához. Vannak települési és campus központok, amelyek feladata a használók számára a tanulmányaikhoz, a kutatáshoz és az élethosszig tartó

tanuláshoz szükséges szolgáltatások és támogatás nyújtása. A könyvtárak továbbra is próbálják újra feltalálni magukat a digitális korban felmerülő igények kielégítése érdekében, ugyanakkor olyan alapértékek megőrzésére törekednek, mint az együttműködés, megosztás és a szolgálat.

(Autoref.)

Lásd még 155

## Központi szolgáltatások

138/2017

AVRAMOVA, Margarita Borisovna: Bibliotečnaâ statistika : v poiskah optimal'nyh rešenij In: Bibliotekovedenie. – (2016) 4., p. 386-392.

Res. angol nyelven

**Könyvtári statisztika: az optimális megoldások keresése Oroszországban**

*Könyvtári rendszer; Közművelődési könyvtár; Statisztika*

A közkönyvtárak szövetségi szintű statisztikai kövételéhez 2016-ban új űrlapot vezettek be; az esemény azért jelentős, mert a könyvtáros közösség évek óta szorgalmazta az egységes nyilvántartást. Az állami statisztikában először jelennek meg a más főhatósághoz tartozó városi közkönyvtárak adatai, másrészt nem kell támaszkodni a hivatalos statisztika objektív adataira. A fő problémát a szövetségi szubjektumnak nevezett közigazgatási egységek statisztikai beszámoltatása okozta.

Abban a helyzetben, amikor a hivatalos statisztikában a könyvtáraknak különböző beszámolási formanyomtatványokat kellett kitölteniük, és a látókörből több ezer könyvtár kikerült, a probléma megoldását az *Közös teljes szövegű adatbázisok össz-oroszországi projekt Az Oroszországi Föderáció szubjektumainak központi könyvtárai* fejezetében találták meg. Az Oroszországi Nemzeti Könyvtár (Rossijskaâ nacional'naâ biblioteka, RNB) és a központi könyvtárak közös erőfeszítésével már öt éve folyik a kulturális minisztériumhoz tartozó állami és városi könyvtári hálózat figyelése (monitoring). Az RNB adatai szerint 2016. január 1-jén 43,3 ezer közkönyvtár volt, ebből 256 a szubjektumok központi könyvtára, 36,6 ezer városi könyvtár, 6,5 ezer kulturális-szabadidős és más, a lakosságnak könyvtári szolgáltatást nyújtó intézmény

szervezeti egységei. A falvakban a könyvtárak száma 34,3 ezer, ami a kulturális minisztériumhoz tartozó könyvtárak 79%-a.

A közkönyvtári hálózatban a következő átalakítások mennek végbe:

- csökken a hálózat tagjainak száma, összefonódik a könyvtárak átszervezése és megszüntetése (3 év alatt összesen 1902 könyvtár szűnt meg, ebből 2015-ben 1113, köztük 700 falusi);
- megmarad a regionális könyvtári rendszerek felaprózottsága és sokfélesége (a kulturális-szabadidős intézményekben 6500 könyvtár működik);
- a legtöbb régióban a könyvtári hálózat instabil és változó struktúrájú, a városi könyvtárak átszervezése a Brown-féle mozgással jellemezhető: könyvtárak kerülnek át szabadidős intézményekbe, míg mások visszakerülnek a szakmai hálózatba. Előfordul, hogy a könyvtár többé nem önálló hálózati egység, másik könyvtárba integrálják, vagy fordítva: önálló hálózati egység lesz.

A gyermekkönyvtárak ismét önálló státuszt kapnak: ez szakmai önállóságot jelent a szolgáltatások szervezésében, vonatkozik rájuk az új beszámolási rend, minden alapjuk megvan ahhoz, hogy elérhessék a Nemzeti Elektronikus Könyvtárat (NEB). Az átszervezési folyamatok összefüggnek a helyi önkormányzati jogszabályok változásával; összességében azonban az egész a könyvtári szféra kiadásainak csökkentésére irányuló politika következménye.

A közkönyvtárak éves adatainak összesítéséről szóló paragrafusba bekerült a „Könyvtár típusa”, a mindössze egysoros „ezen kívül: a könyvtári szolgáltatást nyújtó szervezeti egységek” meghatározás miatt az összesítésből hiányoznak

- az összes könyvtártípus összesített adatai (beleértve a szervezeti egységeket is),
- a gyermek-, falusi és központi könyvtári hálózatok adatai,
- a szubjektumok központi könyvtárainak adatai,
- a szubjektumok központi könyvtári feladatait ellátó állami könyvtárak.

Az RNB-ben folytatott monitoring nyomán az összesített éves adatokra számos javaslat született:

- tartalmazniuk kell a városi könyvtárak, a szubjektumok állami könyvtárai és az egyéb, könyvtári tevékenységet folytató intézmények adatait;
- teljes és objektív képet kell adniuk a közkönyvtári hálózat struktúrájáról és szervezeti-jogi jellemzőiről a könyvtári hálózati egységek, a jogi szemé-

lyek (akiken keresztül folyik a finanszírozás) és a könyvtári egyesületek számáról.

Az összesített éves adatokra vonatkozó javaslatokat az RNB vezetésével működő módszertani munkacsoport dolgozta ki. Ezek beillesztése az összesítési folyamatba lehetővé teszi az egységesítést a regionális megközelítések helyett.

(Viszocsekné Péteri Éva)

## Együttműködés

Lásd 161, 167, 174, 179, 182

## Könyvtárosi hivatás

**139/2017**

BEZZUBIK, Edyta: Úvaha o profesní situaci knihovníků v Polsku In: Čtenář. – 68. (2016) 11., p. 392-395.

**Tanácskozás a lengyelországi könyvtáros hivatás helyzetéről**

*Felmérés; Konferencia -nemzeti; Könyvtárosi hivatás; Munkabér, alkalmazás*

2016 júniusában Karvinában nemzetközi konferenciát szerveztek a lengyel könyvtárosok hivatásának társadalmi helyzetéről. A statisztikai adatok szerint 2014-ben Lengyelországban 16198 személy töltött be könyvtárosi állást. A könyvtárosok iránti elvárások az ismereteik és kompetenciáik tekintetében egyre nagyobbak, többségük a modern információs technológiákat jól ismerő képzett szakember, a saját szakmájuk reprezentálása azonban jóval kevésbé sikeres a médiában.

A társadalom többsége a könyvtáros hivatást nyugodt, többségük unalmas munkának tartja, amelyhez nem kell semmilyen képzettség. A könyvtáros kifejezés mögött az emberek többsége megsárgult katalóguscédulákat lapozgató és olvasgató, csendes, régimódi emberekre gondol. Ennek a közfelfogásnak a hatása a könyvtárosok megbecsültségében és finanszírozásában is érezhető.

A lengyel könyvtárosok többségének az a véleménye, hogy a mai feltételek között szakmájukban nem lehet karriert építeni. Ezt a tudományos könyvtárakban dolgozók nagyobb arányban vélik, mint a közkönyv-

tárakban. 2005-ben jelent meg kutatási eredmény a könyvtáros hivatás értékeléséről, annak pozitív és negatív befolyásoló hatásairól. A negatív hatásokat a következő szempontok erősítik:

- a fizetési feltételek nincsenek arányban az elvárt készségekkel és kötelezettségekkel, nincs karriertervezési lehetőség,
- a hivatás nem kellő tisztelete, alulértékelése a fenntartók részéről, a könyvtárosok fontosságának kétségbe vonása.

Az alacsony finanszírozás az egyik legfőbb ok, amely miatt a könyvtárosok nem elégedettek a foglalkozásukkal. A Statisztikai Hivatal 2014-es adatai szerint a könyvtárosok a szakemberek közé tartoznak, a fizetésük azonban a szakemberek közt a legalacsonyabb, feleannyi, mint az orvosoké, egyetemi tanároké és jóval kevesebb, mint a jogi végzettségüké. A 2008-as bérfelmérés szerint a könyvtárosok fizetése a legalacsonyabb kategóriába tartozik. A 2014-es adatok is ezt mutatják: egy kezdő könyvtáros átlagosan 1360 zlotyt (97 ezer Ft), egy 17 éves praxissal rendelkező könyvtáros 1483 zlotyt (106 ezer Ft), egy 38 éves szolgálati idővel rendelkező könyvtáros 1867 zlotyt (133 ezer Ft) keres egy átlagos közkönyvtárban. Ha más foglalkozásokkal hasonlítjuk össze a könyvtárosok fizetését, egy átlagos könyvtáros fizetése a bolti eladóéval azonos, egy idősebb könyvtárossal a postai kézbesítőéval, egy kutató könyvtáros kevesebbet keres, mint egy egészségügyi ápolónővér. Az adatok könyvtáranként eltérőek lehetnek, a vezetők mindenhol magasabb fizetést kapnak.

Ha európai összehasonlításban nézzük az adatokat, a nyugat-európai országok könyvtárosai a legrosszabb esetben is kétszer annyi fizetést kapnak, a legideálisabb esetben pedig akár 8–11-szerese (Belgium, Írország, Nagy-Britannia) is lehet a fizetésük a poszt-kommunista országok könyvtárosainak (Csehország, Lengyelország).

A helyzet javításáért a könyvtárosok is tehetnek, ha erősítik lobbitevékenységüket, szerepük és fontosságuk elismertségének javítását a politikában és a társadalmi környezetben.

2013-ban Lengyelországban a politika deregulációról döntött 49 foglalkozás esetében, melyek között a könyvtárosság is szerepelt. Ez további értékcsökkenést és a hivatás presztízsének romlását jelenti, miután nem szükséges szakképzettség a szakma ellátásához. A feltételek könnyítése főként a tudományos könyvtárakban váltott ki nagy elégedetlenséget. Ezenkívül a gyakorlati időhöz kötött munka-

körökben (kutató) a más felsőfokú végzettségükkel való összehasonlíthatóság miatt eltörölték a korábbi előírásokat. Ezek a változások destruktív hatásúak a szakma egészét tekintve. Miközben a könyvtáros munkája nagy jelentőséggel bír, a foglalkozás presztízse változatlanul nagyon alacsony, melyen a lengyel dereguláció tovább rontott.

A könyvtárosok közötti szolidaritás sem megfelelő, kevesen tagjai a szakmai szervezetnek és a szakszervezetnek. Ezek a szervezetek tiltakoztak a deregulációs intézkedések ellen, javaslatokat tettek a könyvtáros szakma érdekeinek képviselésében.

(Prókai Margit)

Lásd még 173

## Oktatás és továbbképzés

140/2017

BUBEKINA, Nataliâ Vladimirovna: Distancionnoe obučenje v bibliotekeh : informacionnyj obzor èlektronnyh istočnikov In: Vestnik BAE. – (2016) 3., p. 39-42.

### Távoktatás a könyvtárakban: az elektronikus források áttekintése

*Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés; Tanterv, óraterv; Távoktatás; Továbbképzés*

A távoktatás története az 19. század második feléig nyúlik vissza, amikor az Egyesült Királyságban és Amerikában elkezdődött a tanítás a tananyag postai úton történő továbbításával. Oroszországban 1917-ben hozták létre az első központot olyan gyerekek számára, akik valamilyen okból nem tudtak iskolába járni. A későbbiekben a Szovjetunióban kidolgozták az ún. konzultációs modellt, ami a levelező oktatás alapja. A távoktatás fejlődését az adatátvitel módja határozta meg: először a kézzel írott vagy nyomtatott anyagokat vasúton továbbították. Az 1920-as években a rádió feltalálásával a rádióban tartott előadásokat nyomtatott anyagokkal és élő foglalkozásokkal egészítették ki. Az 1950-es évektől a televízió vette át a vezető szerepet, a kapcsolatot a levelezés mellett nappali konzultációkon, rövid tanfolyamokon tartották. A 3. generáció az új információs és kommunikációs technológiára épült: a kétoldalú kapcsolatok mind szinkron (audio- és videokonferenciák), mind aszinkron (e-mail, internet, telekonferencia) üzem-

módban működtek. A következő lépést a multimédiás adatok megjelenítésére alkalmas grafikus interfészekkel felszerelt személyi számítógépek megjelenése hozta. A távoktatás népszerűsége a hagyományos oktatás hatékonyságát sok esetben felülmúló eljárásoknak köszönhető.

A szakirodalom sokat foglalkozik a multimédiás és internettechnológiára épülő oktatással, de a könyvtárakról alig esik szó. Elsőként 2002-ben az iskolai könyvtárosok számára szerveztek távoktatást a posta igénybevételével. Az Oroszországi Iskolai Könyvtárosok Egyesülete (RSBA) az RGB Oktató központjával együttműködve dolgozta ki az oktatóprogramot, publikálta az előadásokat, anyagokat, kérdéseket és feladatokat az *Iskolai könyvtár* c. folyóiratban. A továbbképzésben több mint 100 könyvtáros vett részt. 2006-ban az RSBA a számítógépek használatáról szervezett távoktatási tanfolyamot. 2009-ben a Moszkvai Állami Kulturális és Művészeti Egyetemmel (MGIK) indult kísérleti projekt keretében az RSBA mellett könyvtárosi iskolát hoztak létre távoktatási, át- és továbbképzési célra. Az iskolának nagy szerepe volt 2011-ben a könyvtárostanárs státusz bevezetésében. Az MGIK és az RSBA összefogásával számos tanfolyam indult, köztük a *Tanulok blogban dolgozni* témájú a kisebb városok és falvak iskolái számára. A tanultak alapján prezentációk, iskolai könyvtári blogok jelentek meg. A könyvtárosok egyre többen használják a közösségi hálózatokat, ennek köszönhetően az olvasók partnereivé váltak, felkészülten tudnak segíteni a tanulóknak az információkeresésben és -feldolgozásban.

Az Oroszországi Állami Gyermekkönyvtárban (RGDB) olyan érdekes témákban indítottak távoktatást, mint 2016-ban az olvasás technológiájával és fejlesztésével foglalkozó ingyenes mesterkurzus, vagy a *Gyermekirodalom bibliográfiája* továbbképző program. A fogyatékkal élő gyermekek korszerű könyvtári ellátásáról 72 órás tanfolyamot szerveztek.

A nagy központi könyvtáraktól a kisebb településekig a távoktatási módszereket sokan alkalmazzák, ugyanakkor a tapasztalatokról az elektronikus forrásokban kevés információ található, nincs a témában adatbázis. A felső- és középfokú szakképzésben nem használják a távoktatási rendszert, amit az oktatási intézmények szegényes anyagi alapjaival magyaráznak, nem tanítják és alkalmazzák a korszerű információs technológiát, a könyvtáraknak általában nincs jogszíványuk a képzésre.

Kevés az információ a FÁK-tagországok könyvtáraiban folyó távoktatás helyzetéről, pedig bizonyára

vannak tapasztalatok. Még az Oroszországi Népek Barátsága Egyetem *Képzés és távoktatás a FÁK-tagországokban* portálján sem található információ a könyvtárak szerepéről az oktatási folyamatban.

Az új eszközök és technológiák magukkal hozzák a távoktatás újabb szakaszát; a vezető szerepet minden valószínűség szerint a határtalan lehetőségekkel bíró mesterséges intelligencia fogja játszani.

(Viszocsekné Péteri Éva)

## 141/2017

DUDAREVA, Ekaterina Borisovna: Stanovlenie distancionnogo obrazovaniâ v Učebnom centre Rossijskoj gosudarstvennoj biblioteki : ot koncepcii k realizacii In: Vestnik BAE. – (2016) 3., p. 37-38.

### Távoktatás az Orosz Állami Könyvtár Oktatóközpontjában: a koncepciótól a megvalósításig

#### *Nemzeti könyvtár; Távoktatás; Továbbképzés*

Manapság nagy jelentősége van a folyamatos tanulásnak, ezen belül a más módszerek mellett távoktatással is megvalósuló kiegészítő szakképzésnek. A képzés fejlesztésének korszerű tendenciáit olyan paradigmaváltási folyamatok határozzák meg, mint a folyamatos változások a viszonylagos stabilitás helyett; a kommunikációban a földrajzi távolság nem jelent akadályt; az élet több területe lesz virtuális, az információs terek integrálódnak; a gazdasági élet a tudásra és az információs technológiára orientálódik. A képzés egyrészt az infrastruktúra humán potenciálját biztosító forrássá válik, másrészt a szolgáltatások folyamatosan bővülő piaca lesz. Ahhoz, hogy egy ország integrálódni tudjon a világ információs társadalmába, lényeges változások szükségesek az oktatás minden szakaszában. Az „életre szóló tanulást” az „egész életen át tartó tanulás” koncepciója váltja fel. Szükségessé vált a mai igényeknek megfelelő tartalmú képzési programok, módszerek és oktatási formák kidolgozása; ha mindez távoktatási formában működik, a résztvevők szakmai és személyiségi fejlődésükhöz egyéni tanulási pályát alakíthatnak ki maguknak.

Alapszabályzata szerint az Oroszországi Állami Könyvtár (Rosszijskaâ gosudarstvennaâ biblioteka, RGB) egyik feladata a képzés. A posztgraduális és a kiegészítő szakirányú képzésre létrehozott oktató központ a könyvtár szervezeti egysége, ahol a korszerű technológia alapján megújították a képzési te-

vékenységet, megteremtették a távoktatási rendszert, áttértek a nyílt képzési rendszerre. A célok között szerepelt:

- innovációs módszerek és eljárások kidolgozása és alkalmazása az információs-kommunikációs technológiák bevezetéséhez;
- a szakemberek információs kultúrájának fejlesztése;
- a könyvtár információs forrásainak felhasználása a képzésben és a tudományos munkában;
- az oroszországi és a FÁK-tagországokbeli könyvtári szakemberek szakmai átképzése.

A képzés megszervezése egységes rendszer létrehozását feltételezi, amely magában foglalja az oktató központ ez irányú stratégiáját és a központi irányítást. Ez utóbbi elemei:

- normatív-jogi biztosítás – a vonatkozó oroszországi törvények és az RGB szabályzata alapján;
- anyagi-műszaki bázis – az oktató központ számára a megfelelő hardver/szoftver fejlesztése, a működő eszközök megújítása;
- oktatók – első lépés a tantárgyak elektronikus tananyagainak és módszertani anyagainak a kidolgozása; a hagyományos és a távoktatás integrációját figyelembe véve először rövid továbbképző tanfolyamokat szerveztek az alkalmazandó pedagógiai módszerekről az oktató központ munkatársainak és oktatóinak;
- tanítási-módszertani biztosítás.

A „Felsőfokú könyvtári kurzusok – távoktatás” szakmai átképzési program megvalósítása további fejlesztéseket és alapvető kérdések megoldását igényli:

- a távoktatás költségeinek meghatározása úgy, hogy azok megtérüljenek: az elektronikus kurzus költségei 30%-kal alacsonyabbak, mint a nappali képzésé;
- az RGB vezetőségének döntése a program megvalósításhoz szükséges platformról;
- olyan technológia alkalmazása, amely a hallgatók számára kényelmes, önálló munkalehetőséget biztosít a vizsgára készüléshoz;
- elektronikus oktatási-módszertani anyagok kidolgozása a kurzus számára: annotációk, munkaprogramok, útmutatók az egyes tantárgyakhoz, a tanulási segédletek, gyakorlati munkatémák, tesztek, elektronikus könyvtári programok jegyzékei;
- a jogi viszonyok szabályozása az RGB és az oktatók, a tantárgyak szerzői között a szellemi tulaj-

- donjogról;
- hallgatók toborzása;
- a képzési program 2015 februárjában indult, újabb évfolyamokat a tanév során két alkalommal (február–május, szeptember–december) indítanak.

(Viszocsekné Péteri Éva)

## 142/2017

FALLON, Helen – CONNAUGHTON, Laura: Using a World Café to explore new spaces and new models for front line services : a case study from the Irish university library sector. – Bibliogr. In: New review of academic librarianship. – 22. (2016) 1., p. 43-59.

### **Új terek és új modellek kipróbálása az ír egyetemi könyvtárak olvasószolgálatában. Esettanulmány a világkávéház-módszer alkalmazásáról**

*Egyetemi könyvtár; Esettanulmány; Továbbképzés*

A Maynooth University Library 2015-ben innovációs továbbképzési napot szervezett. A program, amelyen 11 intézmény 61 munkatársa vett részt, három részből állt: a könyvtár bemutatásából, a CONUL (Consortium of National and University Libraries) könyvtárainak bemutatkozásából és egy világkávéházból (ezt tudáskávéháznak is szokták nevezni), amelyet az első két program voltaképpen előkészített.

A világkávéház a részvételi módszerek új generációját képviseli; egy helyen hozzák össze egy bizonyos, a résztvevők mindegyike számára fontos téma megbeszélésére az összes érintettet. A beszélgetések különböző asztaloknál zajlanak, az egyes asztaloknál házigazdák működnek, őket előzetesen kiképzik a módszerről. Nem moderátorai a beszélgetéseknek, hanem köszöntik az újonnan bekapcsolódó résztvevőket, és tájékoztatják őket a beszélgetések addigi lefolyásáról.

A módszer, amelyet 1995 óta alkalmaznak, hét alapelven nyugszik:

1. legyen egy világos cél – ebben az esetben az olvasószolgálatban bekövetkező változások (az önkiszolgálás terjedése és az információtechnológiával kapcsolatos szolgáltatások térhódítása) megvitatása;
2. legyen barátságos a környezet, ahol a beszélgetés zajlik – egy flexibilis oktatási termet rendeztek be a célra: poszttereket helyeztek el; az asztalokra firkáláshoz papírtérítőket tettek, továbbá írószert és

- ragasztós cédulákat bocsátottak rendelkezésre;
3. legyen a téma fontos a résztvevők számára – a cél nem az, hogy azonnal megtalálják a válaszokat, hanem hogy megvitassák a felmerülő kérdéseket, és bárki elmondhassa a véleményét; két kérdést tűztek napirendre: melyek az olvasószolgálat jelenlegi kihívásai és lehetőségei, illetve mit lehet tenni, hogy az olvasószolgálati munka folyamatosan magas színvonalú legyen;
4. mindenki hozzászólása számít – a résztvevők meghatározott időközönként költöznek az asztalok között (egyidejűleg legalább három beszélgetés zajlik); az élénk beszélgetések alkalmával mindenki lehetőséget kap arra, hogy megnyilatkozzon, feljegyzéseket készítsen, mondandóját illusztrálja, vagy csak megfigyelje a diskurzust;
5. a módszer révén lehetőség nyílik a különböző nézőpontok találkozására – az egyes asztaloknál más-más intézmények munkatársai ülnek, akik egymást nem ismerik, de az eseményt követően nem ritkán tartós munkakapcsolat jön létre köztük;
6. egymásra figyelés – az asztalok házigazdái azt szorgalmazzák, hogy a résztvevők reflektáljanak a felvetésekre, és előítéletektől mentesen fontolgassák meg azokat;
7. a program utolsó 20 percében nyílt ülésre kerül sor, a következtetések közös levonására.

Két hét múlva a résztvevők e-mailben megkapták a visszacsatolások összegzését, az eseményről készült fotókból és a feljegyzésekből készült kollázssal egyetemben. A program értékeléséből kiderült, hogy a résztvevők kedvezően ítélték meg a módszert: gyakrabban és hosszabb ideig is szívesen beszélgetnének fontos szakmai kérdésekről, más könyvtár típusokban dolgozókkal is konzultálnának. Többféle továbbképzést igényelnének, szeretnének többször találkozni és véleményüket megosztani kollégáikkal.

A beszélgetések rávilágítottak a felsőoktatási könyvtárak közös problémáira. Az ír egyetemeken bővül a külföldi hallgatók köre. Az újonnan felvettek közel 7%-a előzetesen jelezte, hogy valamilyen segítségre szorul. Az idősebb korú hallgatók is fokozottan igénylik a könyvtáros segítséget. Gondoskodni kell a nyugdíjba vonuló könyvtárosok pótlásáról és a fiatalításról, a munkahelyi elismerésről. A színvonalas szolgáltatásra való igényt össze kell hangolni a változó használói elvárásokkal. Az olvasószolgálat a könyvtári marketing kulcsfontosságú helyszíne; hatékony marketing viszonylag kevés pénzből is kivihető, például a közösségi média segítségével. A

könyvtárosok továbbképzését különböző együttműködési formák és egyesületi keretek között célszerű megvalósítani.

A világhálózati megrendezését követően jelentés készült, amely helyi és országos teendőket és ajánlásokat egyaránt megfogalmazott.

(Hegyközi Ilona)

## 143/2017

LEE, Jongwook – ANDERSON, Amelia – BURNETT, Gary: Peer relationships and mentoring between LIS doctoral students : a qualitative approach. – Bibliogr. In: Journal of librarianship and information science. – 49. (2017) 1., p. 115-124.

### A könyvtár- és információtudományi doktoranduszok egymás közötti kapcsolatai: egy felmérés eredményei

*Felmérés; Információáramlás; Könyvtáros-utánpótlás; Könyvtárosképzés -posztgraduális*

Annak ellenére, hogy a csoporttársak rendkívül fontos szerepet játszanak a doktoranduszok specializációjában, viszonylag kevés kutató tanulmányozta a csoporttársak közti kapcsolatok típusait és a doktoranduszok között folyó információcserét. A tanulmány célja, hogy feltárja, mi a doktoranduszok véleménye a társaikkal való kapcsolatukról és a könyvtár- és információtudományi programon belüli informális mentorálásról. A szerzők Kram & Isabella (*The Role of Peer Relationships in Career Development*, 1985) keretrendszerét alkalmazták, melyet a szerzők szervezeti környezetben dolgoztak ki, hogy vizsgálják a könyvtár- és információtudományi doktoranduszok közötti kapcsolatok típusait. A 12 doktorandusz interjú feltárja egy kohorsz, társadalmi/tudományos és más csoportok létezését, melyek Kram & Isabella csoporttársi kapcsolatainak kontinuumába illeszthetők, s melyeket speciális, kollegiális és információs társaként kategorizálnak. Ez a keret azonban nem tud választ adni a tanulmányban leírt diszfunkcionális kapcsolatokra. A csoporttársi kapcsolatok és a csoporttársi mentorálás közötti különbségek tekintetében a válaszadók hajlottak arra, hogy a mentorálást olyan fejlesztési funkciónak tekintsék, amely a csoporttársi kapcsolatokban működik. Ezután a szerzők a doktoranduszok információcseréjének öt típusát sorolják fel: a) alapvető (b) adminisztratív, (c) szakmai, (d) társadalmi és (e) személyes információkat, és úgy gondolják, hogy a

csoporttársi viszonyok befolyásolják az információcserében a témák változatosságát és a bennük való kibontakozás mértékét.

(Autoref.)

## 144/2017

MULLIKEN, Adina – DJENNO, Mireille: Faculty visions for teaching web accessibility within LIS curricula in the United States : a qualitative study. – Bibliogr. In: The library quarterly. – 87. (2017) 1., p. 36-54.

### A webes akadálymentesítés oktatása az amerikai könyvtárosképzésben

*Egyetemi oktató; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Közvéleménykutatás; Tanterv, óraterv*

Ez a minőségi tanulmány az Egyesült Államok könyvtár- és információtudományi (LIS) oktatóinak véleményét vizsgálja a webes akadálymentesítés oktatása terén. A „Webes akadálymentesítés” egyszerűen úgy definiálható, hogy mindenki számára hozzáférhetővé teszik a weboldalkat, beleértve a fogyatékkal élőket is. A tanulmányhoz nyolc LIS professzorral és két végzős LIS-hallgatóval, illetve olyan nemrég végzett öregdiákokkal készítettek interjút, akik az akadálymentesítés iránt érdeklődtek. Az eredmények azt mutatták, hogy bár néhány kar már elkezdte, a megkérdezettek többsége úgy gondolta, hogy hasznos lenne tanítani a webes akadálymentesítést számos LIS-tanfolyamon. Azonban a látszólagos konszenzus ellenére ritka volt a webes akadálymentesítés tantervébe való beépítése. A tanulmány feltárja a webes akadálymentesítés marginalizálását a LIS-ben. A szerzők azt állítják, hogy a webes akadálymentesítésnek a LIS-tantervekbe történő integrálására irányuló kezdeményezések nagyobb támogatása elengedhetetlen ahhoz, hogy a végzett szakemberek megfeleljenek a jogi normáknak és a szakmai értékeknek

(Autoref.)

## 145/2017

SHU, Fei – MONGEON, Phillippe: The evolution of iSchool movement (1988–2013) : a bibliometric view. – Bibliogr. 31 tétel In: Education for information. – 32. (2016) 4., p. 359-373.

### Az iSchool mozgalom kialakulása (1988–2013) bibliometriai nézőpontból

*Disszertáció -könyvtártudományi; Felmérés; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Könyvtárosképző intézmény*

Az iSchool mozgalom vitatott téma a könyvtár- és információtudományi (LIS) közösségen belül. Sokan azt állítják, hogy a mozgalom elszigeteli a kisebb könyvtárosképző intézményeket, és megosztja a LIS-közösséget, míg mások szerint szélesíti a LIS területét, és egy nyitott és határtalan iField (i-terület) kialakulását segíti. A tanulmány az iSchool mozga-

lom fejlődését tekinti át az 1970-es évektől kezdve a könyvtár- és információtudományi doktori disszertációkban talált tárgykörök alakulásának elemzésével. Az eredmények szerint az iSchool mozgalom a könyvtár- és információtudomány trendjeit tükrözi a fő kutatási témák változásai és az interdiszciplinaritás tekintetében.

(Autoref.)

Lásd még 185

# Könyvtárak és tájékoztatási intézmények

## Nemzeti könyvtárak

**146/2017**

BERTHIAUME, Guy – NICHOLLS, Sandra: The twain shall meet : 10 years of evolution and innovation at Library and Archives Canada. – Bibliogr. In: IFLA journal. – 42. (2016) 2., p. 140-145.

Res. arab, francia, kínai, német, orosz és spanyol nyelven

**A fejlődés és innováció 10 éve a Kanadai Könyvtár és Levéltárban**

*Fejlesztési terv; Levéltár; Nemzeti gyűjtemény; Nemzeti könyvtár*

Kanada a világ egyik első országa volt, amely egyesítette nemzeti könyvtárát és nemzeti levéltárát: 2004-ben így jött létre a Kanadai Könyvtár és Levéltár (Library and Archives Canada, LAC), egy újfajta tudásközpont, amely teljesen integrálta a két területet, és felkészült a 21. század információs kihívásaira. Az új intézmény a nemzeti kulturális örökség kétféle hagyományára építve olyan területek felé kívánt elindulni, amelyeket a múltban sem a könyvtárak, sem a levéltárak nem tudtak lefedni. A többféle médiumon létező, kiadott és nem publikált, köz- és magáncélú dokumentumokat egy példátlan egyesített gyűjteménybe foglalták, a „dokumentumörökség” kifejezés legtagabb értelmében. Ez a merész újítás látnokinak bizonyult, hiszen Kanada kollektív emlékezete az el-

múlt években olyan új formákban is megnyilvánul, mint például a rövid és mulandó tweet-üzenetek.

A 2002 és 2009 közötti évek a célkitűzések időszakát jelentették a LAC életében. Lefektették az új intézmény legfontosabb alapelveit, amelynek kulcsszavai: hozzáférhetőség, analóg helyett digitális és a felhasználóra való fókuszálás. Ezekben az években a kötelezpéldány-szolgáltatást is módosították, belefoglalva az elektronikus publikációkat, a digitális zenei anyagokat és az online hírlapokat is. 2006-ban a LAC megkezdte a kanadai weblapok archiválását. A könyvtár és levéltár egyesítése közös gyűjteményszervezést, gyarapítást, megőrzési tervet, metaadat-kezelést és közös olvasó/kutatószolgálatot volt maga után. Az egyesített intézmény egy új honlapot kapott, amely az összes szolgáltatáshoz hozzáférést biztosít.

A könyvtárügy és a levéltárügy összeházasítása természetesen problémákat is hozott, elsősorban területi feszültségeket, amelyeken a könyvtárosoknak és levéltárosoknak – önálló szakmai identitásukat nem feladva – felül kellett emelkedniük.

2009 és 2014 között a LAC-nak kormányzati forrás-csökkentés miatt újra kellett terveznie programjait. Ez egyben lehetőséget adott új ötletek kipróbálására, például egy új gyűjtemény létrehozására az őslakos közösséghez kapcsolódó forrásokból, vagy éppen a reprográfiai szolgáltatások modernizálására. Tárgyalások indultak az OCLC-vel az AMICUS integrált könyvtári rendszer lecserélésére. A digitális tartalom archiválásának kapacitását mindeközben havi 8 millió képre emelték.

A 2010-es évekre az online információ robbanásszerű növekedése és a kanadaiak megváltozott hozzáférési igényei a LAC fejlődésének is új irányt szabtak. A LAC társadalmi és szakmai vitát és partnerséget kezdeményezett a felhasználók, az egyéb közgyűjtemények, a kormány, a különböző civil szervezetek és a privát szektor bevonásával, hogy közös erővel hatékonyabbá tegyék a nemzeti könyvtár és levéltár működését. Ugyanez volt a célja annak a két független jelentésnek is, amelynek a tanulságait a LAC beépítette hosszú távú stratégiájába, melynek kulcsterületei a nemzeti digitalizálási stratégia, a nyílt kormányzati iratkezelés, a nemzetközi együttműködések és a partnerkapcsolat a *canadiana.org* és az *ancestry.ca* forprofit szervezetekkel.

A LAC jelenleg éppen egy új könyvtári integrált rendszer és nemzeti közös katalógus bevezetése előtt áll, ahogy nemsokára élesítik a nemzeti webarchívumot is. Ezzel párhuzamosan zajlik az 1. világháborúval kapcsolatos anyagok (mintegy 32 millió oldal) tömeges digitalizálási projektje – ez az a gyűjteményrész, amely a felmérések szerint leginkább érdekli a kanadaiakat.

A technológia, amely megszabja, hogy az emberek hogyan hoznak létre, osztanak meg és használnak fel tartalmakat, állandóan változóban van. Ehhez kell alkalmazkodnia a közgyűjteményeknek, hogy leképesszék világunkat, és a társadalom emlékezete lehessenek, s mint egy jó házasságban a két fél (könyvtár és levéltár) csak párbeszéddel, rugalmassággal, bizalommal tudja átvészelni együtt az időket.

(Szabó Piroska)

## 147/2017

REILLY JR., Bernard F.: Rethinking the national library : preserving a record of US life, achievement and history in a digital world In: *American libraries*. – 47. (2016) 11/12., p. 30-32.

### A nemzeti könyvtár szerepének újragondolása

*Digitalizálás; Hozzáférhetőség; Kulturális örökség; Megőrzés; Nemzeti könyvtár*

A Kongresszusi Könyvtár – csakúgy, mint a nemzeti könyvtárak általában – alulmaradt a digitális technológia területén kibontakozó versenyben az úgynevezett „információs behemótokkal”, vagyis az Amazonnal, a Bloomberggel és a Google-el szemben. Az új könyvtárvezető, Carla Hayden (aki az in-

tézmény első női és egyben első afroamerikai igazgatója) kinevezése ugyanakkor kiváló lehetőségnek tűnik a könyvtár szerepének újragondolására, ugyanis szembe kell nézni az elmúlt időszak problémáival, és meg kell vizsgálni, hogy pontosan milyen szerepet tölt be ma a könyvtár az Egyesült Államok életében. Ideje van tehát a számvetésnek és az új célok megfogalmazásának.

Két évtizeddel ezelőtt, James H. Billington igazgatósága alatt jött létre az American Memory névre keresztelt digitális könyvtár, amely nemcsak sok terabyte-nyi könyvet, kéziratot, fényképet, újságot és filmet tett online elérhetővé, melyeket az oktatók, kutatók, és a nagyközönség is előszeretettel használnak, hanem mintaként is szolgált akkoriban a nemzeti könyvtárak számára.

Mindez igazán elismerésre méltó, hiszen óriási erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy az Amerikai Egyesült Államok történelme, kulturális javai – ha úgy tetszik, kulturális öröksége – minél szélesebb rétegekhez jusson el, ráadásul ingyen, „open access” formában.

Vizsgont a korábbi intézményi attitűd – lásd tömeges digitalizálás, teljességre törekvő webarchiválás – már idejétmúltnak tetszik a Google és az Amazon korában, amikor a tudás alapvető infrastruktúrájának jelentős része privatizálva van, a digitális publikálás pedig relatíve olcsó és rengeteg „born digital” dokumentum jelenik meg nap mint nap. Mindazonáltal a digitalizálás önmagában kevés, gondoljunk csak a Holland Nemzeti Könyvtár esetére, amikor több mint 200 millió dollárt költöttek digitalizálásra, de a szomszédos jogok ingoványa csupán a digitalizált történelmi rádiófelvételek töredékének online publikálását tette lehetővé.

Avítt eljárásokra természetesen a Kongresszusi Könyvtárból is hozható példa: az intézmény webarchiválási projektje hibás adatkészleteket, hiányosan lementett weboldalakat és hibás linkeket eredményezett. Nem beszélve a 2010-ben indított nagy Twitter-archiválási projektről, amely még 5 évvel később is komoly fejtörést okozott, hiszen a tweetek és a feedek külön kezelése metaadatok, retweetek, geolokációs adatok elvesztését eredményezte, ami az archiválással kapcsolatos elavult szemléletmódra vezethető vissza. A folyamatosan változó, platformfüggő digitális tartalmak ugyanis a kommentekkel és megosztásokkal együtt képeznek egy egészet, és sok esetben a metaadatok megléte legalább annyira fontos, mint maga a tartalom.

A digitalizált dokumentumok használhatósága terén is lenne min változtatni. A szerzői jogi szabályozások ugyanis alaposan megnehezítik a hozzáférést, mivel helyhez kötik az információt, holott rengetegen tanulnak és kutatnak online.

Az egyik legégetőbb probléma mégis az, hogy a nemzeti könyvtár ma már szinte csak közvetítő szerepet játszik az adatbázis-szolgáltató, tehát a kiadói szféra és a felhasználó között. Kizárólag hozzáférést biztosít, de csak korlátozott mértékben rendelkezik a szolgáltatott tartalmak fölött, miközben bizonyos becslések szerint a felhőalapú rendszerekben már több tartalom van, mint a nagyobb országok nemzeti könyvtáraiban. A nemzeti könyvtárak kiemelt feladata lehetne a felhőalapú tartalmak hosszú távú megőrzése, a szolgáltatók ugyanis csődöt mondhatnak, a szellemi tartalmakat viszont kötelességünk megőrizni.

(Tóth Béla István)

## Felsőoktatási könyvtárak

148/2017

BENJAMIN, Laura M. – DERMODY, Melinda: A family affair : library opportunities to connect with parents and families. – Bibliogr. In: College & undergraduate libraries. – 23. (2016) 4., p. 442-451.

**Családi ügy: a könyvtár lehetőségei a szülőkkel és családdal történő a kapcsolatteremtésben**

*Családi környezet; Egyetemi hallgató; Felsőoktatási könyvtár; Könyvtárpropaganda; Rendezvény*

Az egyetemi könyvtárak folyamatosan keresik a kapcsolatteremtési lehetőségeket a hallgatókkal, ezt követi a találkozás a szülőkkel; a szoros kapcsolat velük és a családdal minden érdekelt számára hasznos.

*Előnyök a diákok sikere számára: a szülők szerepe*

A szülők szerepe a diákok sikerében nyilvánvaló. A korábbi „helikopter szülők” negatív megítélése pozitív irányba fordult: egy 2007. évi felmérés szerint azok a diákok, akik rendszeres kapcsolatot tartottak szüleikkel, minden téren jobb eredményeket értek el. Kutatások igazolják, hogy a tanulmányi eredményekben a könyvtár hasonló pozitív szerepet játszhat, segíteni tudja a szülőket gyermekeik támogatásában. A szülőknek fontos az a biztos tudat, hogy a könyvtár

az egyetemi élet központja, szeretnék azt részletesen megismerni. Ha ők elfogadják, hogy a hallgatók támogatásában a könyvtár van az első helyen, akkor erre biztathatják gyermekeiket.

*Előnyök a könyvtár számára: kapcsolódás a felvételin, a pénzügyi támogatáson és a fejlesztésen keresztül*

A könyvtár támogatásában nagy lépés, ha sikerül szoros kapcsolatot kialakítani a campus olyan egységeivel, akikkel a szülők gyakran érintkeznek. A felvételi és a pénzügyi hivatalokban a szülők biztosan megfordulnak, itt kell a könyvtárnak láttatnia, hogy azon túl, hogy a campus egyik alapegysége, nagy szerepe van a hallgatók sikereiben. A főiskolát bemutató túrákon a könyvtár általában az egyik megálló, jó erre már a felvételi irodában felhívni a figyelmet, például a szülőknek készülő anyagokban. A másik hely az iroda, ahol a szülők a pénzügyeket intézik, itt egyúttal a könyvtár fejlesztéséhez is hozzá tudnak járulni; szívesebben adakoznak, ha pozitív benyomásuk van a könyvtárról.

*Előnyök az egyetem számára: a hallgatók toborzásának és megtartásának támogatása*

Az egyetemi könyvtárak egyre jobban felismerik szerepüket a hallgatók toborzásában. A könyvtár részt tud venni a hagyományok megőrzésében is, a kutatások szerint az egyetem kiválasztására hat az, hogy egy testvér már odajár(t). A szülők nem szeretik, ha gyerekük abbahagyja tanulmányait; a hallgatóknak fontosak az emberi kapcsolatok, a könyvtár erőfeszítéseivel a diákok megtartásában is fontos helyet foglal el.

*Lehetőségek a kapcsolatteremtésre*

- események a campuson: bármely esemény, amelyen a szülők részt vesznek, lehetőség a könyvtár számára. Ilyen lehet a beköltözési hétvége, a végzett diákok visszatérésének napja (Homecoming Weekend) vagy a Szülők Hétvégéje.
- a szülői szervezetek bevonása: a főiskolákon és az egyetemeken általában működnek szülői egyesületek. Bár a szülői egyesületek honlapjaikon általában nem említik a könyvtárat, szerepük fontos, elérésükért a könyvtáraknak mindent meg kell tenniük (megoldás lehet: honlapjukról link a könyvtár honlapjára, információ a szülők tájékoztatójába, cikk az egyesület hírlevelébe).
- Együttműködés a campus egységeivel: ez természetesnek tűnik, de ebben az esetben is hangsú-

lyozni kell a könyvtár által nyújtott extra szolgáltatásokat, mint például különböző eszközök (iPad, laptop stb.) kölcsönzése, amikor a szülőknek nem kell azokat drágán beszerezniük.

- hagyományteremtés: ilyen alkalom lehet a végzősök avatása, amikor az egész család jelen van, és szóba jön a testvér továbbtanulása. A Loyola Egyetemen a végzetteknek évkönyveket készítenek, helyet adnak rendezvényeiknek, emlékeztetve őket a könyvtár támogatására tanulmányaik során. Ide tartozik még az a viselkedés, ahogy a könyvtárosok a campus bejárása során fogadják a látogatókat.
- kreatív segítség a szülőknek: új kezdeményezések is lehetnek, mint az üdvözlő rendezvény (Welcome Fest) alkalmával nyílt napok a hallgatók és a karok számára; a Syracuse Egyetemi Könyvtárban a hallgatók szelfijei alapján képeslapokat készítettek, amiket a diákok hazaküldhettek. Másik főiskolán a tudományos cikkekről és a könyvtári adatbázisokról tartottak előadásokat a szülőknek.

(Viszocsekné Péteri Éva)

## 149/2017

ERDMANN, Charlotte – SAUNDERS, E. Stewart – STEPHENS, Gretchen: Mission-focused collections : rebirth of the Seminarbibliothek as an ebook collection. – Bibliogr. In: Collection management. – 42. (2017) 1., p. 15-33.

### Küldetesközpontú gyűjtemények: a szemináriumi könyvtár újjászületése e-könyv gyűjteményként

*Állományalakítás; Elektronikus könyv; Felsőoktatási könyvtár*

A német egyetemek az évek során magasan specializált könyvgyűjteményeket építettek fel az oktatói kar és a hallgatók számára. A német kifejezést – szemináriumi könyvtár – gyakran alkalmazzák ezekre a gyűjteményekre, bár erre van példa más egyetemeken is Európában. A cikk célja, hogy egy hasonló típusú gyűjteményt vizsgáljon, amely állatorvosi témájú e-könyvekkel rendelkezik, és összehasonlítsa azt a szabványosan osztályozott e-könyvgyűjteményekkel. A főiskolai és egyetemi könyvtárak gyűjteményfejlesztésének zöme a tudományos témákra koncentrál. Az itt leírt gyűjtemény típusa egy küldetésre összpontosít. A küldetesközpontú gyűjtemény növeli a könyvtári állomány használatát, és nagymértékben

szolgálja az érdekelt feleket az intézményen belül. A tanulmány azt vizsgálja, hogyan lehetne kialakítani és meghatározni egy ilyen gyűjteményt, és milyen lehetséges hatása lenne ennek a gyűjtemények használatára.

(Autoref.)

## 150/2017

LOOS, Amber T.: The role of librarians in promoting digital wellness : a case study In: Public services quarterly. – 13. (2017) 1., p. 32-40.

### A könyvtárosok szerepe a digitális wellness elősegítésében: esettanulmány

*Felsőoktatási könyvtár; Használati szokások; Használók képzése felsőoktatásban; Információtechnológia*

Videojáték-függőség, Facebook-depresszió, csuklóízületi gyulladások – csak néhány azok közül a fizikai és pszichológiai problémák közül, amelyek a digitális technológiák túlzásba vitt használatának köszönhetők. Időszerű kérdés ez a könyvtárosok számára, akik helyzetüknél fogva segítséget tudnak nyújtani az egyénnek megküzdenni a digitális technológia jelentette stresszfaktorokkal. A szerző a jelenséggel kapcsolatos szakirodalom összefoglalása után egy esettanulmányt mutat be: a Southern Illinois University főiskolai campusán lévő Morris Library 2016 őszi szemeszterében workshopot tartott a témáról az érdeklődő posztgraduális hallgatóknak, amelynek célja a probléma tudatosítása, a digitális kiegészítések elkerülése, a stresszfaktorokkal és a figyelmet elterelő tényezőkkel való megküzdési technikák elsajátítása volt. Bár a digitális eszközök és technológiák túlzott használatára nincs objektív definíció, az eddigi kutatások egyértelmű összefüggést mutattak ki a számítógép-, okostelefon- és internetfüggőség és a stressz, a szorongás, a csuklóízületi gyulladások, illetve a nyak- és hátfájdalom között. Főiskolai hallgatók körében végzett vizsgálatok szerint a jegyek romlásával, koncentráció- és alvászavarokkal, ritkább esetekben dühkitörésekkel vagy koffeinfüggőséggel is lehet számolni. Az úgynevezett digitális multitasking, azaz több eszköz vagy program egyidejű használata sem a hatékonyságot növeli, hanem a szétszórtságot és a stresszt. Az arra hajlamosaknál a stressz, az unalom és a levertség pedig a további kényszeres online tevékenységek kiváltója lehet, ami egy ördögi kört eredményez.

A Morris Library workshopján a résztvevők megismerhették ezeket a kutatási eredményeket, az összefüggések tudatosítása után pedig a munka–tanulás–magánélet egyensúlyáról, az ember energiájának és idejének végességéről, a digitális wellness és a digitális kiegészítő fogalmáról folyt a beszélgetés: arról, hogy mennyire fontos határt szabni online életünknek, és hogy nem érdemes engednünk a multitasking és a céltalan szörfölés csábításának, az online pótcselekvéseknek. A workshop végén a résztvevők gyakorlati útmutatásokat kaptak a digitális wellness megteremtésére az életükben, például saját motivációik vizsgálatával, eszközhasználati határok szabásával önmagunk számára, minél több természetben és barátokkal töltött idővel, és különböző koncentrációs gyakorlatokkal.

A kis létszámú workshop kapcsán az adatgyűjtés és az értékelés még folyamatban van; általánosságban elmondható, hogy az ülések végén a résztvevőktől pozitív visszajelzések érkeztek. A következő cél egy nagyobb szabású kezdeményezés, amely több embert meg tud szólítani a campusról, például létező tanuló-csoportokon vagy programokon keresztül.

A digitális wellnesszel kapcsolatos programok remek lehetőséget jelentenek a felsőoktatási könyvtáraknak, hogy más szervezeti egységekkel (például a kollégiumokkal, a karriertanácsadó vagy egészségügyi szolgáltatást nyújtó központokkal) együttműködve megszólítsák használóikat. A kérdés a tanulás hatékonyabbá tételén és a koncentrált munkavégzésen keresztül kapcsolódik a könyvtárakhoz, a könyvtárhasználat és a kutatómódszertan oktatását így be lehet illeszteni a digitális wellness-workshopokba is. A Liberty University-n 2015-ben bevezetett Digitális Wellness-Centrum példája nyomán pedig a Morris Library a következő wellness-programokat tervezi még megvalósítani a jövőben: „Digitális detoxkezelés” (egy hétvége digitális eszközök nélkül), „Digitális wellness-kihívás” (egészséges technológiahasználat népszerűsítése) és a „Vissza a beszélgetéshez! kampány” (eszközmentes társalgóklubok). Így a könyvtár egyszerre tudja szolgálni a hallgatók jó közérzetét és jobb tanulási eredményeit, adekvát választ adva egy sokakat érintő kortárs problémakörre.

(Szabó Piroska)

## 151/2017

SIMÓN-MARTÍN, José – ARIAS-COELLO, Alicia – SIMÓN-BLAS, Clara: Impacto de la crisis económica en las bibliotecas universitarias españolas. – Bibliogr. In: Revista española de documentación científica. – 39. (2016) 3.

Res. angol nyelven

### A gazdasági válság hatása a spanyol egyetemi könyvtárakra

*Egyetemi könyvtár; Költségvetés; Személyzet; Szolgáltatások használata; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági*

A spanyol állami egyetemek könyvtárai 2009-ben kezdtek tudatában lenni az általános gazdasági recesszió hatásainak, ám legtöbbjük számára ez 2012-ben vált nyilvánvalóvá, amikor anyagi ellátottságuk drámai mértékben lecsökkent. A recesszió hosszú időszak alatt (2008–2014) a könyvtárak egy sor negatív következményt szenvedtek el, melyek a következő kategóriákba sorolhatók: személyzeti ellátottság, az információforrások beszerzése és gyűjteményfejlesztés, a használóknak nyújtott szolgáltatások.

Ebben az időszakban csökkent a könyvtárosok és más könyvtári alkalmazottak száma, mivel – más országok gyakorlatához hasonlóan – jogszabály tiltotta a megüresedett álláshelyek betöltését. Csökkentek a fizetések is. Ráadásul jelentős mértékben csökkent az ösztöndíjas hallgatók száma is (akik legtöbbje könyvtári kisegítő munkát végez).

Az információforrások beszerzésének terén a következményeket alapvetően az egyetemek által a könyvtár számára leosztott költségvetés határozza meg és – valószínűleg – a kutatási alapoktól érkező támogatás csökkenése is. Hasonlóképpen csökkentették a konzorciumok az elektronikus források beszerzésére szánt összegeket. A bibliográfiai anyagok vásárlására fordított összeg több mint 28 százalékkal csökkent konstans euróban számolva (2008-at tekintve bázisévnek). Ezek a csökkentések azonban nem merültek fel minden könyvtárnál, hanem attól függtek, hogy az adott intézmény melyik tartományban van. A finanszírozás ilyen csökkenésének következményei igen nagy hatással voltak a gyűjtemények fenntartására és fejlesztésére, különösen a nyomtatott anyag tekintetében. Az adott helyzetben a vezetők úgy döntöttek, hogy az elektronikus források, főként az e-folyóiratok beszerzését helyezik előtérbe, amelyek alapvető fontosságúak az egyetemi kutatások számára. Az viszont, hogy a nyomtatott dokumentumok beszerzé-

sének csökkenése milyen hatással volt a hallgatókra, nem ismeretes. Az bizonyos, ezek a használók még nem szoktak át az elektronikus formátumú monográfiákra, ráadásul számos diszciplína tekintetében az elektronikus tankönyvek állománya meglehetősen szegényes.

Ami a szolgáltatásokat illeti, a kölcsönzött könyvek száma 2014-re csökkent 2008-hoz képest, ez a tendencia 2011-ben vált jelentőssé; feltételezhető, hogy összefüggésben áll a hallgatók számának csökkenésével. Am ugyanebben az évben indult meg érzékelhetően a hallgatók által használt monográfiák és tankönyvek forgalmának csökkenése is, így az okok feltárása további elemzést igényelne. A könyvtárközi kölcsönzési kérések száma is csökkent ebben az időszakban, ez azonban azzal magyarázható, hogy a kutatók egyre több, az egyetem vagy a konzorcium által beszerzett elektronikus dokumentumhoz vagy éppen a növekvő mennyiségű nyílt hozzáférésű publikációhoz férnek hozzá. Az éves nyitvatartási napok száma kisebb mértékben csökkent, és nem is volt jellemző az egész időszakban, különösen a 2011-ben az egyetemek által elindított hatékonysági programok következtében.

2013–2015-ben az elfogadott egyetemi költségvetések arra engednek következtetni, hogy az egyetemek finanszírozásának folyamatos redukciója véget érhet. Mindenesetre a makrogazdasági adatok arra utalnak, hogy a gyógyulási folyamat igen lassú lesz, tekintettel egyebek mellett a spanyol államadósság mértékére és az EU államháztartási hiány céljaira a következő évekre nézve. A könyvtári vezetőknek olyan stratégiát kell kidolgozniuk, mely egyrészt mérsékli a személyzet létszáma és fizetése, a működési költségek és az információforrások beszerzése csökkenésének hatásait, másrészt fenntartja a szolgáltatások szintjét és minőségét. Ugyanakkor szembesülniük kell az olyan jelen kihívásokkal, mint részvételük a virtuális oktatásban, az internetes versenyben. Gondolniuk kell szerepükre, mely mind a mai napig a tájékozódás/tájékoztatás elősegítése. A technológiai fejlődés jelen pontján ez a szerep kibővül a használókkal való proaktív tevékenység képességével. A munkához elérhető információs eszközök mennyisége miatt képessé kell válniuk friss és pontos információk nyújtására a magas színvonalú ismeretek létrehozásához.

A közösségi hálózatok és maga a válság világossá tették, hogy a hatékonyság eléréséhez nélkülözhetetlen az együttműködés más szervezetekkel a források integrációja, hozzáférésük biztosítása stb. ér-

dekében. Végül a gazdasági válság következményei rávilágítottak – más kérdések mellett – arra is, hogy a könyvtári és az egyetemi vezetőknek tárgyalási folyamatot kell megindítaniuk arról, mi legyen a könyvtár küldetése ebben az új gazdasági és társadalmi környezetben.

(Mohor Jenő)

Lásd még 142, 172, 174, 183, 185, 186, 187, 189, 195

## Közművelődési könyvtárak

### 152/2017

BECH-PETERSEN, Sidsel: Dokk1 : la co-creazione come nuovo metodo di lavoro in biblioteca. – Bibliogr. 12 tétel  
In: AIB studi. – 56. (2016) 3.

Res. angol nyelven

### Az együtt alkotás mint a könyvtári munka új módja

*Könyvtáráépület -közművelődési; Társadalmi követelmények; Városi könyvtár*

A cikk a Dokk1 (Aarhus) mint a modern hibrid könyvtár új generációja egy példájának bemutatása. A Dokk1 a használók, a partnerek és az érdekeltek együtt alkotásának eredménye. Nyílt és flexibilis könyvtári térré vált, mely a technológiát is felhasználja arra, hogy hívja a használókat: váljanak maguk is a tér részévé. A munkának a *design thinking* alapján álló új módszereivel az együtt alkotás az új szolgáltatások, az új terek fejlesztésének és a könyvtári személyzet munkamódjának is részévé vált. A Dokk1 olyan könyvtár, amely az emberekért és nem a könyvekért van. A váltást mutatja be a könyvtárak fejlődésében a média-orientálttól a polgárorientált felé. A polgárorientált könyvtár különböző szinteken kívánja meg az együtt alkotást, például: 1. A munka új módja, tervezésvezérelt könyvtárrá válás; 2. Nyitott terek, melyek lehetővé teszik a polgárok, a partnerek és a könyvtár számára, hogy együtt tegyenek dolgokat; 3. technológia, mely alátámasztja azt a tényt, hogy ez a könyvtár a használóké.

(Autoref.)

## 153/2017

BURKE, Susan K.: Public library administration : transparency on the website. – Bibliogr. In: The library quarterly. – 86. (2016) 4., p. 449-467.

### Közkönyvtárak igazgatásának átláthatósága honlapjukon

*Felmérés; Honlap; Közművelődési könyvtár*

A kormányzati információk átláthatósága az utóbbi években nemzetközi figyelmet kapott, és ezzel a könyvtárak szerepe is ennek az átláthatóságnak a segítségével. A közkönyvtárak nemcsak információkat szolgáltatnak, köztük kormányzati információkat is, hanem maguk is közintézmények. Mennyire átláthatók ilyenként viszont saját igazgatási tevékenységük tekintetében? A tanulmány 2012-ben és 2015-ben vizsgálta az amerikai közkönyvtárak nagy, véletlenszerűen kiválasztott mintájának honlapjait, hogy megállapítsa, mennyire átláthatók a honlapon található igazgatási adatok elérhetősége révén. A könyvtár méretét és helyét használták fel annak a megállapítására, hogy ezek a változók hatással vannak-e annak valószínűségére, hogy a könyvtárak honlapján megtalálhatók az igazgatásra vonatkozó adatok. A honlapok változásait is elemezték a két időpont között.

(Autoref.)

## 154/2017

JAEGER, Paul T. – SARIN, Lindsay C.: The politically engaged public library : admitting and embracing the political nature of libraries and their goals In: Public library quarterly. – 35. (2016) 4., p. 325-330.

### Politikailag elkötelezett közkönyvtárak: a könyvtárak és céljaik politikai természetének elismerése és elfogadása

*Állampolgári nevelés; Közművelődési könyvtár; Társadalmi követelmények*

A cikk szerzői azt állítják, hogy a politika szerves része a közkönyvtár vezetésének. A könyvtárosok által végzett munka nagy része az állampolgári ismeretek megszerzését és a társadalmi igazságosság bizonyos aspektusainak fejlesztését szolgálja. A politika fontos könyvtári feladat, mivel az intézményi források jelentős része a közfinanszírozáshoz kötődik, ami a könyvtár pénzügyi támogatásának nagyobbik részét teszi ki. A politikai megfontolások ezért fontos szerepet játszanak a támogatások megszerzésében és megtartásában, ami a könyvtáraknak és dolgozóinak derűsebb jövőt fog hozni.

(Autoref.)

## 155/2017

MITTROWANN, Andreas: Germany : with our libraries into a better future In: Public library quarterly. – 35. (2016) 4., p. 366-375.

### Németország: könyvtárakkal a szebb jövőbe

*Feladatkör; Középtávú terv; Közművelődési könyvtár; Prognózis; Társadalmi követelmények*

A német könyvtárellátó (ekz) könyvtári igazgatója angol nyelvű cikkében azokat a kérdéseket és az erre adott német megoldásokat vázolja, melyeket a nyugati könyvtárak szakemberei is használhatnak. Németországban a könyvtárak léte nem olyan természetes, mint a skandináv országokban, Szingapúrban vagy az Egyesült Államokban, de stabilak a digitális kor kihívásai közepette a változások során. Ugyanakkor társadalmi szerepüket újra meg kell határozniuk, mert ez sikeres jövőjük feltétele. Ezt a tézist a szerző néhány könyvtár példáján szemlélteti.

Az *Allenbach-Institut für Demoskopie* 2016-ban végzett felmérése a könyvtárak jövőjéről világosan kimutatta, hogy a németek hisznek benne: a megkérdezettek 32%-a nagyon fontosnak, 55,6%-a fontosnak tartja a könyvtárakat. Ez nagyon pozitív adat, noha a könyvtárlátogatók száma alacsonyabb (2014-ban 118,1 millió), mint az Egyesült Államokban, az Egyesült Királyságban vagy Skandináviában.

Mire koncentráljanak a könyvtárak? Mit vár tőlük az olvasó? Egy 2012-es vizsgálat szerint öt év alatt 65%-kal csökkent a kölcsönzések száma. Ugyanakkor az ismeretterjesztő irodalom és a tájékoztató kézikönyvek iránti érdeklődés csökkenése felveti a kérdést, mi legyen helyettük. Az egyik válasz a Kölni Városi Könyvtár digitális stúdiója (vagy makerspace) lehetne.

Az olvasók és a könyvtárosok eltérően vélekednek a digitális szolgáltatásokról: egy 2014-es felmérés szerint a „a könyvek és sokféle média háza” lett az első 96,8%-kal, a „tudás-, információ- és tájékoztató központ” a második 96,3%-kal, „az olvasásnépszerűsítés helyi központja” a harmadik 92,7%-kal, míg „a kapcsolódás és a találkozások helye” csak a negyedik (92,6%). Hasonló eredményeket hozott az *Allenbach-Institut für Demoskopie* felmérése is: a németek 76%-a sok könyvet, e-könyvet, magazinokat és filmeket vár a közkönyvtártól; a kellemes légkör és a felkészült könyvtárosok csak ezután következtek (71, illetve 70%). Jóval kevesebben említették a

technikai felszereltséget, a játékokat vagy a barkácsolás lehetőségét.

Ezután *Steve Jobs* gondolatát idézi: „az emberek sokszor nem is tudják, mit szeretnének, amíg meg nem mutatjuk nekik”; ebből következően a könyvtáraknak „permanens béta” verzióban kell dolgozniuk, vagyis meg kell tartani azt, ami bevált, és elvetni, ami nem. A régi és az új legyen az átfogó stratégiánk része! A stratégia a siker receptje. Milyen legyen a vezetés víziója? Miképp lehet a dolgozókat, döntéshozókat és az olvasókat bevonni a folyamatba? A Düsseldorfi Városi Könyvtár egynapos tanácskozáson dolgozta ki a könyvtárosokkal stratégiáját.

Egy erős könyvtári vízió persze csak az első lépés egy átfogó könyvtári stratégia felé, hiszen az sokrétű (elemzés, célok, célcsoportok, módszerek, partnerek kijelölése stb.) (Kiváló könyvtári stratégia született Kölnben, Oldenburgban, Hanauban, de remek projektek indultak Bajorországban, Alsó-Szászországban és Brandenburgban is.) Természetesen egy stratégia sohasem „végleges”, hanem élő folyamat, ami állandóan változik.

Ezt követően fontos szempontokat ad a szerző, többek között a használó-központúságra, jól felkészült könyvtárosokra, az önálló tanulás lehetőségére, alkalmas terekre és új könyvtárakra, majd a technológiákról közöl fontos információkat, végül a helyi könyvtárvezető közvetítő szerepét, az erős szakmai egyesületek fontosságát emeli ki.

A cikk végén a 2016 májusában közreadott közös stratégiára hívja fel a figyelmet, mely A könyvtárak mint a képzés és kultúra közvetítői a városokban és falvakban címet viseli (*Bibliotheken als Vermittler für Bildung und Kultur in Städten und Gemeinden*).

(Murányi Lajos)

## 156/2017

VOGT, Hannelore – SCHEURER, Bettina – POHLA, Hans-Bodo: Orte für Kreativität und Wissenstransfer : Bibliotheken als Makerspaces In: BuB. – 69. (2017) 1., p. 20-25.

Res. angol és francia nyelven

**A kreativitás és a tudás átadásának színhelyei: a könyvtár mint közösségi műhely**

*Közművelődési könyvtár; Szabadidő felhasználása*

Nagyon sok idő telt el azóta, hogy a *makerspace* (közösségi műhely) mozgalma Európában elterjedt,

amióta az USA-ból átkerült. A Kölni Városi Könyvtár volt az első németországi közkönyvtár, amely csatlakozott ehhez a trendhez, amikor létrehozott egy *makerspace*-t 2013-ban. Ez egy olyan nyitott terem, ahol új technológiák, eszközök és média áll rendelkezésre a szabadon választott, kreatív projektekhez, de emellett lehetőség van új dolgok megtanulására is (a *csináld magadtól* a *csináljuk együttig*). A létesítmények közé tartozik egy vinyl vágó eszköz, vinyl bár a hanglemezek digitalizálására, valamint egy filmbár, ahol az olvasók VHS kazettáikat digitalizálhatják. Mindezt integrálták a már rendelkezésre álló hangrögzítő eszközökkel és új hangszerekkel. Az új technológia közül a 3D nyomtató volt az első. Az újabb beszerzések közé tartozik a kiváló minőségű varrógép a kreatív kézműves projektekhez, valamint a legújabb virtuális valóság headset, egy *HTC Vive*, mellyel bármely virtuális tér felfedezhető. Mindez szabadon hozzáférhető bárki számára, és minden korosztály használja. A központi könyvtár *makerspace*-terében és a használt technológiában is bővült, és rendszeresen továbbfejlesztik. A technológiákat a társadalomban betöltött fontosság alapján választják ki, s nem a könyvtár költségvetése terhére, hanem ún. harmadik fél pénzügyi támogatásával és szponzorálással szerzik be. A *makerspace* következtében a könyvtár képe és értékelése drámaian megváltozott. Főleg az iskolákkal való együttműködés bizonyult gyümölcsözőnek mindkét fél számára. A *makerspace* nem ellentét a könyvtárak oktatási és kulturális küldetésével – éppen ellenkezőleg! A könyvtárra úgy tekintenek már, hogy az az innováció és az új trendek része.

(Autoref.)

Lásd még 138, 163, 176, 181, 184, 198

## Tudományos és szakkönyvtárak

### 157/2017

ALSCHER, Hans-Joachim: Die Niederösterreichische Landesbibliothek In: Bibliothek. – 41. (2017) 1., p. 89-99.

Res. angol nyelven

**AZ Alsó-Ausztriai Tartományi Könyvtár**

### *Általános tudományos könyvtár; Könyvtártörténet -nemzeti*

Az Alsó-Ausztriai Tartományi Könyvtár (NÖLB) jelenét és múltját mutatja be cikkében az intézmény igazgatója. A tartományi könyvtár olyan tudományos könyvtár, melynek feladatai hasonlóak egy nemzeti könyvtárhoz (csak kisebb területen), így a kötelezpéldányokhoz való jog (1982 óta), illetve Alsó-Ausztria helyismereti bibliográfiájának elkészítése és közreadása. Emellett a tartományi kormány hivatali könyvtára is, illetve 1886 óta az 1864-ben alapított *Verein für Landeskunde von Niederösterreich* könyvtára is, melynek egykori könyvtára beolvadt az intézménybe, de alapjában véve általános tudományos könyvtár, melynek állománya jórészt kölcsönözhető. Erősségei közé tartoznak térképei és topográfiai látképei, de nincsenek kéziratai.

Honlapja mellett van online katalógusa, és saját adatbázissal is rendelkezik. A formai feltárásban az addigi RAK-WB-ről az RDA-ra térnek át, míg a tartalmi feltárás tárgyszó alapú. Sajátossága még, hogy a nyomtatványok mellett a térkép- és topográfiaillatképgyűjteményei, plakátgyűjteménye, régi könyvei és folyóiratcikkek stb. is szerepelnek a katalógusban a digitalizált történeti értékű dokumentumokkal egyetemben. (Az anyag nem szerepel a közös osztrák katalógusban sem, de a Karlsruhei Virtuális Katalógusban igen.)

A NÖLB a Tartományi Levéltárral együtt 2011 májusától szervezetileg a tartományi kormány egyik osztálya, melyet a levéltár igazgatója vezet. A könyvtárnak húsz munkatársa van; nagyobb egységei (1) az állományépítést és feltárást, (2) beszerzést, (3) olvasószolgálatot és raktározást végzik, de van pénzügyi, igazgatási, számítástechnikai, reprográfiai, restauráló, webes és közönségkapcsolati csoportja is. Évi költségvetése kétszázezer euró. Nyomtatott állománya 380 ezer kötet – éves gyarapodása 15 ezer –, 4000 kurrens hírlapja, folyóirata van, 4000 nem könyv-jellegű és 50 ezer helyismereti dokumentuma.

2014-ben a könyvtár 9500 regisztrált felhasználója 6000 médiát kölcsönzött ki, és 500 digitális másolatot rendelt; 70 rendezvényén 4000 vendég vett részt, katalógusát 10,8 millió felhasználó kereste fel.

Az 1997-ben elkészült, háromszintes könyvtárepület hasznos alapterülete 9 699 m<sup>2</sup>; a földszinti tömör raktár 13 ezer polcfolyóméteres. A könyveket numerus kurrens szerint a méretet is figyelembe véve tárolják.

2013-ban volt a könyvtár 200. születésnapja, melyet kiállítással (Aufhebenswert) és a szerző által

írt könyvtártörténettel ünnepeltek meg. A történeti részben a szerző a könyvtár fejlődését tekinti át – 1997-ig Bécsben volt, csak ezután került mostani helyére, Sankt Pöltenbe –, végül legfontosabb értékeit mutatja be.

(Murányi Lajos)

*Lásd még 160*

## Gyermek- és ifjúsági könyvtárak

*Lásd 193*

## Magánkönyvtárak

### 158/2017

SABBA, Fiammetta: Biblioteche e carte d'autore : tra questioni cruciali e modelli di studio e gestione. – Bibliogr. a jegyzetekben In: AIB studi. – 56. (2016) 3.

Res. angol nyelven

### Szerzői könyv- és levéltárak: elméleti problémák és kezelési modellek

*Hagyaték; Magánkönyvtár*

A Római Központi Nemzeti Könyvtár huszadik századi irodalmi gyűjteményeinek vezetője szerint a *szerzői könyvtár* olyan személyes jellegű magánkönyvtár, mely belső jellemzőivel, az egyedi dokumentumok és azok gyűjteményi összessége révén tanúsíthatja tulajdonosának intellektuális tevékenységét, kapcsolatainak rendszerét, történeti-kulturális környezetét.

Az olasz szakirodalomban az utóbbi húsz évben élénk érdeklődés tapasztalható a szerzői könyvtárak iránt, bár korábban is jelentős volt a termés, akkor inkább – általánosabban – a magánkönyvtárakkal foglalkoztak. Egyszerű megkülönböztetéssel: a magánkönyvtár az olvasó, a szerzői könyvtár az alkotó, kutató ember könyvtára, melynek fontos jellemzője lehet a proveniencia és a homogenitás. Az utóbbi időben szerzői könyvtárnak leginkább a huszadik századi alkotók könyvtárait nevezik, és egyre nagyobb figyelemmel fordulnak feléjük. (Egy 2000-ben rendezett konferencia nyomán szinte mozgalommá vált, hogy „örizzük meg a huszadik századot” – hiszen ez az

utolsó időszak, ami még teljes egészében feltárható és megőrizhető a papír alapú dokumentumok révén.) A szerzői könyvtárak – és még inkább az iratgyűjtemények, levelezések, azaz a szerzői levéltárak –, amelyek ajándékozás, hagyaték vagy vásárlás révén kerülnek könyvtárak birtokába (vagy használatába pl. tartós letétként) számos jogi problémát is felvetnek, a szerzői jogoktól a magánszféra és a személyes adatok védelméig, gyakran nemcsak jogszabályok, hanem a birtokba (vagy használatba) adással kapcsolatos szerződéses kikötések alapján is. Bibliográfiai szempontból – csak három évszázadot tekintve – jelentős különbségek tapasztalhatók: az 1700-as évek (magán)könyvtárai a kor enciklopédikus gondolkodását tükrözik; a 19. századot egyrészt az ismeretek (és a tudományok) mind erősebb specializálódása és a nyomtatás tömegtermeléssé válása, másrészt a nemzettudat megerősödése és a nagy főúri, egyházi gyűjtemények jelentős részének nyilvánossá válása (gyakran állami tulajdonba – vagy állami fenntartású intézmény, pl. egyetem – tulajdonába kerülése) jellemzi.

Míg a korábbi magánkönyvtárak többnyire főúri (uralkodói) családok, illetve egyházi intézmények (püspökség, monostor) tudatosan gyarapított gyűjteményei (még ha alapításuk vagy jelentős fejlesztésük személyekhez is köthetők), a huszadik századi szerzői könyvtár teljes mértékben egy (alkotó) személyhez kötődik. Állománya mégsem csak tulajdonosának munkásságát tükrözi, hiszen ott vannak az éppen csak elolvasott, kíváncsiságból vagy bibliofil szempontból beszerzett, és különböző alkalmakkor, innen-onnan kapott könyvek is.

Könyvtári szempontból a kérdések már a beszerzés (vagy elfogadás) előtt kezdődnek: illik-e a szerzői könyvtár a gyűjteményünkbe illetve feladatkörünkbe, a birtokba adás feltételei nem teszik-e nehezéssé használatát, tudjuk-e, akarjuk-e teljesíteni a kikötéseket? És ha a gyűjtemény már a falakon belül van: hogyan helyezzük el, megőrizzük-e eredeti felállítását (de mindenképpen dokumentálnunk kell azt); feltárása pedig olyan leírási módot igényel, mely egyaránt alkalmas a könyvek és az iratok feldolgozására, és lehetővé teszi együttes kezelésüket. Végül – de elsősorban – mindezt azért, hogy a szerzői könyvtár a kulturális örökség használható részévé váljék. A „szerzői könyvtár” könyv- és levéltári anyagot egyaránt tartalmaz: nyilvánvaló ez esetben is a kulturális intézmények (könyvtárak, levéltárak, múzeumok) mindig hangsúlyozott együttműködése.

(Mohor Jenő)

# Munkafolyamatok és szolgáltatások

## Állomány, állományalakítás

159/2017

BREEDING, Marshall: Meeting the challenge of simultaneously managing digital, electronic, and print collections  
In: Computers in libraries. – 37. (2017) 2., p. 16-18.

**A digitális, elektronikus és nyomtatott dokumentumok egyidejű kezelésének kihívásai**

*Állományalakítás; Elektronikus dokumentum; Gépi állomány-nyilvántartás; Integrált gépi rendszer; Nem hagyományos dokumentum*

A gyűjtemények hatékony és felelősségteljes kezelése a könyvtárakba bekerülő újfajta dokumentumok és

új formátumok miatt hatalmas kihívások elé állítja a könyvtárosokat. Manapság a nyomtatott dokumentumokon túl más formában is kerülnek anyagok a könyvtári állományba, így elektronikusak és digitálisak is szép számban megjelennek a gyűjteményekben. Ezeket a könyvtáraknak ugyanúgy tudni kell kezelni – beszerezni, leírni és a hozzáférést biztosítani – ahogy korábban a nyomtatott dokumentumokat. Minden könyvtártípusnál eltér a gyűjtött és szolgáltatott dokumentumok formátumának aránya, ebből következik, hogy más és más utat fognak választani a könyvtárak hibrid gyűjteményük minél hatékonyabb kezelésére és kereshetőségének biztosítására.

Mind a nyomtatott és a fizikai, mind az elektronikus és a digitális forrásoknak megvannak a buktatói. A nyomtatott és/vagy fizikailag megfogható dokumentumoknál az eddig általános, megszokott fajták mel-

lett megjelennek az egyéni kölcsönzési feltételekkel bíró technikai eszközök (tablet, wifi, hotspot), vagy a szolgáltatások bővítéseként például a festmények. Ezek is a gyűjtemény részét képezik minden kockázattal együtt, legyen az a kereslet csökkenése vagy rongálódás. Az elektronikus dokumentumok esetében kihívás a nyílt hozzáférésű tartalmak feldolgozása, visszakeresése és a hozzáférés biztosítása, ez különösen a helyi repozitóriumok tekintetében fontos. A digitális gyűjtemények digitalizált és digitálisan létrejött dokumentumai esetében egyre növekszik a nem szöveges formátumok, így a fényképek, képek, kéziratok, térképek, audio- és videoanyagok száma. A szerző számára a digitális és elektronikus források közti határ nehezen meghúzható, az előbbi kategóriába sorol minden általánosan elérhető vagy a könyvtár által válogatott dokumentumot, ami lehet helyi digitális gyűjtemény vagy egyedi tartalom. A digitális objektumok és a metaadatok kezelésére sokan választják a DAM (Digital Asset Management) rendszerek valamely típusát.

A könyvtáraknak a forrásokat komplexen, nem integrált rendszerben kell kezelniük, az eddig alkalmazott gyűjteménykezelési technológiák ívét az állomány és szolgáltathatóságának igénye rajzolja meg. A hibrid gyűjtemények forráskezelési stratégiájának kialakítása szorosan összefonódik a használt szoftverrel. Az integrált rendszerek nem elegendőek az elektronikus dokumentumok kezeléséhez, a könyvtáraknak más technológiai eszközökre van szükségük. Több könyvtár kezdeményezi dokumentumai digitalizálását és az egységes DAM rendszer létrehozását.

A gyűjteményekben megjelenő új formátumokkal a különböző könyvtártípusok eltérő pozícióból néznek szembe, és eltérő megoldásokat alkalmaznak. A felsőoktatási könyvtárakat az elektronikus folyóiratok kezelése állította nehézségek elé, céljuk, hogy egy platformon lehessen kezelni az elektronikus és nyomtatott dokumentumokat. A közkönyvtárak ezzel szemben kevésbé vannak még kitéve a kurrens, elektronikus folyóiratok nyomásának, az ő esetükben a nyomtatott dokumentumok teszik ki a gyarapítás nagy részét. Természetesen náluk is megjelennek más dokumentumtípusok (e-könyvek, hangos könyvek), ám ezeket külső partnerek által szolgáltatják (OverDrive).

Sok szempontot figyelembe kell venni, mikor egy könyvtár megalkotja gyűjteménykezelési stratégiáját. A megfelelő humán és technológiai forrásokon túl azt, hogy a gyűjtemény milyen támogatókat tud megnyerni magának az új stratégia alkalmazásával,

hogy megfelelő minőségű metaadatok álljanak rendelkezésére, hogy együtt tudjon működni más intézményekkel gyűjteménye népszerűsítésében

A könyvtárak talán legfontosabb feladata a jövőre való felkészülés. A könyvtári gyűjtemények az utóbbi két évtizedben hatalmas átalakuláson mentek át. A gyűjteményhez alakított, előrelátó menedzsmenttel és egy kiterjesztett technológiai rendszerrel jól fel lehetne készülni a jövőbeli formátumok kezelésére. A MARC-nak a BIBFRAME-mel való végleges helyettesítése jó példa arra, hogyan változhat a technológia úgy, hogy az a könyvtárosnak és felhasználónak egyaránt megfelelő legyen.

(Horváth Adrienn)

## 160/2017

ROEDER, Corinna: Aussonderung von Printbeständen an wissenschaftlichen Bibliotheken in Deutschland : ein Überblick über die aktuelle Praxis und Rechtslage In: Bibliotheksdienst. – 50. (2016) 12., p. 1014-1039.

### A nyomtatott dokumentumgyűjtemények selejtezése a német tudományos könyvtárakban

*Állományalakítás; Állományalakítás; Felmérés; Tudományos és szakkönyvtárak*

Az utóbbi két évtizedben egyre szélesebb körben vált elfogadottá a selejtezés a tudományos könyvtári hálózatban. Az új könyvtárvezetési kézikönyvek a selejtezést a tudományos könyvtárakban a gyűjteményszervezési gyakorlat integráns részeként tanítják. A tanulmány első része statisztikai adatok segítségével nyújt áttekintést a selejtezés gyakorlatáról. A második rész a jogi keretekre fókuszál, különös tekintettel az egyes szövetségi államok selejtezési irányelveire.

(Autoref.)

## 161/2017

SVOBODA, Martin: CzechELib – projekt 12:05 In: Čtenář. – 68. (2016) 12., p. 423-428.

### A CzechELib – 12:05-ös projekt

*Állománygyarapítás; Együttműködés -belföldi; Elektronikus dokumentum*

A CzechELib elnevezés az elektronikus információforrások nemzeti licencű kialakításának projektjét takarja, mely rendszerszerű változásokat hoz a for-

rások biztosításában a használók, a tudomány és a kutatás számára egyaránt. A projekt keretében az információforrások biztosítása a RIS3 (*Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation*) nemzeti stratégiával összhangban valósul meg, 2017–2022 között, 2018–2020 között az EISZ forrásait is ebből biztosítva.

Miért 12:05? Mert a projektnek már jóval korábban, 2012 körül el kellett volna kezdődnie, ezért az utolsó utáni pillanatot jelenti az időpont. A Nemzeti Műszaki Könyvtár 2016 nyarán tudta meg, hogy a projekt megvalósítását 2017 elejétől 1,3 milliárd korona támogatással fogja megkezdeni, a finanszírozást az év végéig megkapja. A Cseh Köztársaságban jelenleg 18 konzorcium együttműködése biztosítja az EISZ-hez való hozzáférést 130 intézmény számára (felsőoktatási, tudományos, nagykönyvtárak). Ez azzal a problémával jár, hogy bizonyos források előfizetésében duplikálódás jelentkezik, más intézmények pedig saját forrásuk terhére fizetnek elő.

A problémák a következők: nem létezik nemzeti szintű felmérés az igényekről, a megállapodás nem hatékony és egységes, az adminisztrációs terheket tíz intézmény viseli, sokszor kiszámíthatatlanul, nincsenek egységes licenfeltételek, eltérőek a fizetési terminusok, nem léteznek EISZ portfóliós eszközök, az EISZ-használat statisztikái nem összevethetőek, gyakran nem elérhetők, a bibliometriai szolgáltatások számára nincs központi támogatás, a nemzeti reprezentációk nem jelennek meg nemzetközi szinten, nincs megállapodás a kiadókkal az előfizetéses EISZ és az OA (Open Access) tartalmak között.

A projekt globális célja ezért az információforrások hatékonyabb biztosítása a használók számára. Ezért alakul meg a nemzeti licenc központ, a CzechElib, mely egységes és költséghatékony módon változtatja meg az eddigi gyakorlatot. 2018–2020 között a projekt számára rendelkezésre álló keretből fizetik elő az információforrásokat, ami nemzeti és intézményi szinteken is megkönnyíti a kutatásokhoz való hozzáférést. Az EU-val társfinanszírozott projekt maximális átláthatóságot biztosít, szigorú szabályok alapján működő operációs rendszer és független szakértők ellenőrzése mellett.

A projektben bekövetkező változások eredménye a töredezettség megszüntetése, amely a Nemzeti Műszaki Könyvtár által a CzechElib-ben valósul meg. A nyilvános források biztosítása, az egységes nemzeti stratégia és a szolgáltatások professzionizálása kedvezőbb feltételeket és csökkenő adminisztrációs terheket jelent az intézmények számára. Javulnak

az EISZ-hozzáférés feltételei komplex információszolgáltatások keretében. Lehetővé válik az előfizetett tartalmak hosszú távú archiválása és a használók számára képzések tartása. Előnyösebb lesz a kutatási eredmények értékelésének támogatása, a fejlesztés és az innováció, erősödnek a nemzetközi keretek.

A szolgáltatás a nagyközönség, a kutatóintézetek és felsőoktatási szervezetek munkatársai és hallgatói, a nyilvános, állami szervek számára lesz elérhető.

A projektet hét kulcstevékenység fogja össze: projektirányítás, a CzechElib kialakítása és fejlesztése, az EISZ-források rendszerhasználati szabályainak, licenctámogatásának kialakítása és fejlesztése, az EISZ forrásaihoz való hozzáférés rendszerszerű adminisztratív feladatai, a központ működésének technikai megvalósítása, az EISZ népszerűsítése, közönségkapcsolatai, befejező munkálatok.

A projekt innovatív ereje abban rejlik, hogy egy központi helyre összpontosítja a know-how-t és a pénzügyi eszközöket a CzechElib keretében működő nemzeti licenc központban. Működése hatékonyabbá válik a források hozzáféréseinek biztosításában. A források 90%-át a 2018–2020 közti előfizetésekre fordítják, a többit, mintegy 122 millió koronát a központ kialakítására és működtetésére költenek.

Ezáltal a CzechElib a használók számára egységes, összevethető feltételeket és szabályokat, csökkenő adminisztratív terheket jelent intézményenként. A Cseh Köztársaság nemzetközi szinten is paradigmatisztikus változásokra készül, mely az eddigi előfizetéses modellről a nyílt hozzáférése megállapodására törekszik a kiadókkal.

(Prókai Margit)

Lásd még 149

## Állományvédelem

### 162/2017

DAY, Michael [et al.]: The preservation of disk-based content at the British Library : lessons from the Flashback project In: Alexandria. – 26. (2016) 3., p. 216-234.

**A lemezen tárolt tartalmak megőrzése a British Library-ben: a Flashback projekt tanulságai**

*Hardver; Mágneslemez; Megőrzés; Nemzeti könyvtár; Optikai lemez; Szoftver*

A British Library az Egyesült Királyság nemzeti könyvtáraként hatalmas mennyiségű digitális tartalmat őriz, digitalizált és a digitálisan létrejött (*born digital*) dokumentumokat egyaránt. Ez utóbbiak száma 2013 óta ugrott meg, amikor a kötelezpéldányrendeletet kiterjesztették a digitális dokumentumokra, e-folyóiratokra, e-könyvekre, és ekkor indult meg a brit webtér rendszeres webaratása is.

A könyvtár digitális megőrzési csapatának figyelemmel ezzel párhuzamosan egy más gyűjteményszerű felé fordult: az 1980-as és a 2000-es évek közötti időszak öröksége, a könyvtár állományában lévő floppy, CD és DVD lemezek sokasága más jellegű problémákat vet fel – becslések szerint a CD-k és a DVD-k élettartama a tárolási körülményektől függően 5–10, a floppy lemezeké 1–30 év, arról nem is beszélve, hogy a lejátszásukhoz szükséges technológia sem áll már feltétlenül rendelkezésre. Mindezek gyors beavatkozást sürgetnek, ezért a British Library 2015–2016-ban működésképeségi projektet indított Flashback néven, amelynek keretében egy kisszámú mintán próbálták ki az adatmentési technológiákat azzal a céllal, hogy a kísérletezésből később mindennapi ügymenet lehessen, amelynek a költségvonzatát is fel lehet becsülni. A projektiroda digitális megőrzési munkatársak, informatikusok és az adott gyűjteményszerű referenseinek részvételével állt fel.

A projekthez a gyűjteményszerű összetételének vizsgálata után 50 lemezt választottak, amelyek több adathordozó-típust, hardverkövetelményt, rendszerkörnyezetet, fájl típust és dokumentumtípust reprezentáltak. A következő lépés az igazságügyi informatika módszereit használó adatmentés volt disk imaging eljárással, amelyet stabilitási- és vírusellenőrzés követett. A szerzők ismertetik az ezekhez használt szoftvereket is. Nem meglepő módon az adatmásolás a legrégebbi adathordozók esetén vetette fel a legtöbb problémát, a hibaarány itt 4,5% volt, jellemzően a lemez fizikai meghibásodása miatt.

Az adatok megőrzéséhez az emuláció és a migráció lehetősége közül kell választani – a Flashback projektben egy döntési fastruktúra volt hivatott szabványosítani ezt a folyamatot. Általánosságban elmondható, hogy a dinamikusabb, interaktívabb tartalmak esetén az emuláció, azaz az eredeti rendszerkörnyezet szimulálása mellett, míg a statikusabb tartalmak esetén a migráció mellett voksoltak. Forráskódok esetén pedig a bitszintű adatarchiválás bizonyult a

megoldásnak. A szerzők itt is részletesen ismertetik az általuk használt szoftvereket és azok hatékonyságát. Ahhoz, hogy ellenőrizni tudják, sikerült-e a tartalmak megőrzése, egy informatikai labort állítottak fel, amelyet két mai gép mellett immár muzeális számítógépekkel szereltek fel. Így „őshonos” és mai környezetben is tudták futtatni a programokat, az eredményeket pedig össze tudták hasonlítani. A kísérleteket minden esetben gazdagon dokumentálták. Az esetek döntő többségében az alkalmazott eljárások működőképesnek bizonyultak, bár néhány esetben több próbálkozásra is szükség volt.

A Flashback projekt első fázisa után 2016-ban elindították a nagyobb mintán végzett második fázist, amely három fő területre fókuszál: elsőként az adatmentési eljárásra hosszú távon kijelölendő fizikai adathordozók körülhatárolására, másodszor a mentett tartalmak beillesztésére a British Library jelenlegi digitális repozitóriumába és a metaadatok katalógusba integrálására, harmadrészt az emulált/migrált tartalmak futtatására az olvasótermi számítógépeken.

A projekt gyakorlati eredményei remélhetőleg nemcsak a British Library, hanem az egész könyvtáros közösség számára hasznosak lehetnek.

(Szabó Piroska)

Lásd még 134, 164

## Speciális dokumentumok, különgyűjtemények

### 163/2017

DUIĆ, Mirko – ANĐIĆ, Michaela – KOTARAC, Matea: Diversity of film collections in Eastern European public libraries. – Bibliogr. lábjegyzetben In: ITlib. – 19. (2016) 4., p. 44-48.

**A filmgyűjtemények sokszínűsége a kelet-európai közönyvtárakban**

*Felmérés; Filmgyűjtemény; Városi könyvtár*

A három zadari egyetemi oktató hat közép- és kelet-európai város, Budapest, Kolozsvár, Krakkó, Ljubljana, Prága és Zágráb nagy közönyvtárának a filmgyűjteményét tekinti át katalógusa alapján 600 filmes minta alapján. A szempont a filmek származási országa, készítésének éve és műfaja volt.

A közkönyvtárak gazdag választékkal szolgálják a használókat. Számos feladatukat felsorolja az UNESCO kiáltványa is (<https://www.ifla.org/files/assets/public-libraries/publications/PL-manifesto/pl-manifesto-hu.pdf>). A könyvek mellett a filmek is nagyban hozzájárulnak a különböző kultúrák megismeréséhez, bár a választékot uralja az amerikai (hollywoodi) filmek túlsúlya, a könyvtárosok feladata, hogy a többi filmes, Európa és a világ filmművészeti alkotásait is beszerezzék. A cikk a már említett közép-európai városok gyűjteményeinek sajátosságaira próbált rávilágítani. Kutatási módszerük lényege, hogy a fenti könyvtárak online katalógusaiban keresve csak a DVD-ket elemezték, ezeket cím szerint betűrendbe rendezték, és csak az első száz címet vizsgálták meg a hat városi könyvtárban műfaj (animációs, dokumentum- és játékfilm), a gyártó ország és a gyártás éve szerint csoportosítva. A kapott eredmények azt mutatták, hogy a gyűjteményekben a játékfilmek vannak többségben: a 600-ból 468 (78%); a dokumentumfilmek száma 55 (9,2%), míg az animációsok 77 (12,9%).

A legtöbb film az Egyesült Államokban készült, 315 (52,2%), míg az Egyesült Királyságban 59 (9,8%), Franciaországban 46 (7,7%), Németországban 31 (5,2%), a fennmaradó 149 film pedig 34 országban. A 149-ből a legtöbb film *lengyel* (19), *csehszlovák* 16 volt, míg Magyarország a harmadik 15 filmmel. Régiók szerinti csoportosításban a legtöbb film Észak-Amerikából származik (327) Ázsiából 11, Dél- és Közép-Amerikából 4, Ausztráliából 3. Közép- és Kelet-Európa jóval változatosabb képet mutat: a már említett lengyel, csehszlovák és magyar filmek mellett Csehország és Románia 9-9, a Szovjetunió 4, Oroszország 3 filmmel szerepel. Nyugat-Európa többi országából Olaszország és Spanyolország 11-11, Dánia és Hollandia 4-4 filmmel van jelen.

Az elemzés kitér arra is, melyik tíz volt szocialista országból szerepel a legtöbb film a hat közkönyvtárban; a már felsorolt országok után a jugoszláv 2, az albán, bolgár, horvát és szlovén film 1-1 alkotással szerepel. Jellemző a gyűjteményekre, hogy elég magas az ország filmgyártásából beszerzett filmek aránya, kivéve Horvátországot és Szlovéniát, ahol csak 1-1 film található.

A viszonylag frissebb filmek vannak többségben a könyvtárakban, vagyis a 2000 és 2016 között készültek (56,5%). Az 1970 és 1999 között forgatott filmek 34,2%-ot, az ennél öregebb filmek 9,3%-ot tesznek ki, de az is kiderül a cikkből, melyik városban milyen időszakban készült filmek vannak többségben.

A cikk számos táblázattal és grafikonnal teszi szemléletesebbé a vizsgálat eredményeit.

(Murányi Lajos)

## 164/2017

GASSER, Michael: Innovating access to ETH-Library's Thomas Mann Archive : a project report. – Bibliogr. In: IFLA journal. – 42. (2016) 2., p. 134-139.

Res. arab, francia, kínai, német, orosz és spanyol nyelven

**A Zürichi Szövetségi Műszaki Egyetem Thomas Mann archívumának hozzáférhetővé tétele: beszámoló egy projektről**

*Digitalizálás; Egyetemi könyvtár -műszaki; Hozzáférhetőség; Kéziratgyűjtemény -költői, írói; Kulturális örökség; Megőrzés*

A zürichi Eidgenössische Technische Hochschule (ETH) őrzi a német író kéziratait, levelezését és utolsó dolgozószobájának rekonstruált mását. *Thomas Mann* (1875–1955) több szállal kötődött Svájcához, hiszen 1933-ban ide menekült Németországból a Nobel-díjas író, és bár 1941-ben elhagyta az országot – az Egyesült Államokba emigrált –, 1952-ben visszatért, és Zürich mellett telepedett le. Az ETH 80. születésnapja alkalmából díszdoktorrá avatta. Ennek a gesztusnak köszönhető az örökösök adománya az intézménynek.

A Thomas Mann Archívumot (TMA) 1956-ban alapították, és évekig az ETH könyvtárának része volt. Csak akkor lett az egyetem önálló egysége, amikor a város szívébe költözött. 2012 óta a könyvtárhoz tartozik. A TMA alapításától kezdve három alapvető feladatra összpontosít: az archív anyag megőrzése és gyarapítása, a kutatóközpont működtetése és a múzeum fenntartása egy kisebb állandó kiállítással. Az anyag nagyjából a következőkből áll:

- Mann irodalmi művei (kb. 2500 db), regények kéziratjai (*József és testvérei*, *Egy szélhámos vallomása*), naplói, feljegyzései, noteszai,
- kiterjedt levelezése (15 ezer eredeti és 18 ezer másolat), a hozzá és általa írt levelek
- újságkivágatok (kb. 82 ezer db) az író életéről és műveiről 1895-ig visszamenőleg, mely állomány folyamatosan gyarapodik.

Az anyag korszerű feltárását és digitalizálását célzó *Thomas Mann Archívum Online* projekt 2013 köze-

pén az egyetem Impulzus programja keretében és támogatásával indult az alábbi feladatok kitűzésével:

- egy archív információs rendszer bevezetése a meglévő anyag feltárására a nemzetközi szabvány (ISAD(G)) alapján (a digitalizált anyag online közreadása a szerzői jogi kötöttségek miatt nem volt lehetséges),
- az anyag tételenként való indexelése,
- a dokumentumok digitalizálása és házon belüli használatának biztosítása PDF formátumban.

A következőkben a szerző, aki az archívum vezetője, részletesen ismerteti a program megvalósítását (problémáit, az eljárásokat, annak sebességét) és a személyzet gondjait. (Több diáksegítőt is alkalmaztak, a munkatársak végezték az ellenőrzési feladatokat.) 2015 januárjára a munka nagy része – mind a kivágatok, mind a kéziratok leírása (118 ezer tétel) – befejeződött, és márciusra elérhetővé vált a projekt weboldala. (Az archívum címe a <http://www.tma.ethz.ch/>.)

A szerző írása végén a következő időszak várható feladatait és megoldásait is felvázolja.

(Murányi Lajos)

Lásd még 175

## Feldolgozó munka

### 165/2017

CAVALERI, Piero: Perché non ci sarà una nuova edizione ridotta della DDC in italiano e perché passare alla WebDewey. – Bibliogr. 13 tétel In: AIB studi. – 56. (2016) 3.

Res. angol nyelven

**Miért nem lesz új olasz rövidített Dewey-kiadás, és miért kellene helyette áttérni a WebDewey használatára**

*Tizedes Osztályozás*

A Dewey-féle tizedes osztályozás (DDC) olasz kiadója – az olasz könyvtáregyesület – úgy döntött, hogy nem jelenteti meg papír formában a 23. kiadást. Inkább olaszul is elérhetővé teszi a WebDewey-t, mely teljes egészében tartalmazza a 23. kiadást, és az összes azt követő módosítást. Az olasz könyvtárak körében rendkívül népszerű a 15. rövidített kiadás, azonban ennek számos hátránya van a 20 ezer dokumentumnál nagyobb állományok katalógusai

esetében. A teljes kiadás újdonságainak redukálása a rövidített kiadás számára igen hosszadalmas és költséges munka lenne. A költségek és előnyök elemzése után az olasz kiadói testület úgy döntött, hogy inkább a WebDewey olasz változatának terjesztésére és karbantartására fordítja a megfelelő anyagi eszközöket, azt ajánlva az olasz könyvtáraknak a rövidített kiadás használata helyett, annál is inkább, mert a WebDewey lehetővé teszi rövidített jelzetek használatát is (az elhelyezés meghatározása érdekében), miközben a teljes jelzettel (a katalógus számára) a használatot segíti a dokumentum tárgyának mélyebb megismerésében.

(Autoref. alapján)

### 166/2017

MALMSTEN, MartIn: A step towards a distributed model for bibliographic data in Sweden In: Bibliothek. – 41. (2017) 1., p. 40-44.

Res. német nyelven

**A bibliográfiai adatok osztott modelljének megvalósítása Svédországban**

*Adatcsere; Dokumentumleírási szabályzat; Formátum-gépi; Gépi dokumentumleírás; Integrált gépi rendszer*

Az elmúlt években a könyvtáros szakmában sok szó esett a *Linked Data*-ról mint olyan technológiáról, amely segítségével lehetséges az információk modellezése, összekapcsolása és elérése. Sok tevékenység foglalkozott lehetőségeinek és a helyének a feltárásával is a bibliográfiai adatok és ellenőrzés ökoszisztémájában. Több projekt született a bibliográfiai adatoknak RDF-ben (Resource Description Framework) való kifejezésére, pl. az FRBRer, az RDA és a BibFrame. Mindezek ellenére a könyvtári katalógusok közötti adatcsere még jórészt MARC formátumban, a példányadatok átvételéből áll, vagyis a rekordok átmásolásából az egyik rendszerből a másikba. Ez többnyire azt jelenti, hogy ha az eredeti rekordot frissítik, a változtatás nem kerül át a másik rendszerbe. Nagyon kevés rendszer épül úgy, hogy figyelnenek a *Linked Data*-ra. A jelenlegi fő cél a *Linked Data* modellezése, konvertálása és publikálása. Mi lenne, ha kicsit messzebbre néznénk, és felismernénk nemcsak a publikált *Linked Data* lehetőségét, hanem a katalógizálás alapvetően különböző új megközelítését, ahogy a könyvtári állományokat

feltárjuk. Ugyanis a jövő útja ez, a bibliográfiai adatok megváltozott, megosztott ökoszisztémája.

Ezután a szerző, aki a Svéd Nemzeti Könyvtár rendszerfejlesztője, a következő területekre tér ki. 1) A rekordok többszörös leírásának elkerülése akkor lehetséges, ha a számos forrásból eredő rekordot egyesítjük egy nagy adattárban (aggregátorban), és a meglévő rekordokat használjuk újra. Ha ezt a központi adattárban való feltárással kombináljuk, elkerüljük a duplikálást. A kérdés az, hogyan hasznosíthatók újra a rekordok a kooperáción kívül. A közös katalógizáláson alapuló együttműködési tevékenységek ugyanilyen alapon működnek, csak nem mint szállító és kliens, hanem egyenrangú kooperációként, remélhetően szilárd alapokon, pl. nemzeti küldetéssel és finanszírozással. A bibliográfiai adatok terjesztésének, megosztásának két szintje lehetséges, a rekord és az infrastruktúra megosztása, melyeket részletesen ismertet a cikk, majd az osztott megoldások két forgatókönyvét olvashatjuk.

Végül az egy fokkal tovább lépő svéd osztott megoldásra tér ki a szerző. Az utóbbi három évben a svéd nemzeti könyvtár azzal foglalkozott, hogyan váltsa fel *Libris* rendszerét (a svéd központi katalógust) egy olyan megoldással, mely bibliográfiai és besorolási metaadatokat szolgáltat helyi rendszerek számára. Ez a megoldás – eltekintve a MARC21 börtönéből való szabadulástól – magasabb elvárású katalógusokkal, rugalmasabb és bővíthető leírású formátumokkal járna. Számos formátum létezik, de egyik sem olyan rugalmas, mint az RDF. A Librist infrastruktúráként nagyon sok könyvtár használja, és a nemzeti könyvtárnak, a Libris gazdájának egyik célkitűzése, hogy a svéd könyvtárak 85%-a kapcsolódjon be 2020-ra. Ez azt jelenti, hogy a már meglévő folyamatokat támogatni kell az átállás során, például a MARC-adatok exportálása a tagkönyvtárakhoz és importálásuk a szállítóktól. A MARC alapú formátumok problémát jelentenek mindenki számára, aki RDF-re akar átállni. Tehát a legnagyobb technikai akadályt a rekordok konverziója és rekonverziója jelenti. Bár a *BibFrame* jó kiindulás erre a konverzióra, még vannak nyílt kérdések, melyeket meg kell oldani (<https://id.kb.se/doc/issues/content-carrier>). Az egy adott infrastruktúrától független adatkészletek publikálása érdekében az átmenet egyik részeként speciális adatszolgáltatást hoztak létre, ami kizárólag a nemzeti könyvtár feladata. Ez jelenleg tárgyszavakat és műfaji elnevezéseket tartalmaz. Ez az első lépés az egyes adatkészletek elválasztására a Librisen belül, még ugyanannak az infrastruktúrának a használatával. Jelenleg senki sem

dolgozik olyan külső katalógussal, mely a Linked Data-t használja a bibliográfiai forrásokhoz, ezért indította el projektjét a Svéd Nemzeti Könyvtár, hogy ennek lehetőségeit kutassa.

(Murányi Lajos)

## 167/2017

MATTHEWS, Joseph R.: An environmental scan of OCLC alternatives : a management perspective In: Public library quarterly. – 35. (2016) 3., p. 175-187.

### Az OCLC-szolgáltatások alternatíváinak vizsgálata a menedzsment szempontjából

*Formátum -gépi; Gazdaságosság -könyvtárban; Gépi dokumentumleírás; Központi katalógus -online; Letöltés; Szolgáltatások átvétele*

Az OCLC (amelynek 113 országban közel 17 ezer tagintézménye van) WorldCat katalógusa 320 milliónál több rekordot tartalmaz 2 milliónál több lelőhely-adattal. A világ könyvtárainak, levéltárainak és múzeumainak legtöbbje elsődlegesen ezt a forrást használja bibliográfiai rekordok átvételére. Az OCLC hatalmas adatbázisa igen sokféle szolgáltatást nyújt: WorldShare Metadata Management Services (felhőalapú integrált könyvtári rendszerek), WorldCat Discovery Services és CONTENTdm (digitális gyűjtemények menedzseléséhez). Az OCLC szolgáltatásai meglehetősen költségesek, ezért a cikk számba veszi, milyen alternatívák léteznek.

A könyvtárak beszerzési és feldolgozási gyakorlata általában háromféle: maguk végzik, vagy teljességgel másra bízják, vagy a két megoldást kombinálják. A könyvtárosok azt feltételezik, hogy az OCLC adatbázisa pontosan tükrözi, hogy mi található meg egy-egy könyvtár állományában. Ez a feltételezés felvet néhány problémát: sok könyvtár nem jelenti be teljes gyűjteményét, pl. a különböző forgalmazóktól rekordokkal együtt beszerzett köteteket és e-dokumentumokat, ezek mennyisége elérheti akár a rekordok egyharmadát is. Szintén nem jelentik be, hogy mit vontak ki az állományból. A külföldi gyűjtemények és a helytörténeti gyűjtemények anyaga legtöbbször soha nem kerül be az OCLC adatbázisába. Ugyanez vonatkozik a digitális repozitóriumokban szereplő dokumentumokra; az ezekről kinyerhető metaadatok gyakran nem kompatibilisek a hagyományos könyvtári katalógusok követelményeivel.

Az átvett rekordok letöltésénél a következő szabványok használatosak: MARC, ONIX, XMLMARC és MARCXML. A Kongresszusi Könyvtár új kezdeményezése a BIBFRAME.

Az OCLC alternatíváinak vizsgálata a cikkben a következőkre terjed ki: az adatbázis mérete, nyelvi és dokumentumtípusok szerinti sokszínűsége; minősége (a nem szabványos rekordok és a duplumok mennyisége alapján); mennyire könnyű az adatbázis használata; és végül mennyibe kerül a használat (a letöltés).

Egy 2009-es jelentés szerint kb. 200 intézmény van, amely MARC formátumú katalógusadatokat és/vagy MARC alapú szolgáltatásokat állít elő, forgalmaz és/vagy árusít észak-amerikai könyvtáraknak. Ezek az intézmények, amelyek szóba jöhetnek mint az OCLC alternatívái a következő öt kategória valamelyikébe sorolhatók:

1. Online elérhető szolgáltatások – Erre példa a SkyRiver, az Innovative Interfaces terméke; a cég korlátlan letöltési és felhasználási lehetőséget kínál ügyfeleinek. 100 ügyfelük között 8 könyvtári konzorcium van. Az adatbázis 70 millió egyedi katalógusrekordot tartalmaz. A szolgáltatás ára a könyvtár nagyságától és a használó könyvtárak számától függ, kb. a fele az OCLC-ének.
2. Más, Z39.50 szabványt használó könyvtárak szolgáltatásainak átvétele – Ilyen forrás például a Kongresszusi Könyvtár a maga 25 millió bibliográfiai rekordjával, amely naponta félmillió Z39.50-es keresést dolgoz fel. Egy felmérés szerint a könyvtárak 15%-a vesz át rekordokat más könyvtáraktól. Az üzleti MARC-szolgáltatók egyharmada is használja a Z39.50 szabványt. Az így hozzáférhető bibliográfiai rekordok száma minden bizonnyal meghaladja a 100 milliót. Ennél a módszernél nem merülnek fel költségek.
3. Internetes források – Ezeket manapság közösségi katalogizálási site-oknak is szokás nevezni. Érdekesség, hogy e források a könyvtárak által is használt szolgáltatásokat veszik igénybe a bibliográfiai rekordok létrehozásánál. Néhány példa: LibraryThing, Goodreads, Shelfari, Open Library. E szolgáltatások ingyenesen vagy csekély díj fejében vehetők igénybe.
4. Fizikai vagy elektronikus forrásokat forgalmazó cégek – A cégek 90%-a nyújt katalogizálási szolgáltatást a nála vásárolt címek esetében. Az adatok elsődleges forrásai a kiadók, de használják a Kongresszusi Könyvtár adatait is. Egyes szolgáltatók az OCLC katalogizálási rendszerét

is használják. Az e megoldás keretében kapott MARC rekordok egyszerűen feltölthetők a közös automatizált rendszerekbe. A költségek az évente megrendelt dokumentumok mennyiségétől függenek. Az egyes rekordok ingyenesen vagy maximum 1,25 dollárért vehetők át, az újonnan feldolgozott rekordok ára 4 dollártól 12 dollárig terjed.

5. Külső katalogizáló vállalkozások – A külső vállalkozások alkalmazása és annak költséghatékonyasága több évtizede folyamatos vita tárgya. Sok vállalkozás dolgozik az OCLC rekordjaival, de van olyan is, amely saját bibliográfiai adatbázist épít. Néhány példa: Cassidy Cataloging, LAC Group, Library Cataloging Solutions stb. E megoldás költsége MARC rekordonként 1 dollár kész rekord átvételekor és 3,75 dollár eredeti katalogizálás esetén.

Minden integrált könyvtári rendszer lehetőséget ad arra, hogy az importált adatokat összevessék a meglévő adatbázissal a duplumok kiszűrése érdekében. Erre különböző adatelemek kombinációját használják. Az adatelemek hasonlítási sorrendjét vásárláskor a rendszer üzemeltetője határozza meg.

Az alternatív megoldások jelentős költségmegtakarítást eredményezhetnek. A könyvtárak számára mindenesetre megnyugtató tudni, hogy vannak kivihető alternatívák az OCLC igénybevételéhez képest.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 135

## Katalógusok

**168/2017**

MACHETTI, Clarissa: Biblioteche e discovery tool : il caso OneSearch e l'ateneo di Siena. – Bibliogr. 44 tétel In: AIB studi. – 56. (2016) 3.

Res. angol nyelven

**Könyvtárak és discovery toolok: a OneSearch és a sienai felsőoktatás**

*Egyetemi könyvtár; Gépi információkeresési rendszer; Online katalógus*

Az online katalógus – a könyvtár és a külvilág közötti közvetítés fő eszköze – fejlődése az 1970-es évek vége felé, az első generációs OPAC-ok meg-

jelenésével kezdődött, és azóta is a szakirodalom egyik központi témája. Az internet megérkezésével világossá váltak a hagyományos katalógus bizonyos hiányosságai, mindenekelőtt pedig képtelensége arra, hogy megfeleljen a használók új igényeinek. Következésképpen a web keresőgépei kezdtek egyre jelentősebb kereső és visszakereső eszközzé válni a dokumentációs források terén is.

Ezek a körülmények vezettek el két új eszköz: az új generációs katalógus és a *discovery tool* megszületéséhez. Az új generációs és a *webalapú* katalógusok számos hasonlóságot mutatnak a legnépszerűbb webes keresőgépekkel, és a hálón való navigáláshoz hasonló lehetőségeket kínálnak a használóknak. Ezen új eszközök egyike a toscanai egyetemek könyvtári állományait feltáró *OneSearch*. Toscana felsőoktatási könyvtárainak együttműködési rendszere (SBART) egyik fontos célja volt a különböző intézmények katalógusainak online integrációja, melyet 2015 októberében, a *OneSearch* aktiválásával valósított meg. A bibliográfiai keresések olyan technológiai platformja készült el, mely regionális szinten teszi lehetővé a csatlakozott intézmények állományában való integrált keresést. Toscana három egyetemén (Firenze, Pisa, Siena) kívül több főiskola, Siena megye közkönyvtári hálózata, intézete, alapítványok és a középkori latinítás nemzetközi társasága könyvtárai csatlakoztak a projekthez. A *OneSearch* egyesített hozzáférési pontként mindezen intézmények teljes állományát egyetlen kereséssel teszi elérhetővé mind a papíralapú, mind az elektronikus–digitális dokumentumok tekintetében. Mivel ezen új eszközök használata fontos jele a múlttal való szakításnak, részletes felmérést készítettek a Sienai Egyetem egyik könyvtárában a *OneSearch* fogadtatásáról és használatáról, amely a hallgatók körében igen magasnak bizonyult.

(Mohor Jenő)

Lásd még 167

## Információkeresés

169/2017

BATES, Jessica [et al.]: Will web search engines replace bibliographic databases in the systematic identification of search?. – Bibliogr. In: The journal of academic librarianship. – 43. (2017) 1., p. 8-17.

### Helyettesítik-e majd a webes keresőgépek a bibliográfiai adatbázisokat a kutatások azonosításában?

*Adatbázis; Gépi információkeresés; Gépi információkeresési rendszer; Könyvtártudományi kutatás*

A webes keresőgépek – csakúgy, mint a bibliográfiai adatbázisok – a tudományos irodalom megtalálását teszik lehetővé, de a kutatások visszakeresésében való hasznosságuk bizonytalan. A szerzők az egészségügy és a szociális gondozás empirikus kutatásait esettanulmányként használva precíz irodalomkeresést végeztek, hogy megvizsgálják, helyettesíthetik-e a webes keresőgépek a bibliográfiai adatbázisokat. 2015. július 20. és augusztus 6. között nyolc adatbázisban és öt webes keresőgéppel kerestek irodalmat. Tizenhat egyedi tanulmányt vizsgáltak meg, amelyeket legalább egy adatbázisban és legalább egy keresőgéppel hasonlítottak össze, és a szerzők saját keresési folyamatainak tanulságait is levonták. A webes keresőgépek korlátozottabbak abból a szempontból, hogy a kereső nem lehet biztos benne, alkalmazza-e a Boole-algebra elveit, és a bibliográfiai adatbázisokhoz képest sokkal korlátozottabbak funkcióikban, például a kivonatok exportálásában.

(Autoref.)

170/2017

BEHNERT, Christiane – LEWANDOWSKI, Dirk: Known-item searches resulting in zero hits : considerations for discovery systems. – Bibliogr. In: The journal of academic librarianship. – 43. (2017) 2., p. 128-134.

### A nulla találatot eredményező ismert címek keresése: gondolatok a discovery rendszerekről

*Gépi információkeresés; Gépi információkeresési rendszer; Információkeresési rendszer értékelése; Online katalógus*

A cikk célja annak megértése, hogy az ismert címekre vonatkozó keresőkérdekek miért eredményeznek nulla találatot a discovery rendszerekben. A szerzők egy 708 ismert tételből álló mintát elemeztek, és osztályozták a nulla találatok négy kategóriájába aszerint, hogy a tétel (cím) a könyvtár állományában található-e, és a keresőkérdés helyesen lett-e megfogalmazva: (1) a cím állományban van, de a keresőkérdés helytelen, (2) a cím nincs az állományban, (3) a cím az állományban van, de nem teljesek vagy hibásak a metaadatok, (4) a keresőkérdés nem egyértelmű vagy nem érthető. A nulla találatok fő okát a szerzők a

zésben és a hibás keresőkérdésben találták meg. A nulla találatot eredményező ismert címek keresésére a rendszer oldaláról próbálták megoldást találni, és kimutatták, hogy a nulla találat 30%-a könnyen kiküszöbölhető lenne automatikus helyesírás-ellenőrzés alkalmazásával. Úgy vélik, a könyvtárak javíthatnák discovery rendszerük vagy online katalógusok hatékonyságát a nulla találatok elkerülése vagy csökkentése érdekében, ha a webes keresőgépekéhez és a kereskedelmi webes keresőrendszerekéhez hasonló stratégiákat alkalmaznának.

(Autoref.)

## 171/2017

GAYHART, Lisa – LOGAN, Judith: Improving the journal search experience : a mixed methods approach In: Computers in libraries. – 37. (2017) 1., p. 19-22.

### A folyóiratcikkekre való keresés hatékonyságának javítása a Torontói Egyetemi Könyvtárban

*Folyóirat; Gépi információkeresés; Igény; Információkeresési rendszer értékelése; Online katalógus*

A Torontói Egyetem Könyvtárában 2016-ban gondok adódtak a katalógusban való kereséssel kapcsolatban: egyrészt az olvasóknak nehézségei támadtak a teljes folyóiratcímre való keresés során, és gyakran előfordult, hogy a keresett tételek a találati oldal aljára vagy második oldalára kerültek. Hogy javítsanak a helyzeten, módosították a katalógusnak a kereséseket értékelő eszközében a keresési stratégia modult. Amikor az olvasók keresési szokásait megvizsgálták, olyan apróbb hibákat találtak bennük, melyek könnyen elháríthatók lennének a keresési opciók megjelenítésének javítása révén.

Elsőként a *relevancia sorrend kérdése* merült fel az olvasók panaszai nyomán, ami frusztrációt okozott, késleltette a sikeres keresés befejezését, és más részlegek (pl. a könyvtárközi kölcsönzés) munkáját is terhelte. 2017 téli szemesztere alatt az IT-szolgálat gyakornoki programot indított: a gyakornoknak az lett a feladata, hogy elemezze az összes olvasói visszajelzést, amelyek a weboldalra és a katalógusra vonatkoztak. Kiderült, hogy a közismert tételek helyének megtalálása volt az olvasók egyik fő gondja. (Az olvasók köre az oktatóktól a doktoranduszokig terjedt.)

A legutolsó LibQUAL+ felmérés azt is kimutatta, hogy a használók elégedetlenek az online for-

rások otthoni vagy hivatali elérésével. Az utolsó LibQUAL+ időszakában a könyvtár weboldalát átalakították, a katalógus-interfész is frissült kicsit, de a keresési stratégia konfigurációja nem változott. Ebből arra következtettek, hogy a gondok gyökere a keresési stratégia konfigurációjában rejlik.

Az olvasói visszajelzésekből tudták, hogy fontos a folyóiratok relevancia-sorrendje, de kvantitatív adatokra volt szükségük ahhoz, hogy a probléma nagyságát felmérhessék, és meg tudják oldani a dolgot. Ezért készítettek egy folyóirat-tesztlistát. Először azok a címek kerültek rá, melyeket problematikusként jeleztek a használók, majd hozzáadták a *Google Analytics* is, végül a már keresett címek (100 oldalas) listája szerepelt az Excel-táblán. Ezután az olvasószolgálatos könyvtárosok segítségével a jelenlegi sorrendi stratégiát használva rákerestek egy-egy folyóirat nyomtatott és online változatának katalógusrekordjára. Ezután megállapították, hol jelenik meg az ideális online rekord az eredmények között a *Google Analytics* keresőfogalmai használatával. (Azért az online változatot választották, mivel a használók zöme azt keresi.) Az ideális online rekord átlagos sorrendi helye a jelenlegi keresési stratégiával 3. volt. (A legkisebb érték 1., a legnagyobb 18. volt a mintában.) Ezután kidolgozták a megoldást és megtervezték tesztelését. Mivel a listán majdnem 100 folyóirat szerepelt, a munkához kisebb számú címet választottak, elsősorban tudományos folyóiratokat, 25 címet. Mivel a katalógus az *Endeca* szoftvert használja, meghatározhatják az olvasók kereséssorrend-stratégiáját. Minden változtatás után tesztelték az eredményeket, és ha valamelyik modul jobb eredményeket hozott a jelenleginél, dokumentálták, és mind a 25 folyóiraton tesztelték. A kísérletezés során két szóba jöhető sorrendi stratégiát találtak alkalmasnak. Ezek a *RelRankA* és *RelRankB* nevet kapták. Ezután a könyvtárosok négy tudománycsoportra bontva tesztelték immár 100 folyóiratot. A *RelRankA* nyerte el a könyvtárosok tesztelését, majd megnézték, ezzel milyen eredményeket kapnak a folyóiratok címére való keresés során; az ideális rekordok 74%-a elsőként jelent meg a találati listán, 87,5% volt az első két találat között, így ez lett a végleges megoldás.

A könyvtár további lépéseket is tervez a jövőben szolgáltatásai javítása érdekében.

(Murányi Lajos)

Lásd még 168

## Olvasószolgálat, tájékoztató munka

172/2017

BUSS, Stephen B.: Do we still need reference services in the age of Google and Wikipedia? In: The reference librarian. – 57. (2016) 4., p. 265-271.

### Szükség van-e még referenz szolgáltatásra a Google és a Wikipédia korában?

*Egyetemi könyvtár; Tájékoztató munka*

A könyvtárakat sokáig magával a referenz szolgálattal, a könyvtári dolgozókat pedig a referenz szolgáltatásokat nyújtó könyvtárosokkal azonosították. Az utóbbi évtizedekben azonban a tájékoztató szolgálat iránti kereslet – dacára annak, hogy a könyvtári szolgáltatások egyik nélkülözhetetlennek tartott eleméről beszélünk – folyamatos csökkenést mutat, ami jogos aggodalmat kelt a könyvtárosokban. Az internetes források és keresőmotorok ugyanis nagy változásokat eredményeztek, aminek köszönhetően a referenz szolgáltatás szerepe is folyamatosan változáson megy keresztül. A csökkenés azonban a hagyományos referenz szolgáltatást érinti igazán, szakértők szerint a széles körű keresés-támogatás igénye viszont előreláthatóan növekedni fog. Noha sokan ma már a tájékoztató szolgálat létét is megkérdőjelezik és megszűnését vizionálják, számos könyvtárban alternatív referenz szolgáltatási modellekkel kísérleteznek.

Van olyan könyvtár, ahol könyvtáros hallgatokat is segítségül hívnak, máshol chat szolgáltatásokkal egészítik ki az információs pultokat, virtuális referenz szolgáltatást nyújtva a látogatóknak, a cél viszont mindenhol közös: a tájékoztató módszereket, a szolgáltatási pontok kiépítését összhangba kell hozni a felhasználók igényeivel.

A tájékoztató szolgálatot azok tartják nélkülözhetőnek, akik csupán gyors, tényszerű válaszokat igénylő rövid kérdésekre asszociálnak a referenz szolgálattal kapcsolatban. Épp ezért szükséges tisztáznunk magát a fogalmat. 2008-ban két definíció is napvilágot látott az Amerikai Könyvtáros Egyesület Olvasószolgálati Tagozatának köszönhetően, lásd *referenz tranzakció és referenz munka*, de számos egyéb megközelítés is ismerhető a szakirodalomból. Ronald Solorzano 2013-as meghatározása, mely szerint a referenz munka olyan egymással összefonódó komponensekből tevődik össze, mint az információ-ellátás, információs tanácsadás és útmutatás, talán a legkifejezőbb.

Sokakat idézhetnénk még, de a definíciók többsége alapján bátran kijelenthető: konszenzus van a tekintetben, hogy a referenz munka jóval több, mint egyszerű adatszolgáltatás.

Számos kérdés megválaszolására alkalmas a Google, azonban nem minden kérdés tartozik ebbe a kategóriába. Gyakran szakszerű útmutatásra, kutatási stratégia kialakítására van szükség, gondoljunk csak a megfelelő adatbázisok kiválasztására vagy a különféle keresőrendszerek komplex, egyszersmind szofisztikált kereséseket lehetővé tevő alapos gyakorlati ismeretére.

A szerző egyebek mellett saját intézményének, a Philadelphiai Tudományegyetem J. W. England Könyvtárának gyakorlatát is bemutatja. Itt minden könyvtáros részt vesz a tájékoztatásban, s jöllehet az utóbbi 5 év referenz tranzakcióit szemlélve csökkenés mutatkozik, a kérdéstípusok aránya továbbra is konstans, a 10 percnél kevesebb időt igénylő, gyorsan megválaszolható kérdések továbbra is az összes beérkező megkeresés 44%-át adják. Miután ez egy igen speciális területtel foglalkozó könyvtár, hiszen gyógyszerészettel és gyógyszeriparral kapcsolatos anyagokat gyűjt, a referenz kérdések jelentős részére komplexitásuk miatt gyorsabb és hatékonyabb választ adnak az általuk használt speciális adatbázisok, mint a Google. Igaz ugyan, hogy fáradságos munkával talán a nyílt weben is megtalálhatók a keresett információk, de az egyes információelemek együttes előfordulása szinte teljesen irreális, ezért sokkal könnyebb speciális könyvtári forrásokból, adatbázisokból kinyerni a szabatos választ, ehhez pedig továbbra is professzionális referenz szolgálatra van szükség.

(Tóth Béla István)

173/2017

CONNOLLY-BROWN, Maryska – MEARS, Kim – JOHNSON, Melissa E.: Reference for the remote user through embedded librarianship In: The reference librarian. – 57. (2016) 3., p. 165-181.

### Kihelyezett könyvtárosokkal végzett tájékoztatás a távoli felhasználók számára

*Felsőoktatási könyvtár; Használók képzése -felsőoktatásban; Információtechnológia; Könyvtárosi hivatás; Tájékoztató munka*

A kihelyezett könyvtárosok fontos szerepet játszanak a távoli felhasználók segítésében. A kihelyezés mér-

tékétől függetlenül mindannyian ugyanazt a magas színvonalú tájékoztatást nyújtják, amit a használók a hagyományos könyvtári környezetben elvárnak. A kihelyezett könyvtárosok úgy választják meg és használják a technológiát, hogy az a leghatékonyabban szolgálja ennek a sajátos használói rétegnek az igényeit. Ez a technológia magában foglalhatja a könyvtár honlapját, tanfolyamkezelő rendszereket, irodalomkutatói útmutatókat, előadás- és képernyőfelismerő szoftvereket, a távoli tájékoztatást (telefon, chat vagy e-mail formájában), a webes konferenciát, online felmérési eszközöket, a hivatkozások kezelését és a közösségi médiát.

(Autoref.)

## 174/2017

JOLLY, Liz – WHITE, Sue: Communication, collaboration, and enhancing the learning experience : developing a collaborative virtual enquiry service in university libraries in the north of England. – Bibliogr. In: New review of academic librarianship. – 22. (2016) 2-3., p. 176-191.

**Kommunikáció, együttműködés és a tanulási élmény fokozása. Közös virtuális tájékoztató szolgáltatás létrehozása az észak-angliai egyetemi könyvtárakban**

*Egyetemi könyvtár; Együttműködés -belföldi; Tájékoztató munka*

A brit felsőoktatásban a tanulás támogatását és a hallgatói élmények fokozását holisztikusan közelítik meg, a könyvtári szolgáltatásokat közösen menedzselik és a „mindent egy helyen” szemlélet jegyében valósítják meg, a hallgatókat partnerként kezelik. A több intézményt érintő szolgáltatásokra van már néhány példa (Falmouth Exeter Plus, The Hive – Worcester), de még csekély az országos szolgáltatások száma, kivételt jelent a SCONUL Access kölcsönzési programja.

Az észak-angliai felsőoktatási könyvtárak együttműködési csoportja közös virtuális tájékoztató szolgáltatás kialakítását határozta el, amelyet a könyvtárak zárvatartási ideje alatt (este, éjszaka, hétvégeken, ünnepeken) szándékoztak működtetni. Előzetesen tüzetesen megvizsgálták a hasonló szolgáltatásokat nyújtó külső szervezetek kínálatát, és eldöntötték, hogy az OCLC-vel (24/7 Reference Cooperative) 15 hónapos kísérleti együttműködést indítanak, ebben hét könyvtár előfizetéses alapon vett részt. Gondosan elemezték a használati statisztikákat, az elégedettsé-

get, a résztvevők esettanulmányait. 2013 szeptemberre és 2014 májusa között összesen kb. 3000 referenzkérdest kezeltek, havonta intézményenként 13–101-et. A legtöbb kérdés hétfőtől péntekig délután 5 és éjfél, valamint reggel 7 és 9 között érkezett be; a hétvégeken egyenletesebb volt a kérdések eloszlása. A kérdések 40%-a volt valódi referenzkérés, és igen sok vonatkozott különböző eljárásmodokra, illetve volt információtechnológiai vonatkozású. Az egy kérdésre jutó költségek 3-tól 20 fontig terjedtek, tehát jelentősen kevesebbnek bizonyultak, mintha több száz font költséggel saját szolgáltatást üzemeltettek volna. A hallgatók 75%-a elégedett volt a szolgáltatással (különösen a részidős és távhallgatók), 81% újra igénybe venné. A webes csevegés bevezetése jelentős kulturális változást jelentett egyes intézmények számára. Az együttműködési program presztízse is nőtt a szolgáltatásnak köszönhetően. A promóció igen fontos volt a befektetés megtérülése szempontjából. 2014 júliusában jelentés készült, amely üzleti modellt is tartalmazott.

A másokkal való együttműködéshez elengedhetetlen a résztvevők közötti információcsere, hogy ki ki hangot adjon a nézeteinek, és hajlandó legyen a rendszeres és nyitott kommunikációra. A könyvtárosok hagyományosan jók ebben. A projektben különböző szintű és különböző célú kommunikáció zajlott. (Makroszinten az OCLC-vel és más könyvtárigazgatókkal, regionális szinten az együttműködő könyvtárak vezetőivel, a kísérleti projekt szintjén az illetékes munkatársakkal, helyi szinten a szolgáltatás alkalmazóival és használóival.)

A hét résztvevő kiválóan működött együtt, közösen képezték tovább a munkatársakat. A tagok száma mára 16-ra nőtt. Elképzelhető, hogy ez az együttműködés a jövőben országos szolgáltatássá alakul, amelyet a SCONUL koordinál majd.

(Hegyközi Ilona)

## Kölcsönzés

### 175/2017

PETIT, Iris: Pleins feux sur les best-sellers : une success story à la médiathèque de Tarentaize In: Bulletin des bibliothèques de France. – (2016) 9., p. 96-103.

**A középpontban a bestseller: sikertörténet a Tarentaize médiatékából**

A jövőért felelősséget érző könyvtárosok aggodalmait a 171 ezer lakosú és a központi könyvtáron kívül az agglomerációban még másik hat médiatár, könyvtár működtető Saint-Étienne (Loire) város médiatárában is ismerik. Hogyan lehetne megállítani a kölcsönzések csökkenését? Mit kellene még tenni, hogy a könyvtárak, médiatárak látogatottsági mutatószáma emelkedjen? Mily módon lehetne közelebb férközni a felhasználókhoz?

2015 szeptemberében megpróbáltak választ találni a kérdésekre: mintegy 150 címmel megnyitották a bestseller polcot. Hogy miért éppen ezt választották? Elsősorban azért, hogy mindenki jobban megismerje azt a műfajt, amelyről annyian beszélnek. Ezek a könyvek ugyanis azonnal eltűnnek a polcokról az egymást szinte véget nem érő előjegyzések okán. Így csak hónapokkal később kerülnek először az olvasók tényleges látókörébe. Másrészt változtatni kívántak a hagyományos klasszikus elrendezésen.

A látszólag egyszerű feladatot tudatos tervezés előzte meg. A szakemberek megvizsgálták, majd eldöntötték, hogy csak a központi médiatárban/könyvtárban lesz ilyen polc, ugyanakkor mindenféle dokumentumtípus bekerülhet a válogatásba, ami bestsellernek tekinthető, és az Edistat webhely előkelő heti 200-as toplistájában szerepel. 8 000 eurót különítettek el a műfaj dokumentumainak két-két példányos beszerzésére. Egy kölcsönző egyszerre két címet három hétig tarthat magánál. Hosszabbítani nem tudja, de elolvasás után bármelyik könyvtárban visszaadhatja őket, a bibliobusz visszaszállítja a könyveket a központi helyre. Ezt könnyítendő céllal egy piros infografika jelzi a műanyagborítón a kiemelt műfajt. A láthatóságot a különféle plakátok, információs szórólapok, helyi és egyéb újságokban megjelent írások biztosították. Ahogy a 600 kérdőív adatai bizonyították, néhány héten belül kiugró siker született. Megsokszorozódott a kölcsönzések száma. Az olvasók elragadtatottan írtak az ötletről, a megvalósításról, a kínálat változatosságáról, az újdonságok követéséről, a könnyű hozzáférhetőségről. Javaslatokat adnak a továbbfejlesztéshez, viszont sajnálják, hogy nincs hosszabbítási lehetőség, és csak a központi könyvtárban érhető el mindez.

A szakma véleménye mindezzel ellentétben meglehetősen vegyes. A dolgozók úgy érzik, hogy más a médiatáros hivatása, a médiatárnak nem ez a feladata, túl sok az erre szánt pénz, így fontosabb dolgokra nem jut, és nehéz elfogadni, hogy a munkatársaknak

mindig az olvasót kell előnyben részesíteni, így ők csak az első három hónap után kölcsönözhetnek a polcra, amikor a könyv lekerül innét, és visszaosztják a raktári rend szerinti helyére. De ez sem olyan egyszerű, hiszen három hónapi állandó vándorlás, használat után sokszor egyenesen a könyvkötőhöz kerülnek a dokumentumok.

A leszűrt tapasztalatok és a továbbra is azonos költségvetési keret miatt 2016-ban kissé módosítani kellett a beszerzési szabályokat: a kevésbé keresett mangákat már nem, a képregényekből, ifjúsági regényekből csak a legismertebb, legkeresettebb címeket veszik meg, de két példányt már csak a szuper-bestsellerekből, a többiből csak egyet. Annak ellenére, hogy a zajos közönségsiker és a magasán maradó könyvtári mutatószámok örömmel töltik el a dolgozókat, az állandó és gyors könyvmozgás miatt továbbra is igen nehezen kezelhetőnek, sok szempontból terhesnek érzik ezt a fajta gyakorlatot, ezért további fejlesztésen gondolkodnak.

*(Pajor Enikő)*

## 176/2017

STEJSKAL, Jan [et al.]: The economic value of book loans : the case of the municipal library of Prague. – Bibliogr. In: Libri. – 66. (2016) 4., p. 303-311.

### A könyvkölcsönzés gazdasági értéke a Prágai Városi Könyvtárban

*Felmérés; Kölcsönzés; Könyvtárak; Szolgáltatások használata; Városi könyvtár*

Az utóbbi években egyes európai országokban a fenntartók egyre nagyobb nyomást gyakorolnak a közszolgáltatást nyújtó intézményekre, hogy optimalizálják költségeiket és a működésre szánt források felhasználását. A közpénzből működő könyvtárak számára ráadásul kihívást jelent, hogy fontosságukat olyan más közszolgáltatásokkal szemben is igazolniuk kell, mint például az egészségügy vagy a közösségi közlekedés. Ezekben az összevetésekben a kulturális és információs szolgáltatások rendre az utolsó helyen szerepelnek. Számos tanulmány született már, amelyben a közkönyvtárak értékét és teljesítményét vizsgálták, jellemzően annak kimenetét értékelve.

A közkönyvtárak fő tevékenysége a könyvek, folyóiratok és más dokumentumok kölcsönzése. Egy 2013-ban készült vizsgálat azt mutatta ki, hogy a Prágai Városi Könyvtár üzemeltetési költségeinek a 85%-át

tette ki a kölcsönzés biztosítása (azaz könyvek, más dokumentumok olvasóknak és más könyvtáraknak való szolgáltatása.) Eszerint ez a szolgáltatás befolyásolhatja leginkább a hatékonyságot. Ugyanebben a tanulmányban kimutatták, hogy a könyvtárhasználók 86%-a évente legalább egy könyvet kikölcsönöz, amikor pedig a szolgáltatás szerepéről kérdezték az olvasókat, akkor 78%-uk ítélte azt nagyon fontosnak, azaz a legfontosabbnak egy ötös skálán.

A jelenlegi empirikus kutatást 2015 szeptemberében indították azzal a céllal, hogy a Prágai Városi Könyvtárban – a Cseh Köztársaság legnagyobb ilyen intézményében – a kölcsönzés gazdasági értékét mérik. A mintát a 15 éven felüli olvasókból állították össze véletlenszerű kiválasztás útján. Online kérdőívet küldtek ki a kiválasztottak e-mail címére, amelyben egy konkrét, általuk egy hónappal korábban kikölcsönzött könyvre vonatkozóan kaptak kérdéseket.

A válaszadási arány 34,6%-os volt, a 21 854 megkérdezett közül 8570 fő töltötte ki a kérdőívet. A válaszadók átlagéletkora 47,1 év (a könyvtár használóié 41 év). A többségük nő (77%), kicsit több mint fele dolgozik. A válaszadók átlagosan 11,2 könyvet kölcsönöznek ki egy év alatt. A kölcsönzés motivációja a válaszadók 67,5%-a esetében a kapcsolódás. A választott művek 69,9%-a szépirodalom.

A kutatásban a kölcsönzés gazdasági értékét egy alternatív beszerzési forrásra vonatkozó fizetési hajlandósággal mérték, a következő kérdésekkel:

- Képzeld el, hogy ez a könyv nem érhető el egyik könyvtárban sem, senkitől nem tudja kölcsönkérni, sem pedig megvásárolni. Egyetlenegy antikváriumban találja csak meg, mennyit volna hajlandó érte fizetni?
- Képzeld el, hogy az antikvárius nem adja el Önnek ezt a példányt, mert már odaigérte másnak, de hajlandó lenne kölcsönadni Önnek egy hónapra. Mennyit volna hajlandó a kölcsönzésért fizetni?

Míg a konkrét könyvek átlagértéke, amelyekre a kérdés vonatkozott 283,3 cseh korona volt, a vásárlásért átlagosan 151,1 koronát, az egy hónapos kölcsönzésért 61,1 koronát volnának hajlandók fizetni az olvasók. A korrelációs koefficiensek vizsgálatából kiderült, hogy az idősebbek, a magasabban iskolázottak és a gyakrabban kölcsönzők jellemzően kevesebbet fizetnének mind a vásárlásért, mind a kölcsönzésért. Szintén kiderült, hogy a könyv nagyobb értéket jelent a használó számára, ha azt szakmai célból veszi ki, valamint amennyiben a könyv ára magasabb.

A fő tanulság, hogy nem elsősorban a kölcsönzések mennyisége számít, hanem azok összesített értéke. Amennyiben a közkönyvtárak menedzserei nagyobb értéket szeretnének teremteni a használóiknak, akkor a következő területekre kell fókuszálniuk: speciális célcsoportok elérése – a kutatás alapján ilyenek lehetnek például a diákok; bizonyos műfajokra való koncentráció – az eredmények szerint például a regények (háborús regények), szakirodalom, gazdaság, pedagógia, oktatás, informatika; továbbá információszolgáltatás ugyanazon szerző által írt művek elérhetőségéről. A fizetési hajlandóság ismeretében a menedzsment növelheti a befektetett források megtérülését, hiszen a használók számára értékesebb műveket vásárolhat az intézmény.

(Tóth Máté)

## Könyvtárközi kölcsönzés, dokumentumszolgáltatás

177/2017

USTINOVA, T. A.: O rabote sistemy mežbibliotečnogo abonementa gosudarstv-učastnikov SNG In: Vestnik BAE. – (2016) 4., p. 9-13.

### A könyvtárközi kölcsönzés rendszere a FÁK-tagországokban

*Együtműködés -nemzetközi; Konferencia -nemzetközi; Könyvtárközi kölcsönzés; Statisztika*

2016 októberében Minszkben tartották a FÁK-tagországok tudományos-műszaki és innovációs együttműködési kormányközi tanácsának 19. ülését. A cikk a könyvtárközi kölcsönzéssel (KK) és dokumentumszolgáltatással (DSZ) foglalkozó szekcióban felvetett problémákra és az Oroszországi Állami Könyvtár (Rossijskaâ gosudarstvennaâ biblioteka, RGB) új szolgáltatására hívja fel a figyelmet.

A FÁK-tagországok közötti könyvtárközi kölcsönzésről szóló megállapodás rögzíti az alapelveket, a szabályzat szerint az RGB a KK/DSZ koordinációs központja, egyik feladata a statisztikai adatok gyűjtése és elemzése. Bár az évek során készített felmérésekben más-más könyvtárak vettek részt, láthatók a tendenciák. Nem szabad elfelejteni, hogy a statisztika csak a könyvtárak együttműködési dinamikáját mutatja, arról nem szól, hogy az olvasó

nem kér könyvet a FÁK-tagországok könyvtári állományából. Számos publikáció foglalkozik azzal, hogy a könyvtárak közötti együttműködés nagyrészt a könyvtárosok korábbi és folyamatosan fenntartott baráti kapcsolatainak köszönhető. Példa az RGB-ből: a tagországból gyakran telefonálnak, hogy országuk melyik könyvtárán keresztül kaphatnak könyvet az RGB-ből; a válasz sokszor az, hogy az olvasó helyi könyvtárának nincs szerződése az RGB-vel, ennek megkötése hosszú folyamat. Ekkor az olvasó mint fizikai személy regisztrál az RGB-ben, ez a megoldás azonban a statisztikában már másik rubrikába kerül, a KK számára az olvasó eltűnt.

A kialakult helyzet elemzése feltárta az együttműködést zavaró okokat: elévültek a normatív alapok, a könyvtárosok nem kellőképpen tájékozottak, kevés a képzett szakember, nincs kihasználva a korszerű technológia. A végéhez közeledik a 2003. évi oroszországi Szabályzat megújítása, a FÁK-tagországok könyvtári kódexének modelljét utoljára 2005-ben vizsgálták felül.

Az új technológiák csak kiegészítik a hagyományos eljárásokat, a többmillió állományok esetében nem tudják azokat helyettesíteni. A KK több mint 100 éve áll az olvasók szolgálatában, és még hosszú ideig szükség lesz rá. Bár az elektronikus DSZ (EDSZ) folyamatosan terjed, nem csökken az eredeti művek jelentősége. 2015-ben az RGB a Kiegészítő Szolgáltatások Igazgatósága portálján fórumot hozott létre a közös megoldásokhoz. Megvitatásra bocsátják a Szabályzat aktualizálását, a szolgáltatással foglalkozó szakemberek továbbképzését. Többször került napirendre, hogy az oroszországi nemzeti könyvtárakból a kölcsönzést nehezítik a küldés postai költségei, amit a maga idejében nem sikerült rendezni. Az RGB-ben új, a Polgári Törvénykönyv vonatkozó cikkelyeinek módosítása nyomán lehetővé vált dokumentumküldési eljárásokat dolgoznak ki. A korábban különböző okokból nem kölcsönözhető művek elektronikus formában ideiglenes használatra bocsáthatók: csak könyvtári helyiségben, másolatkészítés nélkül olvashatók.

Az elektronikus könyvtárközi kölcsönzés (EKK) nem kereskedelmi projekt, nem elektronikus olvasóterem a szó hétköznapi értelmében, nem elektronikus könyvtár, ugyanazokon az elveken és szabályokon nyugszik, mint a hagyományos KK. A lényeg, hogy a szolgáltatást csak azok a könyvtárak kérhetik, ahol a helyben olvasás megoldható; a dokumentumot csak az az olvasó kapja meg, aki kérte, ő használhatja ide-

iglenesen védett olvasási módban (másolatot nem tud készíteni). Előnyök:

- lényegesen kevesebbet kell várni a könyvre, mivel nincs szükség a postára,
- az elküldött könyv nem vész el, nem bolyong;
- az eredeti mű védett marad;
- a hagyományosan nem küldhető könyvek is szolgáltathatók;
- a könyv „visszatérése” automatikus: a határidő letelével elérhetősége megszűnik;
- a kérő könyvtárnak nem kell figyelnie a visszaküldési határidőket, aggódni a posta miatt, a küldő könyvtárnak pedig a visszaérkezés miatt.

Az EKK projekt bekerült a FÁK-tagországok innovációs együttműködésének 2017–2020. évi államközi programjába.

(Viszocsekné Péteri Éva)

## Tájékoztatási eszközök

### 178/2017

SARDO, Lucia: Là ci darem la mano... : Wikipedia e le biblioteche. – Bibliogr. a jegyzetekben In: AIB studi. – 56. (2016) 3.

Res. angol nyelven

### A Wikipédia és a könyvtárak

*Együttműködés -nemzetközi; Elektronikus publikáció; Enciklopédia, lexikon; Feldolgozó munka*

A Wikipédia (a Wikimedia Foundation egyik legismertebb projektje) 2016 januárjában lett 15 éves, és mára mélyen beleygőkezett a gyors válaszkérés eszköztárába (mint a Google). Megbízhatónak tekintik, és erre törekszik mindenki, aki ideje egy részét önként arra fordítja, hogy ismereteit mindenki számára hozzáférhetővé tegye. Ugyanakkor az évfordulás írások említik a szabad enciklopédia gyengeségeit is; ide sorolva a technológiai változások okozta veszélyeket, a legaktívabb közreműködők óhatatlanul kialakult és idősödő kasztját, a fiatalok és a nők alacsonyabb részvételi arányát, sőt felteszik a kérdést, túlél-e újabb 15 évet a Wikipédia.

Mit kezdjenek mindezzel a könyvtárak, ahová – különösen a közkönyvtárak esetében – el lehetett vagy el kellett menni (kis túlzással) mielőtt a Wikipédia rendelkezésre állt? Bár kezdetben az olasz könyvtá-

rosok (és a tanítók, tanárok, hát még a kiadók) gyanakvással tekintettek az önkéntesek által írt és kezelt online enciklopédiára, mindkét félben tudatosodott az együttműködés lehetősége és szükségessége, hiszen mind az ismeretekhez való hozzáférés biztosításáért dolgoznak. Széles körben ez a GLAM projektekben mutatkozik meg. A GLAM (Galleries, Libraries, Archives, Museums – képtárak, könyvtárak, levéltárak, múzeumok, sőt) a kulturális intézmények és a Wikipédia kölcsönös együttműködését valósítja meg világszerte különböző projekteken keresztül. A Wikimedia a GLAM intézmények gazdag tartalmáért lelkesedik, olyannyira, hogy egyesek szerint az intézmények igényeire jobban koncentrálnak a működésre van szükség. A GLAM-Wiki 2016–2017-es stratégiai tervében többek között a külső partnerek technikai támogatásának megszervezése, a jó gyakorlatok összegyűjtése és hozzáférhetővé tétele szerepel.

A Wikipédián túl a könyvtárakat leginkább a Wikimedia egy másik projektje, a metadatok hozzáférhetővé tételét célzó Wikidata érinti. A Wikipédia különböző nyelvi változataiból és más ellenőrzött archívumokból eddig több mint 20 millió adat gyűlt össze, a könyvtárosok katalogizálási kompetenciája lehetővé teszi minőségének javítását, a könyvtárosok pedig könnyebben gyűjthetik össze a használok számára szükséges információkat, illetve a lefedettség bővítése érdekében a könyvtárak rendelkezésre bocsáthatják egységesített adataik gyűjteményét. Végül is a könyvtár–Wikimedia együttműködés hozadéka egyrészt a könyvtár gyűjteményeinek nagyobb láthatósága, másrészt a szabad enciklopédia szócikkeinek és adatainak még jobb minősége.

(Mohor Jenő)

Lásd még 135

## Hátrányos helyzetű olvasók ellátása

179/2017

HAYES, Amanda: Thinking outside the (Ideas) Box : education as life-saving aid during protracted refugee situation In: Alexandria. – 26. (2016) 3., p. 235-242.

**Az oktatás mint életmentő segély az elhúzódozó menekültlét során**

*Felnőttoktatás; Hátrányos társadalmi helyzetű olvasó; Nemzetközi szervezet*

A Könyvtárak Határok Nélkül (LWB) olyan nemzetközi, nonprofit szervezet, amely az oktatást és információhoz jutást segíti főleg a fegyveres konfliktusok és a katasztrófák sújtotta területeken alternatív könyvtári terekkel világszerte. Jelenleg több a menekült a világon, mint a második világháború idején. (Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága adatai szerint 65,5 millió embert űztek el otthonából, és 21,3 millióan hagyták el hazájukat).

Mivel a tanulás emberi jog, az LWB arra törekszik, hogy a nagyon elszigetelt és nagyon szegény országok menekülttáboraiiban segítsen az ott lévőkön (pl. Haitin a 2010. évi földrengés után). Ezért kifejlesztett a francia *Philippe Starck* segítségével egy tudáskonténert, vagyis egy innovatív, hordozható multimédia-központot és mobil osztálytermet, amely két szabványos raklapon elfér, és húsz perc alatt felállítható. A kb. 30 m<sup>2</sup> alapterületű médiaközpontban vannak laptopok, táblagépek, egy könyvtár (e- és nyomtatott könyvekkel), beépített mozi és összecsukható bútorok. Van egy előre programozott szervező is, ami hozzáférési pont wifivel 20 okostelefon és táblagép számára, és digitális forrásokkal is felszerelték. Az első konténert Burundiban 2014-ben próbálták ki, ahol 50 ezer kongói menekült keresett menedéket politikai és etnikai üldözések elől. 2016-ban már nem csak Burundiban működtek, hanem Jordániában, Libanonban, Etiópiában, Németországban, Görögországban, Franciaországban és Olaszországban is.

A legtöbb helyen az oktatás a legfontosabb. A menekültek számára az oktatás hosszú távú hatással bír (pszichoszociális támogatást nyújt, kreativitást, autonómiát, stabilitást teremt és szellemi stimuláció is egyben), emellett a menekültek sorsa átlagosan 17 év alatt oldódik meg; ezalatt egy gyermek már felnőtt, és nem maradhat iskolázás nélkül.

2015-ben az LWB Burundiban végzett hatásvizsgálatokat kísérleti tudáskonténereiről. Az értékelés eredményeiben többek között az is szerepelt, hogy a diákok sokkal jobb eredményt értek el (23%-kal), mint a hagyományos képzés során. A pszichoszociális hatást is vizsgálták két táborban 160 résztvevő alapján; eszerint egy tudáskonténer részben biztonságos hely a gyerekek és fiatalok számára, részben a kultúrák közötti párbeszéd terepe, de nem elhanyagolható szerepet játszik az átélt traumák felismerésében és leküzdésében. Több művészi és kreatív projekt is mű-

kődik ott, pl. az *Örök béke* (Peace forever) független fiatal közössége, mely rövidfilmeket is készít.

Az LWB látva a menekültválságot, párbeszédet kezdeményez az oktatás életmentő jellegéről és a menekültek emberi jogairól.

(Murányi Lajos)

## 180/2017

NEKOLOVÁ, Kateřina: Interkulturní knihovnické služby v Madridu In: Čtenář. – 68. (2016) 7/8., p. 279-284.

### Interkulturális könyvtári szolgáltatások Madridban

*Idegen nyelvű irodalom; Nemzetiségi olvasó; Városi könyvtár*

A Spanyolországban élő bevándorlók száma az elmúlt időszakban megnövekedett, a 90-es évekhez képest húsz évvel később a főváros 12%-a bevándorló. Ez a változás 2005 és 2012 között a könyvtárakat a *Nyitott könyvtár* kampány megvalósítására ösztönözte. A madridi autonóm terület könyvtárügyért felelős vezetője mutatta be a Madridban megvalósított projektet. A fővárosban mintegy 3 millió lakos él, míg a róla elnevezett autonóm területen több mint kétszer annyi. A bevándorlók aránya a fővárosban 12%, az autonóm területen valamivel több, 13%-os. A legtöbb migráns Romániából (23%), Marokkóból (9%) és Kínából (6%) érkezett. 2010 és 2015 között a migránsok száma egymillió alá csökkent. Jelentős a Latin-Amerikából bevándorlók aránya, a Kínából és Venezuelából érkezők száma növekszik.

A madridi autonóm területen több mint 200 könyvtár működik, ezek egy része Madridban található, melyek bizonyos területeken együttműködnek a 31 fiókból álló madridi városi könyvtári hálózattal. A beiratkozás ingyenes, okmány felmutatásához kötött. 1992 óta több könyvtáráépület megújult, modern körülmények között működik. Az autonóm területen is fiókkönyvtárak működnek, több települést bibliobusz lát el. A Telebiblioteca szolgáltatás hívásra ingyenesen házhoz viszi a könyveket az elővárosi Libroexpress vonattal.

A *Nyitott könyvtár* projekt 2003-2004 közt kezdődött, a növekvő bevándorlás miatt. A projekt lebonyolítása 2005–2012 között valósult meg, 61 különböző nagyságú könyvtár csatlakozásával a fővárosból és az autonóm területről. 13000 akciójukban összesen 119 ezer lakos vett részt, évente 15–20 ezerrel nőtt a részt vevő használók száma. A projektet a migrációs

hivatal, a foglalkoztatási, a kulturális, turisztikai és sporttanács közösen finanszírozta. A projekt fő célja a nyelvi nehézségekkel küzdő migránsok integrálódásának támogatása volt. Kilenc terület bekapcsolásával valósították meg a tevékenységeket.

1. A bevándorló kisebbségek nyelvére lefordították az alapvető könyvtári információkat.
  2. A használóképzéseket kibővítették a migránsok számára szervezett könyvtárhasználati ismeretek oktatásával.
  3. A könyvtárak integrációs közösségi térként, találkozóhelyként működtek.
  4. A speciális gyűjteményi részeket kibővítették (többnyelvű állományok, spanyol nyelvoktató anyagok).
  5. Kétnyelvű feliratokkal látták el a könyvtárakat.
  6. Kampányokat szerveztek az integráció érdekében (szociális támogatások, kultúra terjesztése, analfabetizmus elleni küzdelem).
  7. Közzétették a *Nyitott könyvtár* projekt weboldalát.
  8. Használoi vizsgálatokat, elemzéseket végeztek a könyvtári szolgáltatások igénybevételéről.
  9. A könyvtárosoknak továbbképzéseket szerveztek.
- A projektben interkulturális mediátorok vettek részt, kezdetben 40 megfelelő végzettségű, nyelvtudással rendelkező bevándorlót alkalmaztak, számuk később 270 főre emelkedett.

Az idegen nyelvű gyűjtemények létrehozása során 2012-re összesen 20 ezer dokumentumot szereztek be. A fővárosban hét idegen nyelvű központot hoztak létre a bevándorlók anyanyelve szerint (két arab, 1–1 bolgár, román, lengyel, kínai, orosz). Emellett katalán, baszk, galíciai és roma nyelvek, nyelvjárárok számára is kialakítottak gyűjteményeket. A bevándorlók számára különböző kulturális rendezvényeket (kiállítások, tematikus napok, ünnepek, filmvetítések, társalgási összejövetelek, felolvasások stb.) szerveztek.

A könyvtárosok számára szemináriumokat és konferenciákat rendeztek a migrációról és a multikulturalizmusról.

A sokszínű tevékenység egységét jól kifejezte a projekthez készült logó, amely a *Nyitott könyvtár* programban a könyvtárak tevékenységét népszerűsítette. A 2012-es projekt hozzájárult a bevándorlók integrálódásához, és a könyvtárosok befogadó szemléletének, speciális szolgáltatásoknak a kialakulásához.

(Prókai Margit)

*Lásd még* 144

# Tájékoztatás, tájékoztatási rendszerek

## Hálózatok, regionális rendszerek

181/2017

SPACEY, Rachel [et al.]: Filtering wireless (Wi-Fi) internet access in public places. – Bibliogr. In: Journal of librarianship and information science. – 49. (2017) 1., p. 15-25.

**A vezeték nélküli (wifi) internet-hozzáférés szűrése köztereken**

*Felmérés; Fenntartó szerv; Hozzáférhetőség; Internet; Közművelődési könyvtár; Olvasáskorlátozás; Tájékoztatás szabadsága*

A tanulmány az *Arts and Humanities Research Council* (AHRC) által támogatott „Az internet-hozzáférés kezelése közkönyvtárakban” (*Managing Access to the Internet in Public Libraries* = MAIPLE) projekt egyes eredményeit tárgyalja, és feltérképezi a wifi internet-hozzáférést az Egyesült Királyság közkönyvtáraiban, és azt vizsgálja, hogyan hasonlítható ez össze a nyilvános wifi kereskedelmi szolgáltatásával. Tárgyalja a biztonsági kérdéseket, a wifi hozzáférés szűrését és az elfogadható használati szabályokat. Vegyes módszert alkalmaz, beleértve a szakirodalom áttekintését, az Egyesült Királyság közkönyvtári hatóságainak kérdőíves felmérését és öt kiválasztott hatóság esettanulmányát. Az Egyesült Királyság közkönyvtári hatóságainak többsége kínál wifi hozzáférést a lakosság számára egy vagy több könyvtárban, és általában rendelkezik azonosítási rendszerrel felhasználói számára. A wifit biztosító válaszadók többsége használ szűrőszoftvert. Vannak hasonlóságok és különbségek abban, ahogy a közkönyvtárak és kereskedelmi szolgáltatók biztosítják és kezelik a vezeték nélküli hálózathoz való hozzáférést. A különbségek főként a biztonságban és a magánszféra kezelésében vannak: a különbségek mind a nyilvános wifi hozzáférésben, mind a jogi kötelezettségekben tükröződnek. Bizonyos szempontból a közkönyvtárak a wifi hozzáférést jobban kezelik, mint a kereskedelmi közszolgáltatók. Az esettanulmányokból származó következtetések azt sugallják, hogy a közkönyvtári hatóságok azért vonakodnak a szűrés elfogadásától, mert egyensúlyra törekednek az információhoz való hozzáférés megvalósítása és

a mindenki számára biztonságos nyilvános tér biztosítása között.

(Autoref.)

## Könyvtártudományi tájékoztatás

182/2017

DALTON, Michelle – KOUKER, Alexander – O'CONNOR, Martin: Many voices : building a biblioblogosphere in Ireland. – Bibliogr. In: New review of academic librarianship. – 22. (2016) 2-3., p. 148-159.

**A könyvtári blogoszféra kiépítése Írországban**

*Elektronikus hirdetőtábla; Kommunikáció; Könyvtárosi hivatás*

A blogolás a könyvtár- és információtudományi (LIS) közösségben is jó ideje népszerű. A Libfocus.com egy 2011-ben létrehozott online blog. Célja az volt, hogy közösségi kommunikációs teret teremtsen az írországi és azon kívüli LIS-szakemberek számára. A blog tartalmát egy szerkesztői csapat gondozza, amely időnként más tudományterületeket képviselő és eltérő tapasztalatokkal rendelkező vendég bloggerek is meghív. Kvalitatív módszertani megközelítést alkalmazva nyílt végű felmérést végeztek tizenkét korábbi vendég bloggerrel, hogy feltárják, hogyan és miért választják az ír LIS-szakemberek kommunikációs eszközként a blogot. A szerzők remélik, hogy ennek eredményei segítik a blogolás mint a szakmán belüli is kívüli kommunikációs eszköz értékének és hatékonyságának jobb megértését, segítve ezzel mind a könyvtárakat, mind a könyvtárosokat e közvetítő eszköz stratégiai célú használatában.

(Autoref.)

## Kutatás és termelés információellátása

Lásd 188, 189

# Vezetés, irányítás

## Általános kérdések

Lásd 154

## Munka- és rendszerszervezés, értékelés

183/2017

KAATRAKOSKI, Heli – LAHIKAINEN, Johanna: „What we do every day is impossible” : managing change by developing a knotworking culture in an academic library. – Bibliogr. In: The journal of academic librarianship. – 42. (2016) 5., p. 515-521.

**A változások kezelése egy felsőoktatási könyvtárban a knotworking kultúrájának kialakításával**

*Felsőoktatási könyvtár; Munkaszervezés*

A technikai fejlődés, a digitális források és a nagy mennyiségű kutatási adat kezelése, a közszolgáltatások piacosodása, az ügyfélközpontú szemlélet kulcsfogalmakká váltak a felsőoktatási könyvtári közegben. A változásokhoz való alkalmazkodáshoz a szolgáltatások és a szakmai kompetenciák átértékelésére van szükség. Bár az egyetemi könyvtárakat mint fizikai tereket egyre több hallgató használja, a doktoranduszok és a kutatók már nem járnak könyvtárba, inkább a távhasználat a jellemző rájuk. Gyakran tudatában sincsenek annak, hogy éppen a könyvtár digitális forrásait használják, amikor a Google Scholar felületén keresnek. A könyvtárosoknak ezért új szolgáltatásokat és új együttműködési módszereket kell kialakítaniuk, hogy ne veszítsék el végleg a kutatók szemében a jelentőségüket. Láthatóvá kell válniuk, sőt, proaktívnak kell lenniük, hogy jobban részt tudjanak venni az oktatási és kutatási folyamatokban.

Erre a tanulmány két munkamódszert ismertet és hasonlít össze: az úgynevezett beépített könyvtárosságot (embedded librarianship) és az összecsomózott jellegű munkavégzést (knotworking). Ez utóbbi az ismertebb a szerzők számára, hiszen az 1990-es években Finnországban fejlesztették ki több szakma kép-

viselőinek együttműködésére. A lényege az, hogy egy munkacsoport bizonyos célért dolgozva együttműködik, amelynek során egy részfeladatra egy „csomó” jön létre, amely szorosabban dolgozik együtt, majd ha megoldották a problémát, „felbomlik”. A vitákkal és megbeszélésekkel kísért közös munka egyben tanulási folyamat is, állandó visszacsatolással.

A szerzők a Helsinki Egyetemen 2010 és 2011 között lezajlott könyvtári Knotworking projektet és annak 2014-es követő interjút mutatják be, melynek célja a könyvtárosok és a kutatók közötti együttműködés elősegítése volt. A projekt közvetlen hozadéka a Helsinki Egyetemi Könyvtár új szervezeti felépítésének kialakítása lett, ahol a kutatószolgálat külön szervezeti egységet kapott, növelve a könyvtár szakmai presztízsét is a kutatók szemében. Emellett az új munkamódszer részleges elterjedése és a kutatói igények fokozott figyelembevétele is ennek a projektnek köszönhető.

A követő interjúkkal gyűjtött adatok alapján elmondhatjuk, hogy több évvel a projekt után több tanulság fogalmazódott meg az összecsomózott jellegű munkavégzésről. Ezzel a módszerrel gyorsan, dinamikusán lehet problémákat megoldani, és az átlagolvasó helyett az adott kutatócsoport igényeit figyelembe venni. Mindazonáltal a szisztematikus együttműködés helyett többen zsonglörködésről, a könyvtárosok és a kutatók világa közötti reménytelen egyensúlyozásról számoltak be. Egyesek szerint minden innováció és proaktivitás dacára a könyvtáros még így is a kutatók után kullogó segéderő, nem pedig egyenrangú partner. Többen azonban úgy vélekedtek, a projektet folytatni kellene, hiszen az Open Access, a digitális repozitóriumok, a kutatási adatok kezelése már néhány év alatt is annyit fejlődött, hogy gyümölcsöző lenne a kutatókkal való közös tanulási folyamat ezen a területen.

Ami a könyvtárosok szakmai identitását illeti, ezekben az interjúkban több ellentmondás merült fel. Egyrészt a régi, dokumentumőrzésre fókuszáló identitás és az új, ügyfélközpontú identitás kettőssége, másrészt az is, hogy a kutatókkal való együttműködés fel is emelheti a könyvtárost, megerősítve szakmai öntudatát, de le is fokozhatja a kutatók óhajait teljesítő kiszolgáló személyzetté. Azokat, akik a Knotworking projekten keresztül túlságosan bevonódtak egy-egy kutatócsoport munkájába, egyes kollégáik „szóra-

kozott professzornak” látták, akik a „hobbijuk” után rohagnak, míg a napi könyvtári munkát ők végzik. A proaktív, komfortzónáját elhagyó „új könyvtáros” szerepe egyeseket lelkesít, másokat szorongással tölt el, míg vannak, akik csak nyugtázzák: „Minden nap megteesszük a lehetetlent.”

(Szabó Piroska)

## Pénzügyi és gazdasági kérdések

**184/2017**

LEGAULT, Stéphane: Le financement des bibliothèques publiques québécoises : histoire et modèles économiques. – Bibliogr. lábjegyzetben In: Bulletin des bibliothèques de France. – (2016) 8., p. 63-69.

### A québeci közkönyvtárak finanszírozása

*Állami irányítás; Közművelődési könyvtár; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági*

Québec legelső, igazán közkönyvtárnak nevezhető intézménye a Quebec Library 1779-ben alakult Frederic Haldimand kormányzó jóvoltából. Az első sorban angol, kisebb részben francia nyelvű könyvtár hosszú és bonyolult története nem választható el a különféle egyházi és politikai események egymás utáni sorozatától. Ezek közül az egyik leghangsúlyosabb 1979-ben kezdődött, és ez a majd tíz éven át folyó döntéshozatali folyamat alapozta meg a könyvtár mai arculatának fő vonásait.

A Kulturális Minisztérium keretében létrehozták a mennyiségi és minőségi mutatókért, ajánlásokért, ellenőrzésért felelős közkönyvtárak általános igazgatási osztályát. A közkönyvtárakban felállítandó szolgáltatások ügyvezetése és fajtái, különös tekintettel a kölcsönzésre és a tájékoztatásra, az ingyenes hozzáférés, a könyvtárak közös együttműködése, a források előteremtése, felhasználása mind a feladatai közé tartozott. 1959, 1992, 1998 még azok a jelentős évszámok a könyvtári törvénykezés tekintetében, amelyek végrehajtása után végül is 2005-ben eléri az idő a jelenlegi könyvtár avatására. Québecben jelenleg kétféle közkönyvtári típussal találkozhatunk: az ország 80%-ában többségben lévő autonóm és a fiókkönyvtárakkal. Ez utóbbiak általában 5000 főnél kisebb helyeken működnek és fenntartásukat, ügyvezetésüket, az állomány cseréjét a számukra kialakított BIBLIO vagy CRSBP hálózat segíti.

A kormányzat mindkét könyvtártípust rendszeres szubvencióban részesíti. A különféle összesített táblázatok adatai jól mutatják, hogy 1999–2013 között általában 90%-os növekedés tapasztalható, de vannak szakmailag kiemelt időszakok, mint „A könyv és az olvasás politikája” 1973-ban, 1998-ban, amikor akár 165% vagy 190%-os anyagi segítség érkezett. Ám vannak olyan könyvet, olvasást szerető és hosszú távra tervező politikusok is, akik elképesztően nagy összeggel támogatják a könyvtárakat. Így volt ez 1979-ben a „Vaugeois Terv” esetében, amikor is 360%-os költségfedezetet kaptak a közkönyvtárak. Ezek az összegek jelentősen módosítják az egyes könyvtár saját kiadásait. A StatBib adatai szerint 2014-ben a közkönyvtárak összes fedezete 302 810 025,88 \$ volt. Ebből:

- 89,8% városi finanszírozás;
- 6,8% Québec Kulturális és Kommunikációs Minisztériumától
- 0,3% egyéb minisztériumoktól és a közszférából,
- 0,2% a magánszektorból és társaságoktól,
- 0,7% a könyvtári, informatikai szolgáltatások, munkák díjaiból
- 2,2% egyéb könyvtári díjakból (olvasójegyek, dokumentumhasználat, késedelmi díjak, fotokópia, nyomtatás stb.) érkezett.

Számos egyéb felmérés egybehangzóan mutatja, hogy a városi finanszírozás minden esetben jóval nagyobb, mint amit a kormány biztosít. Ugyanakkor ugyanebben az évben a városi kiadás lakónként 8,36 \$ – 141,50 \$ között mozgott. Ez az angolszász városok között a legmagasabb. Összességében azonban elmondható, hogy a québeci könyvtárak állami finanszírozása jelentős mértékben javult a kezdetekhez viszonyítva, és egy főre jutó kiadásai tekintetében majdnem behozták már a hátrányukat Ontario és Brit Columbia könyvtáraival szemben. Mindössze 4 \$/fő a különbség (49 \$, 45 \$.). További jó gazdálkodással és újabb innovációkkal ez is csökkenthető lesz a jövőben.

(Pajor Enikő)

## Személyzet

**185/2017**

MELILLI, Amanda – MITOLA, Rosan – HUNSAKER, Amy: Contributing to the library student employee experience : perceptions of a student development program. – Bibliogr. In: The journal of academic librarianship. – 42. (2016) 4., p. 430-437.

## **Tapasztalatok az egyetemi hallgatók könyvtári foglalkoztatásáról: egy hallgatói fejlesztési program eredményei**

*Egyetemi hallgató; Felmérés; Felsőoktatási könyvtár; Gyakorlati képzés; Személyzet; Továbbképzés*

2012-ben a Nevadai Egyetem könyvtárai (Las Vegas, USA) workshop-sorozatot és oklevelet adó programot indítottak, hogy egyetemi tanulmányaikban és majdani szakmai karrierjükben támogassák a könyvtárban dolgozó hallgatókat.

Egy átlagos szemeszterben a könyvtár 105–120 rész munkaidős hallgatót foglalkoztat, akiknek többségét a Szövetségi Munka–Tanulás Program alából lehet fizetni. A diákok a könyvtár valamennyi egységében dolgoznak, mintegy 20 helyen, ahol a legnagyobb szükség van rájuk. A program sikeres lebonyolításához a hallgatókat felügyelő önkéntesek és a könyvtár humán erőforrás-menedzsere részvételével szakmai csoport alakult (Student Employment Leadership Group, SELG). A programban a részvétel önkéntes, szemeszterenként a SELG 4–6 témát ajánl 4+1 témakörben: egyetemi, könyvtári, szakmai, műszaki jártasság, fakultatív téma a mindennapi élet. A témákat az időbeosztástól és az oktatók szabad idejétől függően választják ki. A SELG a minőségbiztosítás érdekében nagy figyelmet fordít a visszacsatolásra. Egy-egy témában egy szemeszter alatt legalább kétszer egy órát kell tartani. A témák változatosságát és megfelelésüket a hallgatói igényeknek az biztosítja, hogy a workshopokat a könyvtárban és a campus más területein dolgozó önkéntes oktatók tartják. A foglalkozások nagy része nem igényel előzetes ismereteket, a hallgatók a részvételért órabért kapnak.

A workshop-sorozat célja volt:

1. a szakmai gyakorlatot és mentorprogramot modellező, munkatapasztalatot adó környezet megteremtése;
2. a hallgatókban az egyetemi és a munkabeli sikerekhez szükséges jártasságok kialakítása;
3. a hallgatók foglalkoztatásának növelése a campusokon;
4. a campusok támogatási képességének növelése.

A programok értékeléséhez menet közben két felmérést végeztek:

- egyedi workshopok: a foglalkozások után a hallgatóknak ki kellett tölteni egy 10 kérdést tartalmazó kérdőívet; 2012 tavaszától 2014 őszéig 88 workshop volt, a 201 egyéni hallgató 1165 kérdőívet adott be (a kitöltés nem volt kötelező, egy személy több kérdőívet is kitölthetett, de különböző témákban). A kutatás a demográfiai információk

mellett arra is kitért, mennyire voltak hasznosak a foglalkozások az egyetemi tanulmányokhoz, a jövőendő munkához, a mindennapi életben és mint diákmunkások számára; hasznos időtöltés volt-e, ajánlják-e más hallgatóknak.

- bizonyítványt adó program: az ebben részt vett 47 hallgatónak ugyanazt a kérdőívet kellett kitöltenie, és kiegészítenie a tapasztalataikról szóló, 250 szavas összefoglalóval. A részvétel önkéntes volt, de a kérdőívet kötelező volt kitölteni.

Eredmények:

A válaszadók általában hasznosnak találták a workshopokat, a Likert-skála szerint (1–4) osztályozva az 1-hez közeli (nagyon jó) minősítése volt 94,6%-nak. Közel 80% szerint a tanultakat hasznosítani tudják a tanulmányi időben, 66% szerint a kapott anyagok hasznosak lesznek az egyetemen kívüli munkában is, majd a mindennapi életben. A fakultatív workshopok olyan témákat érintettek, mint a menedzsment, egészséges táplálkozás, pénzügyi alapok – ezeket a válaszadók 83%-a jónak értékelte. Legkevesbé hasznosnak a könyvtári ismereteket találták, míg a szakmai jártasságra összpontosító workshopok – ahogy ez várható volt – kapták a legjobb minősítést. Az esszéikben pozitív értékelést kapott az egyetemi könyvtár, a segítőkész környezet. A programbizottság tagjai a 34 téma egyötödét tanították, a hallgatók megismerhették a campusokat és a könyvtárakat, megismerkedhettek az egyetem személyi állományával.

A program fő célja az volt, hogy hozzájáruljon a diákmunka tapasztalataihoz, az eredmények pozitív kapcsolatot mutattak a részvétel és a hallgatók munkafegyelme között.

Fontos, hogy a hallgatók a munkát szabadidejükben végzik; a könyvtárosok felelőssége, hogy az hasznos legyen. A diákok érezték és értékelték a könyvtár erőfeszítéseit és az egyéni foglalkozásokra szánt időket.

*(Viszocsekné Péteri Éva)*

## **Marketing, közönségkapcsolatok**

**186/2017**

SNYDER, Theresa R. – RAJCHEL, Jen: The thing was done in the library : animating an early eighteenth-century murder mystery. – Bibliogr. In: College & undergraduate libraries. – 23. (2016) 2., p. 193-203.

## Egy 18. század eleji gyilkossági rejtély megelevenítése a könyvtárban

*Főiskolai könyvtár; Játék; Könyvtárpropaganda; Különgyűjtemény*

Haverfordi Főiskolai Könyvtár őrzi azokat a dokumentumokat, amelyek Sarah Stout 1699-es meggyilkolásával és az azt követő nyomozással kapcsolatosan fennmaradtak az utókor számára. Az intézmény úgy döntött, hogy ezt az érdekes történelmi eseményt, egy máig megoldatlan bűntényt választja az új kiállítása központi témájául.

A könyvtár céljai között szerepelt, hogy szélesebb körben is megismertesse kvéker gyűjteményét, amely 35 ezer nyomtatott dokumentumból, 2400 kéziratból és számtalan egyéb dokumentumból áll, amelyek között digitalizált és digitálisan létrejött is található.

Sarah Stoutot, a fiatal és gazdag kvéker lányt holtan találták, a boncolás idegenkezűséget állapított meg, és megkérdőjelezte a fulladással, illetve a későbbi öngyilkossággal kapcsolatos feltételezést. A bűntény elkövetésének vádjával Spencer Cowpert, egy gróf fiát és három lehetséges bűntársát állították bíróság elé, akiket aztán felmentettek. A kiállítás kurátorai arra kéri a látogatókat, vizsgálják meg a bizonyítékokat, és hozzanak ítéletet. Felhívják arra is a figyelmet, hogy a forrásokat a megfelelő koncepciót figyelembe véve tekintsék át: a beszámolók nem semlegesek és nem teljesekek.

A kiállítás nem lineáris megközelítést követve az eseményeket több szemszögből mutatta meg, a kiállítótér összesen 5 különböző helyszínt megjelenítve épült fel. A berendezési tárgyak a korabeli bútorok és műalkotások közül kerültek ki, céljuk pedig a helyi szociális és politikai élet, filozófia, a kvéker kultúra és a korabeli tudomány megjelenítése volt. A kiállítás látogatói a megjelenített színterek eredeti rendeltetésének függvényében kaphattak különböző nyomokat, bizonyítékokat és elméleteket azzal kapcsolatban, mi történhetett.

A kiállítás azonban nemcsak fizikai, hanem virtuális elemekből is állt. Ennek érdekében a könyvtár 5 tabletet szolgáltatott azon látogatók számára, akik mobil eszköz nélkül érkeztek. A helyszíneken QR kódokat helyeztek el, amelyek a digitalizált dokumentumokra, valamint egy számítógépes játékra mutattak. A játékban többek között puhatolózó kérdéseket lehetett feltenni a virtuálisan megjelenő, az esetben érintett személyeknek.

A gamification és az elektronikus elemek beemelése újfajta kapcsolatot teremtett a látogatók és a tárlat között, ez pedig egy érdekes és kritikus kérdést vetett fel: hogyan lehet egy történelmi eseményt ebben a formában adaptálni úgy, hogy közben megadjuk a kellő tiszteletet az ügynek, és hitelesek is maradjunk? Ehhez segítségül Mary Flanagan *Critical Play* című munkáját használták fel.

A látogatók feljegyezték a kiállítással kapcsolatos gondolataikat és ítéletüket: 48%-uk bűnösnek találta Spencer Cowpert. Egyes látogatók a teljes gondolatmenetüket, kérdésfelvetéseiket és az arra kapott saját válaszaikat is lejegyezték, néhány esetben még a kurátorokat is meglepték az elméleteikkel. Néhányan meggyőző bizonyítékok hiányában visszautasították, hogy ítéletet mondjanak. A kiállítás során a látogatók között több spontán beszélgetés is kialakult a témában. A kiállítás zárása után elkészült a teljesen online verzió, amely továbbra is elérhetővé teszi az eredeti forrásokat.

A kiállítás rámutatott egy új feladatra: a könyvtárnak újra kell gondolnia kiállítás-kínálatát, és új gyakorlatokat kidolgoznia, amelyek digitális elemeket is tartalmaznak, hiszen ezek új ötletek megjelenítésére is lehetőséget adnak. A Haverfordi Főiskolai Könyvtár azóta más intézményeknek is segített gyakorlatának átadásával, s mindezt több konferencián is bemutatták.

A kiállításon a könyvtárosokkal együtt hallgatók és oktatók is dolgoztak, akik több tudományterületről érkeztek, mindenki hozzátéve a kiállításhoz a maga szakterületét. A főiskola több kurzusa is kapcsolódott tartalmában a kiállításhoz, amely a hallgatókra a kritikus gondolkodás és a conceptualizálás terén fejlesztő hatást gyakorolt.

(Jávorka Brigitta)

## 187/2017

WATSON, Anne Marie: Manage your social media in 5 minutes a day In: Public services quarterly. – 13. (2017) 1., p. 41-47.

## Minden nap szánj öt percet a közösségi oldalaidra

*Egyetemi könyvtár; Információtechnológia; Kommunikáció -használókkal*

A kanadai Red Deer College Library példáján keresztül mutatja be a tanulmány, milyen stratégiát érdemes követni a közösségi média kezelésénél. Több tippet,

trükköt ismerhet meg az olvasó, amellyel időt spórolhat és elemezheti a használati statisztikákat a jobb eredmények elérése érdekében. A megfelelő stratégia alkalmazásával, tervezéssel előnyökhöz lehet jutni, és napi 5 perc ráfordított idővel már jól lehet gondolni a felületeket.

Az előre megtervezett és elvégzett munka frissé és relevánssá teszi oldalainkat a megcélzott közönség számára. A kanadai Red Deer College Library célcsoportja a felsőoktatásai intézmény minden polgára, több mint 8000 hallgató és a kb. 1471 főből álló személyzet. A könyvtár több éve üzemeltet Facebook, Twitter és Instagram fiókot, valamint egy ideje a Snapchaten is jelen van.

A kreatív tartalom előállítása fontos eleme a közösségimédia-jelenlétnek. A megosztott üzenet szövege és a hozzá kapcsolt kép kiválasztása lényeges a közönség elérése szempontjából. A képpel ellátott posztokat sokkal többen nézik meg, mint a csak szövegeseket vagy csak linket tartalmazókat. Az Instagramon például a képnek kell lennie a fő elemnek, a Twitteren viszont a rövid szöveg dominál. A Snapchaten a legfeljebb 10 mp-es rövid videókat érdemes megosztani. A posztokhoz különböző külső tartalmakat, pl. blogokat, cikkeket, más Facebook-oldalakat lehet csatolni.

A felületek megfelelő kezeléséhez jó tervezőeszköz a táblázatos formában előállított naptárként is funkcionáló közösségimédia-naptár, amely segít a tartalom megfelelő szervezéséhez. A könyvtár egy internetes, Google formátumú, jól bevált naptársablont alkalmaz erre a feladatra. Előnye, hogy jól adaptálható, egyéni igényekre könnyen testre szabható, másokkal megosztható. A táblázatban megtalálható a megosztás dátuma, a használt közösségimédia-felület, a megosztandó szöveges és képi tartalom és a hozzá kapcsolódó internetes linkek, egyéb információk.

A tervezés és az előkészítés az egyik legfontosabb eleme a hatékony kommunikációnak. Ennek eredménye, hogy a hallgatóság számára ideális időpontban

tesszük közzé tartalmainkat. Ennek első lépése az aktuális tanév fontosabb időpontjainak, programjainak, tanítási szüneteinek, vizsgaidőszakának áttekintése. Ezután az adott időszakokhoz kell hozzárendelni a releváns tartalmakat, amelyek a legjobban érdekelhetik a közönséget. A legfontosabb információkat érdemes megismételni, hogy minél szélesebb körbe eljussanak, hiszen sokan csak később csatlakoznak az oldalakhoz.

Nem mindig van elég idő az adott napon az oldalak friss tartalommal való feltöltésére, ezért érdemes különböző eszközöket használni a felületek egy helyen való gondozásához. Többféle ingyenes és fizetős program is elérhető, a könyvtárban jelenleg a Hootsuite-ot használják. Előnye, hogy többféle közösségimédia-platform adható hozzá, személyre szabható a kezelőfelülete, továbbá időzíteni lehet vele a megosztandó tartalmakat.

Igazi időmegtakarító lehetőség a posztok előre megírása és azok beidőzítése, ami az elfoglalt időszakokban is biztosítja az állandó jelenlétet és frissességet a felületeken. A Facebooknak és a Twitternek is van beépített időzítő funkciója, továbbá a Hootsuite is tartalmazza ezt a lehetőséget.

A közönség elérése legjobban az oldalak használati, kedvelési statisztikáinak elemzésével követhető nyomon. Az adatok megismerése által jobba tehető a közösségimédia-jelenlét. A Facebookon lehetőség van arra, hogy megismerjük, milyen típusú üzenetekre reagálnak legjobban a használók, továbbá megnevezhetők a követők demográfiai adatai. A Twitteren havi összefoglaló látható arról, hány poszt került ki a könyvtár által, és ezeket hányan nézték meg, valamint hányszor említették és látogatták meg a felhasználók az oldalt. Az Instagramon nemrég vezették be az üzleti ügyfeleknek szánt felületet, amely tartalmazza a statisztikai modult is. A Snapchaten még nem olvashatunk ilyen statisztikai adatokat.

*(Bognár Noémi Erika)*

# Felhasználók és használat

## Általános kérdések

188/2017

KOLTAY Tibor: Data literacy for researchers and data li-

brarians. – Bibliogr. In: Journal of librarianship and information science. – 49. (2017) 1., p. 3-14.

## Kutatók és adatkönyvtárosok adatírástudása

*Adatfeldolgozás; Információs műveltség; Kutató -mint olvasó; Tudományos kutatás*

A tanulmány bemutatja az adatírástudást, és hangsúlyozza fontosságát. Az adatírástudás létfontosságú a kutatók számára, akiknek adatírástudással rendelkező tudományos dolgozónak kell válniuk, és a (potenciális) adatkezelési szakemberek számára is. Fontos jellemzője az információs műveltséggel való közeli kapcsolata és hasonlósága. E tétel bizonyítása érdekében a szerző áttekintette az adatok fontosságáról, a tudományos kutatások adatintenzív paradigmájáról, a kutatók elvárt és valódi viselkedéséről, a kutatási adatok kezelésének természetéről, a felsőoktatási könyvtárak lehetséges szerepéről, az adatok minőségéről és az adatok idézéséről szóló szakirodalmat. Az adatírástudás jellemzőinek leírásán és az ezzel kapcsolatos készségek felsorolásán túl a szerző az adatírástudás fenomenografikus megközelítésének alkalmazását és ennek a digitális bölcsészettel való kapcsolatát jelölte meg a további kutatások tárgyaként.

(Autoref.)

Lásd még 148

## Használat- és igényvizsgálat

### 189/2017

PERSSON, Sassa – SVENNINGSSON, Maria: Librarians as advocates of social media for researchers : a social media project initiated by Linköping University Library, Sweden. – Bibliogr. In: New review of academic librarianship. – 22. (2016) 2-3., p. 304-314.

**Könyvtárosok mint a kutatók közösségimédia-használatának támogatói: a svédországi Linköpingi Egyetemi Könyvtár kezdeményezése**

*Egyetemi könyvtár; Használói szokások; Információtechnológia; Kommunikáció; Kutató -mint olvasó*

A Linköpingi Egyetem könyvtárosai segítenek a kutatóknak a területükön bekövetkezett fejleményekkel lépést tartani és munkájuk láthatóságát növelni. A közösségi média stratégiai, professzionális használatának a kutató kommunikációs stratégiájának lényeges részét kellene képeznie. A cikk a közösségi média professzionális használatának tudatosságát vizsgálja az egyetem kutatóinak körében. A vizsgálat kimutatta, hogy a közösségi média használata nem volt jelentős; csak nagyon kevesen látták benne a lehetőséget. A cikk célja háromszoros. Elsőként az,

hogy értékelje a közösségi média használatának lehetőségeit a kutatások egyetemen kívülre történő kommunikációjának eszközeként. Másodszor egy olyan tanulmányt mutat be, amelyben a kutatók közösségi médiáról vallott nézetei jelennek meg szemináriumi beszélgetések, informális visszajelzések és interjúk alapján. (A tanulmány nyolc kutatót érintő esettanulmányt használ.) Harmadszor bemutatja azt, miként hozott létre az egyetemi könyvtár egy internetes információs csomagot kutatói közösségimédia-használatának a támogatására.

(Autoref.)

### 190/2017

PORUBČINOVÁ, Martina: Medzigeneračné a sociodemografické porovnanie digitálnej gramotnosti detí a rodičov na Slovensku In: ITlib. – 19. (2016) 3., p. 36-44.

Res. angol nyelven

**A szlovákiai gyermekek és szüleik digitális írástudásának generációs és szociodemográfiai összehasonlítása**

*Családi környezet; Felmérés; Gyermekek és ifjúsági olvasók; Használói szokások; Információs műveltség; Információtechnológia; Könyvtártudományi kutatás*

A cikk a digitális készségek elsajátításának, alkalmazásának életkor szerinti megoszlásával foglalkozik. A kutatások kimutatták, hogy a digitális bennszülöttek viselkedése a virtuális világban függ az őket körülvevő családtól. A cikk arra keres választ, hogyan befolyásolja gyermekek digitális aktivitását a szülők digitális világban való részvétele, beszélhetünk-e internet-generációs szülőkről, mennyire határozza meg a kor, a végzettség és a szociális helyzet a generációs különbségeket.

A 2000 után születetteket tekintjük az első internetes generációnak. Szlovákiában az internet elterjedése a 90-es évek második felétől 2004-ig tartott, az ez idő alatt iskolai tanulmányokat folytató gyerekeket tekintjük az első internetes generációnak. Az ő szüleik 42–51 év közöttiek, 1965 és 1974 között születettek, s ők választottak az első internetes generáció szülei digitális írástudásának kutatása során. A 35–44 és 45–54 év közöttiek digitális írástudása 88%-os, a 14–34 év közöttiek tudásától 12%-kal tér el. Korábban a 14–24 év közöttiek digitális írástudása számított a legjobbnak, 2013-ra azonban már a 14–34 év közöttiekre volt jellemző. 2011 és 2013 között a felnőttek körében 3%-kal javult az írástudás. Ez az

első korcsoport, amit az internetes generáció szüleinek tekintünk: a gyerekek és a szülei között nincs különbség a digitális írástudás tekintetében.

A szlovák kutatást 28 mutató alapján végezték, és 3 korosztály adatait (a 14–17, a 35–44 és a 45–54 évesekét) elemezték. A legjobb eredményt a legfiatalabbak érték el az internetes bankolás és vásárlás kivételével, ami a középső korosztályra volt a legjellemzőbb (35–44). Az adatbázisokban és archívumokban való keresés tekintetében a legfiatalabb, bankolásban a közép- és a legidősebb korosztály érte el a jobb eredményt. A 28 kompetenciából a legfiatalabb generáció a számítógépes telepítés, másolás, hálózatzkezelés, szkennelés, programtelepítési feladatok terén a jobb.

A digitális világban való boldogulás, hozzáállás egyik fontos része az ún. digitális habitus. Három területe a digitális kompetenciák (digitális írástudás), a digitális etika és a digitális hozzáállás. A 2013-as kutatások igazolták, hogy minél jobbak a diákok otthoni körülményei (szülők végzettsége, státusza, könyvek), annál jobb eredményeket mutatnak a számítógépes és információs írástudásban. A felmérés szerint a szlovák tanulók 97%-ának van, 3%-ának nincs otthon internete; a saját géppel rendelkezők jobb teljesítményeket értek el. A szociodemográfiai tényezők Szlovákiában erőteljesen befolyásolják a digitális írástudásban a habitus kialakulását. Az alapfokú végzettségűek körében a digitális írástudás 63%-os, a középfokú végzettségűeknél érettségi nélkül 71%, érettséggel 87%, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők esetén több mint 95%. Ezek az adatok 2011-től javultak: a fizikai dolgozók körében 79%-ról 87%-ra, az alacsony iskolázottságúaknál 52%-ról 67%-ra, a hátrányos helyzetű háztartások esetén 55%-ról 61%-ra nőttek. Az internet előtti generációk között az idősebbek nem képesek a virtuális világhoz kapcsolódni, gyermekeik és unokáik jobban megértetik magukat a saját generációjukkal, mint a családdal.

A korábban a pozsonyi általános iskolások körében végzett kutatás igazolta, hogy a gyerekek 8,6%-a nem használja iskolai tanulmányaihoz az internetet, többsége nem ír blogot, és ritkábban használja a közösségi hálót, leggyakrabban a *Viber*, *WhatsApp*, *Messenger* szolgáltatásait veszik igénybe. Fél-egy órára veszik igénybe az internetet tanuláshoz, annál több időt töltenek neten szórakozással, közösségi csatornákon. Erre a többség napi 2 óránál többet szán. Az iskolai végzettség mint szociodemográfiai tényező és a családok szociális, gazdasági helyzete jelentős mértékben befolyásolja a digitális írástudást.

A habitus nemzedéki különbsége azt mutatja, hogy a gyerekek és szülők digitális írástudása folyamatosan közelít egymáshoz; ez a digitális viselkedésben is csökkenni fog, és hatással lesz a generációk közötti kapcsolatokra az offline térben is.

(Prókai Margit)

## 191/2017

STANOVÁ, Patrícia: Google generácia žije v online svete. – Bibliogr. In: ITlib. – 19. (2016) 4., p. 59-65.

Res. angol nyelven

### A Google-generáció információs viselkedése

*Egyetemi hallgató; Felmérés; Használói szokások; Információs műveltség*

A fiatalok olyan új nemzedékét hívjuk Google-generációnak, akiknek az életébe a születésüktől kezdve beépült az internet elérése és technikai változásai, ami a generáció információs viselkedését is meghatározza.

Információs viselkedésen tágabb értelemben azt a tevékenységet értjük, amely az ember információforrásokhoz és információkhoz való viszonyát meghatározza. Szűkebb értelemben ez alatt csak az ember információkereső tevékenységét értjük. Általában azt mondhatjuk, hogy az információs tevékenység az ember interakciója az információforrásokkal, amely információs környezetben zajlik.

Az információkeresés az információs tevékenység leggyakoribb fajtája, az aktív információs tevékenység része, melynek folyamán az ember információforrások használatával kapcsolatba lép az információs környezettel. A keresés leggyakoribb módja napjainkban az internet használata, ahol sok felesleges találatot is kapunk, ezek ún. vakvágányok, zsákutcák. A „Berry picking” modell azt jelenti, hogy az elektronikus környezetben a keresés nem egyenes vonalú, hanem az új információk hatására módosul.

Az információs viselkedéshez kapcsolódik az információs háttér fogalma; annak tekintünk minden olyan helyet, ahol az ember megfordul, és információs viselkedést tanúsít.

A fiatalok információs viselkedése nagyban függ információs műveltségüktől és az azzal összefüggő információs kompetenciáktól. Ahhoz képest, hogy a Google-generációt hívjuk digitális bennszülötteknek, mert a modern technológiákat nagyon ügyesen használják, információs műveltségük viszonylag ala-

csony szintű: nehezen ismerik föl saját információs szükségleteiket, nehezen alakítanak ki információs stratégiát, problémáik vannak az információ megbízhatóságának és relevanciájának megítélésében, az internet működésével kapcsolatos mélyebb ismereteik hiányosak.

A Google-generáció az 1993 után születettek köre, akik abban a világban nőttek föl, ahol az internet dominál. Információs viselkedésük kutatásában abból indulunk ki, hogy egyetlen információforrásuk az internet, melyen felületesen keresnek, gyakran váltogatva az online dokumentumokat. Előfeltevésként kényelmesség, gyorsaság, a kritikus gondolkodás elégtelensége, a nem formális információs háttér, az intenzív használata és a mediális multitasking jellemzi őket.

A disszertáció keretében végzett kutatást kérdőíves felmérés előzte meg, mely a szlovák Google-generáció információs viselkedését kutatta. A 60 kérdőívből 52 válaszadó érkezett be, a válaszok négy kérdéscsoporthoz kapcsolódtak. A kérdések érintették az interneten eltöltött idő hosszát, a párhuzamos médiahasználatot, az ebből eredő érzelmeket, a Google preferálását az iskolai tananyaghoz és a személyes információkhoz, a Google-találatok relevancia- és megbízhatósági értékelését.

A válaszadók 15–18 év közöttiek, 80%-uk férfi volt. Az első kérdéskör eredménye szerint csupán 17% tölt naponta 5 óránál több időt a számítógépnél. A választ némileg módosíthatja a mobil eszközök (tablet, telefon) internetezésre való használata. 46%-uk két óránál kevesebbet tölt számítógépnél naponta.

A párhuzamos médiahasználat minden válaszadónál igazolódott, legmagasabb arányban a közösségi csatornák alkalmazása (74,5%) volt jellemző. A párhuzamos médiahasználat 63% számára jelent pozitív emocionális élményt. A válaszadók 84%-a nyilatkozta, hogy elsődleges információforrása a Google az iskolai tanulmányokhoz, és 71% esetében a személyes információkhoz is. A megbízhatóság kérdésében csupán 14% válaszolta, hogy mindig elhiszi, amit a Google-ban talál, a többiek egyedileg ellenőrzik a találatok valódiságát.

A szlovák Google-generáció az előzetes kutatás szerint naponta 2 órát tölt a számítógép előtt, legalább két további médiumot használ eközben (mobiltelefon és közösségi háló), minden információt a Google-ban keresnek, azok megbízhatóságát egyedileg ellenőrzik.

(Prókai Margit)

## 192/2017

TAYLOR, Arthur – DALAL, Heather A.: Gender and information literacy : evaluation of gender differences in a student survey of information sources. – Bibliogr. jegyzeteken In: College & research libraries. – 78. (2017) 1., p. 90-113.

### A nemek közötti különbségek egy hallgatói információs műveltségi felmérésben

*Egyetemi hallgató; Felmérés; Használói szokások; Információkeresés; Információs műveltség; Nőolvasó*

A New Jersey államban működő Rider Egyetemen felmérést végeztek az alapképzéses hallgatóknak az internetes információforrásokhoz való viszonyáról. A válaszadók közül 129 volt férfi, akiknek a többsége üzleti tanulmányok szakra jár. A 257 nő többsége pedagógiai szakos. Naponta többször használja az internetet a férfiak 94%-a és a nők 88%-a. A férfiak 11%-a, a nők 2,44%-a kizárólag a Google vagy az Ask.com használója. A nők hajlamosabbak arra, hogy a keresőmotorok ötnél több oldalát nézzék meg. A találatok megbízhatóságának megítélésében szignifikáns volt a különbség a férfiak és a nők között. Az előbbieket 71,43%-a általában megbízhatónak tartotta a találatokat, míg az utóbbiak 55,1%-a gondolta ezt így.

Dolgozatirási feladatok esetében a férfiak 13,22%-a nem aggódott amiatt, hogy elég forrást használ-e fel, míg a nők 5,13%-a látta így. Szignifikáns különbség volt a minőségi cikkek felhasználása iránti igényben (nők 83,76%, férfiak 64,46%).

Összességében elmondható, hogy az információs műveltségnek ezen részterületén nem jelentéktelenek a nemek közötti különbségek. A nők sokkal igényesebben válogattak, mint a férfiak, akik sokkal magabiztosabbnak mutatkoztak a keresési eredmények hitelességének és pontosságának megítélésében. Ez megegyezik más felmérések eredményeivel.

Más, a nemek közötti különbségeket vizsgáló kutatások azt mutatták ki, hogy a nők gyakrabban használják az internetet szórakozásra, míg a férfiak inkább a híreket és az üzleti információkat keresik. Ezzel szemben egy másik tanulmány szerint a nők gyakrabban látogatják az egyetemi oldalakat, míg a férfiak előnyben részesítik a videókat és hangfelvételeket nyújtó szórakoztató oldalakat. Megint mások azt találták, hogy a nők ritkábban keresik az ingyenes oldalakat, viszont használják a könyvtárak által előfizetett információforrásokat, míg a férfiak kedvelik

az olyan nem hagyományos szolgáltatásokat, mint a Wikipédia.

(Koltay Tibor)

*Lásd még* 175, 201

## Olvasás

### 193/2017

CAMPANA, Kathleen [et al.]: Early literacy in library storytimes : a study of measures of effectiveness. – Bibliogr. In: The library quarterly. – 86. (2016) 4., p. 369-388.

#### Korai tudásfejlesztés könyvtári mesefoglalkozásokon: a hatékonyság mérése

*Felmérés; Gyermekolvasó; Hatékonyság; Ifjúság nevelése olvasásra; Mese*

Az amerikai könyvtárosok a gondozókkal együtt országsszerte azon fáradoznak, hogy bevonják a gyermekeket korai műveltségi programjaikba. Mindazonáltal a könyvtárak által nyújtott korai írástudási programok többnyire a kutatások által nem dokumentáltak, különösen kvantitatív módszerekkel nem. Az *Értékes kezdeményezések a sikeres korai tanulási munkához* programot (*Valuable Initiatives in Early Learning that Work Successfully* = VIEWS2) arra tervezték, hogy a kisgyermekek olvasási programjai hatékonyságának mérésére kidolgozott új módszereket teszteljék (a születéstől az óvodáig) úgymond kísérleti kialakítású vegyes módszerekkel. A kutatók az első évben két innovatív eszköz segítségével gyűjtöttek adatokat. 120 könyvtár mesefoglalkozásain közel 1440 gyermeket figyeltek meg 0-tól 5 éves korig. Az egy év adatainak elemzése korrelációt mutatott a meseprogram korai írástudási tartalma és a gyermekek viselkedése között. Ezek az eredmények azt jelzik, hogy azok a kisgyermekek, akik részt vesznek könyvtári mesefoglalkozásokon, a foglalkozások alatt reagálnak a korai írástudási tartalmakra.

(Autoref.)

### 194/2017

TABERNERO SALA, Rosa – CALVO VALIOS, Virginia: Book-trailers as tools to promote reading in the framework of the web 2.0. – Bibliogr. In: New review of children's lit-

erature and librarianship. – 22. (2016) 1., p.53-69.

#### A könyvtrailer mint az olvasásnépszerűsítés eszköze a Web 2.0 korában

*Csoportos foglalkozás az olvasókkal; Gyermekolvasó; Ifjúság nevelése olvasásra; Irodalompropaganda; Mese; Óvodás*

A könyvtrailer olyan, a filmelőzetesek jellegzetességeit magán viselő marketingeszköz, amelyet a kiadók a könyv népszerűsítésére használnak a kortárs digitális környezetben. A szerzők jelen kutatásukban arra keresik a választ, hatékony módszer-e a könyvtrailer közös megtekintése az óvodás- és kisiskoláskorú gyermekek olvasásra nevelésében és irodalmi kompetenciájuk fejlesztésében.

A kutatás első fázisa a könyvtrailer fogalmi meghatározása és a tárgy leszűkítése volt. Erre azért volt szükség, mert az interneten számtalan gyerekkönyvről szóló videó kering, akár maga a könyv beszinkelt oldalainak kisfilmmé alakítása. Ezzel szemben a könyvtrailer olyan videoformátumú, a kiadó által interneten terjesztett, szöveget, képet és zenét vegyítő műfaj, amely a filmelőzetesekhez hasonlóan rövid, tömör, érdekesítő, kifejező és fragmentált. A szerzők meglátása szerint az illusztrált gyermekkönyvek eleve adott multimedialitásuk miatt különösen alkalmasak könyvtrailer elkészítéséhez. A könyvtrailert Gérard Genette elmélete nyomán a szöveg epitextusai közé sorolhatjuk (a műre kívülről utaló szövegek közé), amely tartalmazza azokat a kötelező elemeket, amelyeket a fikció „kellékeiként” azonosítunk: szerző, cím, cselekmény, fő- és mellékszereplők, helyszín stb. A cikk szerzői ezért azt állítják, hogy a könyvtrailer az irodalmi kompetencia elsajátításának eszköze lehet.

A kutatás második fázisa egy kis létszámú csoporton végzett empirikus vizsgálat volt: a 2012/2013-as tanévben, Spanyolországban, egy 5 és egy 10 fős, 3–6 éves gyerekekből álló óvodás csoportnak pedagógusuk levetítette néhány előre kiválasztott mesekönyv trailerét, megbeszélték a látottakat, majd a nevelő felolvasta magát a mesét is, amit szintén szabad beszélgetés követett. Végül a gyerekek közösen elkészítették egy általuk kitalált mesének a trailerét is. A kutatás anyagát a foglalkozásokról készített felvételek, a pedagógusok munkanaplói és a velük a kísérlet elején, közepén és végén készített interjúk szolgáltatták. Az így nyert adatok azt bizonyítják, hogy Sipe (2008) az irodalmi megértésre alkalmazott öt kategóriája közül a gyerekek reakciói az

analitikus, intertextuális és performatív értelmezést tükrözik. Azaz el tudják különíteni a könyvtrailer elemeit, felismerik, hogy a könyvre utal, de nem azonos vele, és értik a célját. A saját könyvtrailer elkészítése pedig a kreativitást megmozgatva mélyíti el az irodalmi diskurzussal kapcsolatos jártasságukat. A legfontosabb azonban, hogy a gyerekeket ugyan nagyon megragadták a könyvtrailerok, de rögtön a könyv iránt tanúsítottak érdeklődést, és a beszélgetések középpontjában mindvégig a könyv állt: a könyvtrailernek sikerült a könyvhöz kedvet csinálnia. Mindezt a kísérletben részt vevő pedagógusok is így látták, és nagyon hasznos eszköznek értékelték a könyvtrailerokat, amelyeket a jövőben is szeretnének használni az olvasásra nevelésben.

Összegzésképpen elmondhatjuk, hogy az empirikus kutatás igazolta a szerzők hipotézisét: a könyvtrailer multimedialitása és digitális jelenléte okán hatékony eszköz a Web 2.0 korában az olvasásnépszerűsítésben. Mivel az általa hagyott narratív hézagok kitöltése aktivitást, jelentésképző és értelmező műveleteket és kreativitást követel, befogadása, illetve a saját könyvtrailer elkészítése hozzájárul a gyerekek irodalmi kompetenciájának fejlesztéséhez az „iskola 2.0” interaktív keretei között. A kutatás igazolta, hogy a könyvtrailerok célközönsége nemcsak a gyerekeket foglalja magában, hanem a közvetítő szerepet ellátó pedagógusokat is, akik fel tudják használni azokat a foglalkozásokon, és a trailer megtekintése után értő olvasókként tudják ajánlani a könyveket a gyerekeknek. Ugyanis, mint azt e kutatás is bizonyította, a trailer csak a kedvesítő szerepét tölti be, amely elvezeti a leendő olvasót a könyvhöz.

(Szabó Piroska)

## Használók képzése

### 195/2017

ANGELL, Katelyn – BOSS, Katherine: Adapting the Amazing Library Race : using problem-based learning in library orientations. – Bibliogr. In: College & undergraduate libraries. – 23. (2016) 1., p. 44-55.

**Probléma-központú felhasználóképzés az Amazing Library Race vetélkedő alkalmazásával**

*Egyetemi könyvtár; Használók képzése -felsőoktatásban; Játék; Vetélkedő*

Az Amerikai Egyesült Államokban, a Long Island Egyetem Brooklyn Campusán új típusú, a problémaalapú tanulásra épülő foglalkozásokon vezetnek be az elsőéves hallgatókat a könyvtár használatába. Ez az Amazing Library Race (ALR), amelynek alapja a 2001-ben bemutatott *The Amazing Race* televíziós valóságshow. A hagyományos felhasználóképzéssel szemben (és azt kiegészítve) nemcsak előadások hangoznak el, hanem maguk a hallgatók szórakoztató formában fedezik fel a könyvtárat. A képzés pedagógiai alapja a probléma-központú (problémaalapú) tanulás és a gamifikáció (a játékosítás), azaz játékok és játékelemek alkalmazása volt.

Az eredeti ALR olyan feladatokat tartalmazott, mint egy könyv megtalálása a polcokon, haiku írása valamelyik szolgáltatásról, és kérdések megválaszolása tájékoztatói források segítségével. A Long Island-i változat logó létrehozásával kezdődött, és az eredeti játékhöz hasonló feladatok (keresés a katalógusban és bibliográfiai adatbázisban, olvasójegy használhatóságának felderítése, könyv- és DVD-borító rajzolása stb.) megoldásával folytatódott. A résztvevőket arra ösztönözték, hogy szükség esetén vegyék igénybe a könyvtárosok segítségét. Az értékeléshez kidolgozott szempontrendszer a hallgatók egymással és a könyvtárosokkal való együttműködését, a könyvtári közösségi oldalak használatát és a foglalkozások hosszát, valamint azt vizsgálja, hogy mennyire sajátították el a tudnivalókat.

(Koltay Tibor)

### 196/2017

ELLIS, Claire – JOHNSON, Frances – ROWLEY, Jennifer: Promoting information literacy : perspectives from UK universities. – Bibliogr. In: Library hi tech. – 35. (2017) 1., p. 53-70.

**Az információs műveltség népszerűsítése az Egyesült Királyság egyetemein**

*Egyetemi könyvtár; Felmérés; Használók képzése -felsőoktatásban; Honlap; Információs műveltség*

Az egyetemi könyvtárak arra törekednek, hogy az információs műveltség oktatásának vezető intézményei legyenek. Annak kiderítésére, hogy ez milyen mértékben van így, 2015 elején 133 brit egyetem

könyvtárának nyilvános weboldalain végzetek tartalomelemzést. Vizsgálták a küldetésnyilatkozatokat, a stratégiai terveket, a felhasznált információs műveltségi modellt vagy keretrendszert, az információs műveltség értékelésének módját és eszközét, valamint oktatását.

Az egyetemek 85,7%-a népszerűsíti weboldalán valamilyen mértékben az információs műveltséget legalább a fenti öt kategória valamelyikében. Csúpn 17,3% hivatkozik valamelyik modellre vagy keretrendszerre, 15,3% mutatja be információs műveltségi irányelveit, 9% a hallgatók információs készségének értékelésének módját. Az információs műveltség oktatása (főként online formában) a weboldalak 84,2%-án jelenik meg, azonban 52,6% csak egy-két aspektusával (leginkább az információkereséssel és a hivatkozással) foglalkozik. A legtöbbet használt információs műveltségi modell a SCONUL (Nagy-Britannia és Írország nemzeti és egyetemi könyvtárainak egyesülete) által kidolgozott *Seven Pillars*, azonban ennek részesedése is csak 10,5%, mivel az öt brit modell (a SCONUL modell mellett az ANCIL-curriculum, a CILIP modell, valamint a skóciai és a walesi keretrendszer) közül egyik sem domináns a brit felsőoktatásban.

Az egyetemek 36,1%-a szerepelteti könyvtárának valamelyik kulcsdokumentumában az információs műveltséget. Ez azt mutatja, hogy az információs műveltség előmozdítása a könyvtárosok feladata, viszont sikere nagyban függ attól, hogy ebbe a munkába be tudják-e vonni az oktatókat, és azok mennyire látják a könyvtár elkötelezettségét.

Ha az egyetemi könyvtárak az információs műveltség oktatásának fő propagálói és megvalósítói akarnak lenni, akkor aktívabban kell ezt megmutatniuk weboldalaikon. Érdemes volna a keresés és a hivatkozás mellett az információs viselkedés más aspektusaira is több figyelmet fordítani, valamint az információs műveltség oktatását és értékelését közelebb hozni az egyetemeken folyó oktatás egészéhez.

A könyvtárak közötti együttműködés érdekes modelljét jelentheti az Amerikai Egyesült Államok egyetemi könyvtárainak gyakorlata, ahol egy közös információs műveltségi keretrendszer (az ACRL által kiadott *Az információs műveltség és kompetencia követelményrendszere a felsőoktatásban*) használata nagyban segíti az együtt gondolkodást.

(Koltay Tibor)

Lásd még 150, 193

# Információelőállítás, -megjelenítés és -terjesztés

## Adatbázisok

Lásd 169

## Audiovizuális, elektronikus, optikai információhordozók

Lásd 159, 162

## Információ- és kommunikációs technológia

### 197/2017

SMITH, Felicia A.: Should libraries even consider hacking back if attacked? In: Computers in libraries. – 37. (2017) 1., p. 14-16.

Foglalkozzanak-e a könyvtárak a visszatámadás gondolatával, ha hackelés áldozatává váltak?

*Elektronikus dokumentum; Programozás; Szoftver*

A könyvtáros szakma egyik fontos célkitűzése a hosszú távú megőrzés, amely az e-könyvekre és a digitálisan létrejött (born digital) anyagokra is vonatkozik. Az elektronikus dokumentumokat azonban a hackelés veszélye is fenyegeti, a jogtalanul hozzáférők módosíthatnak, törölhetnek vagy ellophatnak fontos információkat. A kibertámadásokra a könyvtáraknak is fel kell készülniük.

A hackelés folyamata általában: 1. egy nyitott port keresése a rendszerben; 2. a jelszó feltörése; 3. puffertúlcsordulás előidézése; 4. „hátsó ajtó” betérés egy fontos rendszerfolyamatba, mint például az SSH; 5. online tartalmak vagy dokumentumok észrevétlen manipulálása; 6. annak elkerülése, hogy ezt észrevegyék, a nyomok eltüntetése.

A hackereket néha csak a kihívás és a kíváncsiság vezeti, mint azt a 15 éves fiút, aki a Mafiaboy álnevet viselve 2000-ben olyan nagy weboldalakat támadott meg, mint például az eBay, a Yahoo és a CNN. Aaron Swartz 2011-ben több mint 4 millió tudományos dokumentumot lopott el az MIT JSTOR adatbázisából, amiért 1 millió dollár bírságot és 35 év börtönbüntetést kaphatott volna, végül öngyilkos lett. Swartz ismert hacktivist volt, aki ilyen módon próbálta felhívni a figyelmet a tudományos munkákhoz való szabad hozzáférés fontosságára.

A dokumentumok eltulajdonítása mellett módosításuk lehetősége is fennáll. Vannak olyan történelmi események, amelyek folyamatos tudományos vita középpontjában állnak. A könyvtár által a weben közreadott, az adott korból származó hiteles dokumentumokat is átírhatják, vagyis történelmi tényeket másíthatnak meg, amit talán soha nem fog észrevenni senki. Hasonló történt például a *Principles of Biology* című elektronikus közreadott tankönyv esetében, amelyben egy hackertámadás után a rabszolgákat „fizetés nélküli gyakornokoknak” nevezték, vagyis a gyerekek nem arról tanultak, hogy elrabolták és kihasználták őket.

Több könyvtár használ LOCKSS rendszert, vagyis olyan zárt hálózatot, amelyben a dokumentumokból több helyen több másolat is mentésre kerül, és egy

esetleges támadás esetén a rendszer automatikusan helyreállítja a károkat. Ez azonban sajnos nem mindenhol jellemző.

A legjobb védekezés a támadás elve alapján a legradikálisabb óvintézkedés a „hacking back”, vagyis a visszatámadás. Az ilyen rendszerek lényege, hogy a megtámadott szerverek azonosítják a hackelés forrását, és visszafordítják a támadást a küldő félre. Ez tulajdonképpen önbíráskodásnak számít, és törvénytelen, ami sokak számára elfogadhatatlan. Az ügyesebb hackerek egy komolyabb támadás esetén olyan „zombi számítógépeket” használnak, amelyeket már korábban feltörték, és most csak átfuttatják rajtuk a célpontnak szánt programot. A legtöbb visszatámadásra tervezett program esetében azonban a visszafordított feltörés csak ezekre a zombi gépekre irányul vissza, így a „hacking back” elvet vallók komoly károkat okozhatnak olyanoknak, akik szintén az őket támadó hacker áldozatai. Mégis van példa ennek alkalmazására: a Kereskedelmi Világszervezet ezzel a módszerrel verte vissza az elektrohippik csoportjának támadását. Egy másik cég, a Blue Security esetében azonban a visszatámadás nem járt hasonló sikerrel: a hacker az eset után egy még nagyobb támadást irányított ellenük, mely után kénytelenek voltak bezárni.

Az interneten más, a „szemet szemért” elvet követő védekezési módszerek is elérhetők, például trójai vírus is elhelyezhető a támadó hacker gépén. A Zombie Zapper nevű program azonban egy sokkal elfogadhatóbb megoldás: nem tesz kárt azokban a zombi gépekben, amelyeket a hacker felhasznál, csupán megakadályozza őket abban, hogy továbbra is küldhessék a támadó üzeneteket. A programot a publikálását követő első két hétben több mint 7 ezren töltötték le.

A veszély tehát valós, valamennyi elektronikus tartalom, vagyis a könyvtári állomány egy része is veszélyeztetett, így a szakmának komolyan foglalkoznia kell ezzel a kihívással is.

*(Jávorka Brigitta)*

*Lásd még 187*

# Könyvtárgépesítés, könyvtáráépület

## Könyvtáráépítés, -berendezés

198/2017

SHERMAN, Scott: The battle of 42nd street In: Public library quarterly. – 36. (2017) 1., p. 10-25.

### A New York Public Library tervezett átépítése

*Átépítés; Könyvtáráépület -közművelődési; Tervezés; Városi könyvtár*

A tanulmány a New York Public Library (NYPL) egyedülálló jelentőségét tárgyalja, és a 42. utcai – Központi Könyvtár néven is ismert – *Stephen A. Schwarzman Épület* átépítését szolgáló terv történetét és végrehajtását írja le. A terv szerint több millió könyv került volna egy New Jersey-ben lévő raktárba, és számos fiókkönyvtár eladására került volna sor, hogy finanszírozni tudják a 42. utcai épület átalakítását. Nem meglepő, hogy ezek a tervek riadalmat keltettek a könyvtárosok, a helybeliek, a könyvszeretők, aktivisták és az írók körében, és erőfeszítésekre sarkallták őket, hogy leállítsák a végrehajtást. A tanulmány a közkönyvtári miliő átláthatóságának fontosságáról megfogalmazott néhány gondolattal zárul.

(Autoref.)

## Számítógép-szoftver

Lásd 132

## Elektronikus könyvtár

199/2017

GŁOWACKA, Ewa: Polskie repozytoria instytucjonalne jako miejsce dla otwartych zasobów naukowych i edukacyjnych. – Bibliogr. In: Zagadnienia informacji naukowej. – 54. (2016) 1., p. 44-54.

### A lengyel intézményi repozitóriumok mint a nyílt tudomá-

### nyos és oktatási források gyűjtőhelyei

*Egyetemi könyvtár; Elektronikus dokumentum; Elektronikus könyvtár; Felmérés; Hozzáférhetőség*

A digitális repozitóriumok gyorsan fejlődő információforrásokat jelentenek a tudomány és az oktatás számára. A tanulmány célja, hogy elemezze a lengyelországi egyetemek és más kutatóintézetek által fenntartott digitális repozitóriumok helyzetét felmérő kutatás eredményeit.

A szerző bemutatja a lengyel digitális repozitóriumok fejlődésének jelenlegi helyzetét, nagyságukat, szerkezetüket, gyűjteményeiket és funkcióikat. Csak az olyan digitális gyűjteményeket elemzi, amelyek új forrásokat tartalmaznak, és nem – amint az sok lengyel digitális könyvtárra jellemző – a nemzeti kulturális örökség digitalizált gyűjteményeit. A szóban forgó repozitóriumokat a következő webportálokról származó jegyzékekből választotta ki: Uwolnij Naukę, EBIB és a CEON adatbázis-aggregátor. Minden honlapot egyenként vizsgált. Az OpenDOAR-ból származó adatokat használta fel, hogy bemutassa a hasonló típusú lengyel projektek statisztikai hátterét.

A szerző 33 jelenleg elérhető nyílt digitális repozitóriumot talált Lengyelországban. Ezek mintegy 270 ezer különböző típusú forráshoz nyújtanak hozzáférést, amelyek többsége szakdolgozat és disszertáció, folyóiratcikk és oktatási anyag. A nyílt digitális repozitóriumok – rövid történelmi múltjuk ellenére – gyorsan fejlődnek. Az egyetemek által létrehozott és fenntartott digitális repozitóriumok számos előnnyel járnak, például a tanszékeken folyó tudományos kutatás láthatóvá tétele révén hírnevet szereznek az intézménynek, támogatják az egyetemi oktatókat, az oktatási anyagok elérésének megkönnyítésével segítik a hallgatókat.

A felmérés eredményei képet adnak a lengyel digitális repozitóriumok fejlődésének jelenlegi helyzetéről, és arra ösztönözhetik a kutatókat, hogy ott helyezték el publikációikat, és használják a repozitóriumforrásokat kutatómunkájukhoz.

(Autoref.)

Lásd még 134

# Kapcsolódó területek

## Kiadói tevékenység

### 200/2017

KELLER, Alice: Finanzierungsmodelle für Open-Access-Zeitschriften In: Bibliothek. – 41. (2017) 1., p. 22-35.

Res. angol nyelven

#### A nyílt hozzáférésű folyóiratok finanszírozási modelljei

*Elektronikus folyóirat; Folyóirat-kiadás; Hozzáférhetőség; Publikálás -tudományos kiadványoké; Támogatás -pénzügyi -általában*

Különböző tanulmányok eredményei azt mutatják, hogy a kiadók nem gondolkoznak üzleti modellben, amikor új, nyílt hozzáférésű folyóiratot alapítanak. De ismert tény, hogy minden folyóirat pénzbe kerül, és az open access nem üzleti, hanem hozzáférési modell. Még azokban az esetekben is, amikor a kiadók kellően foglalkoznak a gazdasági kérdésekkel, nincsenek tisztában azzal, milyen üzleti modellek alkalmazhatók a nyílt hozzáférésű publikációknál. Ilyenkor gyakran fordulnak a könyvtárakhoz pénzügyi segítségért vagy tanácsért.

A cikk első részében a szerző a nyílt hozzáférésű folyóiratok három kategóriáját mutatja be. Kiemelten foglalkozik a nyílt hozzáférésű megjelenés előtt álló, hagyományos tudományos folyóiratokkal. A második részben kilenc lehetséges üzleti modellt ismertet, végül megkísérli a folyóiratok három kategóriáját az üzleti modellekhez hozzárendelni, azaz meghatározni, melyik finanszírozási modell a legalkalmasabb az egyes folyóirattípusokhoz.

(Autoref.)

### 201/2017

TRACY, Daniel G.: Libraries as content producers : how library publishing services address the reading experience. – Bibliogr. jegyzetekben In: College & research libraries. – 78. (2017) 2., p. 219-240.

#### A könyvtárak mint tartalom-előállítók: hogyan közelítenek a kiadói tevékenységet folytató könyvtárak az olvasási élményhez

*Felmérés; Felsőoktatási könyvtár; Használó; Igény; Kiadói tevékenység -könyvtárban*

A könyvtárakban egyre nagyobb mértékben digitális interfészekon „felhasználói élmény” (user experience) elnevezéssel folynak felhasználó-központú tevékenységek. A könyvtárosok azonban már régóta foglalkoznak felhasználók viselkedésének kutatásával annak érdekében, hogy kiderítsék, miként és miért használnak információforrásokat. Ezek részben azonosak a felhasználói élmény vizsgálatával, a nagyobb egyértelműség érdekében azonban nem e két kifejezést érdemes használni, hanem célszerűbb olvasási élménynek nevezni.

Egy felmérés keretében azt vizsgálták, hogy gyűjtenek-e a kiadói tevékenységet folytató felsőoktatási könyvtárak információkat olvasóikról abból a célból, hogy digitális publikációikat ezek alapján alakítsák. Arra is kíváncsiak voltak, hogy milyen adatokat gyűjtenek, továbbá kérdés volt, hogy milyen akadályokba ütköznek, miként használják a megszerzett információkat és képzik szerzőiket és szerkesztőiket. Az Egyesült Államokból és azon kívülről megkérdezett 153 intézményből 64 válaszolt.

Az eredmények azt mutatják, hogy az olvasási élmények kutatása esetleges és alulreprezentált kiadói tevékenység.

(Koltay Tibor)

## Az ismertettett cikkek forrásai

|                                                            |                                      |
|------------------------------------------------------------|--------------------------------------|
| AIB studi (IT)                                             | 56. (2016) 3.                        |
| Alexandria (GB)                                            | 26. (2016) 3.                        |
| American libraries (US)                                    | 47. (2016) 11/12.                    |
| Bibliotekovedenie (RU)                                     | (2016) 4., 5.                        |
| Bibliothek (DE)                                            | 41. (2017) 1.                        |
| Bibliotheksdienst (DE)                                     | 50. (2016) 12.                       |
| BuB (DE)                                                   | 69. (2017) 1.                        |
| Bulletin des bibliothèques de France (FR)                  | (2016) 8., 9.                        |
| Collection management (US)                                 | 42. (2017) 1.                        |
| College & research libraries (US)                          | 78. (2017) 1., 2.                    |
| College & undergraduate libraries (US)                     | 23. (2016) 1., 2., 4.                |
| Computers in libraries (US)                                | 37. (2017) 1., 2.                    |
| Čtenář (CZ)                                                | 68. (2016) 7/8., 11., 12.            |
| Education for information (I)                              | 32. (2016) 4.                        |
| IFLA journal (I)                                           | 42. (2016) 2.                        |
| ITlib (SK)                                                 | 19. (2016) 3., 4.                    |
| The journal of academic librarianship (US)                 | 42. (2016) 4., 5.; 43. (2017) 1., 2. |
| Journal of librarianship and information science (GB)      | 49. (2017) 1.                        |
| LIBER quarterly (I)                                        | 26. (2017) 4.                        |
| Library hi tech (US)                                       | 35. (2017) 1.                        |
| The library quarterly (US)                                 | 86. (2016) 4.; 87. (2017) 1.         |
| Libri (I)                                                  | 66. (2016) 4.                        |
| New review of academic librarianship (GB)                  | 22. (2016) 1., 2-3.                  |
| New review of children's literature and librarianship (GB) | 22. (2016) 1.                        |
| Public library quarterly (US)                              | 35. (2016) 3., 4.; 36. (2017) 1.     |
| Public services quarterly (US)                             | 13. (2017) 1.                        |
| The reference librarian (US)                               | 57. (2016) 3., 4.                    |
| Revista española de documentación científica (ES)          | 39. (2016) 3.                        |
| Scandinavian library quarterly (Sx)                        | 49. (2016) 4.                        |
| Vestnik BAE (Fx)                                           | (2016) 3., 4.                        |
| Zagadnienia informacji naukowej (PL)                       | 54. (2016) 1.                        |